

zpravodaj

OKRESNÍHO VLASTIVĚDNÉHO
MUZEA VE VSETÍNĚ
1993

OBSAH:

str. 2 - 6	Milena Kašparová: Květena Čerňanské Kyčery
7 - 9	Milena Kašparová: Výskyt česneku medvědňho (<i>Allium ursinum</i> L.) v okolí Valašského Meziříčí
10 - 11	Josef Hrnčířik: Některé ohrožené a vzácné druhy hub okresu Vsetín
11	Jaromír Jung: Nová lokalita květnatce Archerova
12 - 15	Drahomíra Kyslingrová: Botanické poznámky k meandrům Senice v Lidečku
15 - 16	Jan Pavelka, Milan Škrott: Nález vzácného taxonu pětiprstky (<i>Gymnadenia conopsea</i> ssp., Orchidaceae)
17 - 26	Lubomír Brabec: Střevlčkovití brouci (Coleoptera, Carabidae) sufového svahu Grapa u obce Horní Bečva
26 - 30	Jiří Pavelka: Obojživelníci Rožnovska
31 - 41	Karel Pavelka: Ornitologické zajímavosti z Hostýnských vrchů
42 - 45	Jan Pavelka: Avifauna navrhovaného CHÚ Vachalka u Karolinky
46	Tomáš Kašpar: Rak říční <i>Astacus astacus</i> L. 1758 (Decapoda, Astacidae) v potravě puštky obecného <i>Strix aluco</i> L. 1758 (Aves, Strigiformes)
47 - 49	Míchal Berec: Hnízdní společenstva ptáků městského parku ve Vsetíně v letech 1989 až 1991
50 - 52	Míchal Berec, Jan Pavelka: Avifauna na území vsetínského vodárny
52 - 53	Jaromír Jung: Ubitá mláďata labutí velkých
53 - 55	Karel Palička, Zdeněk Kopec: Ptačí složka v přirozené jedlobučině Smradlavý u Karolinky
56	Jan Pavelka: Blůtojetel bylinný (<i>Dorycnium herbaceum</i> Vill.) ve Vsetínských vrších
57	Jan Pavelka: Hnízdní výskyt slavíka obecného (<i>Luscinia megarhynchos</i> Brehm.) a slavíka tmavého (<i>Luscinia luscinia</i> L.) na Vsetínsku
58 - 61	Zdeněk Fišer: Daniel Šloboda na Radhošti
62 - 63	Tomáš Mikulaščík: Jiří Třanovský
63 - 69	Jiří Demel: Jan Nepomuk Polášek
69 - 70	Tomáš Mikulaščík: František Podešva
70 - 71	Tomáš Mikulaščík: Karel Tondl
71 - 73	Eva Urbachová: Karel Langer a vsetínského muzeum
74	Richard Pavlík: Kolkování rakouských bankovek na Vsetíně
75 - 76	Renata Hrbáčková: Pomístní jména v obci Zděchov
76 - 77	Peníze, peníze
77	Valašské Meziříčí na starých pohlednicích
78 - 80	Tomáš Mikulaščík: Výstavy v roce 1992

1. str. obálky: Červenka obecná (*Erithacus rubecula*)

4. str. obálky: Les na Kněhyni

foto M. Langer

zpravodaj

OKRESNÍHO VLASTIVĚDNÉHO MUZEA VE VSETÍNĚ
ČERVENEC 1993

Zodpovědný redaktor: Aloisie Rambosková

Redakční rada: RNDr. Lubomír Brabec, Jiří Demel, Hana Jabůrková, RNDr. Jaroslav Jurčák, Miroslav Langer,
PhDr. Tomáš Mikulaščík, Eva Urbachová

Foto: Miroslav Langer

Grafická úprava: Břetislav Dadák

Počet výtisků: 1000 kusů

Vytiskla: Grafia Kroměříž

Toto číslo sponzorovaly: IRISA, v. d. invalidů Vsetín,
a Asociace víceúčelových ZO technických sportů a činností Vsetín - město.

Labuň velká (Cygna olor Gm) na vejčích.

Foto: Jaromír Jung

Potřeba zachování a zkvalitnění přírodních podmínek celé Země nevychází z pocitu staromilství, ale z uvědomění si potřeby kvalitního životního prostředí, tak aby se člověk cítil zdravým, svobodným a mohl plně rozvíjet svoji osobnost ke svému a všeobecnému prospěchu. Z tohoto trendu vychází v naší společnosti i projekt "Regionálního rozvoje", který svým obsahem plně akceptuje výše uvedenou ideu. Ovšem každá dobrá myšlenka nebo projekt zahyne na úbytě, pokud není neustále naplňována pečlivou prací. V případě projektu regionálního rozvoje bychom jeho nenaplněním nepoškodili nikoho jiného než sami sebe a pro naše potomky připravili ještě mnohem méně snesitelné, a nebojím se říct, přímo smrtící podmínky pro život na Zemi. Stačí si jen tak mimochodem připomenout stále častěji se ve sdělovacích prostředcích objevující informace o skleníkovém efektu CO₂, o ozónových dírách v atmosféře atp. O ozónových dírách jsme doposud slyšeli jen ve zprávách z polárních oblastí, ale v letošní zimě se počaly objevovat informace o ztenčené vrstvě ozónu i nad územím ČR. Kvalita výše zmíněných projektů je přímo závislá na stavu poznání přírodních poměrů toho kterého regionu a rovněž i znalosti historie svého kraje. Jedním kamínkem v mozaice vědomostí o našem regionu je i tento Zpravodaj.

RNDr. Lubomír Brabec

KVĚTENNA ČERŇANSKÉ KYČERY

MILENA KAŠPAROVÁ

Čerňanská Kyčera leží na moravské straně Javorníků, mezi Javorníkem pod Černíkovem a Makytou. Je to lokalita se zachovalými zbytky původních porostů jedle a buku, s význačnými rostlinnými druhy. Lokalitu jsem navštívila v letech 1990 a 1991. Květenou Javorníků se zabýval G. Říčan a J. Tomášek. Jejich poznatky, týkající se Čerňanské Kyčery, uvádím v seznamu zjištěných druhů.

Čerňanská Kyčera se nachází v katastru obce Halenkov, 4 km JJV obce. Z nadmořské výšky 885 m spadají prudké svahy do údolí potoků Kychová, Černý a Provazný. Klimaticky náleží do oblasti chladné CH7. Geologický podklad tvoří jemnozrný třetihorní pískovec magurského příkrovu. Půda je hnědozem, hlinitá, humózní. Podle regionálně fyto geografického členění ČSR patří lokalita do fyto geografického obvodu Karpatské mezofytikum, 82. Javorníky (Hejny, 1988). Smíšený les, který mimo západní svahy pokrývá Čerňanskou Kyčeru, odpovídá typu Eu - Fagion Oberdorfer 1957 em Tx. 1960 a Acerion pseudoplatani Oberdorfer 1957 (Holub 1967).

Z Halenkova je Čerňanská Kyčera přístupná údolím Černého potoka. Svahy jsou porostlé smrkem ztepilým a jedlí bělokorou s přimíšeným bukem lesním. Bylinný podrost tvoří s převahou vysoké kapradiny (kapraď samec, papratka samičí) a druhy bučinné (mařinka vonná, kyčelnice cibulkonosná, bažanka vytrvalá, měsíčnice trvalá a.j.). Vrchol kopce je pokryt porostem smrku ztepilého s chudým bylinným podrostem, zastoupeným

papratkou samičí, kapradím samcem, starčkem hajním, lipnicí hajní a šťavelem kyselým. Keřové patro reprezentuje bez černý. Západně od vrcholu les ustupuje a přechází v křovinaté lemy s lískou obecnou a hlohem a ve svahové louky a pastviny s teplomilnější květenou jako jsou úročník bolhoj, hvozdik kartouzek, štírovník růžkatý, jetel horský, jetel bledožlutý atp..

Rovněž je lokalita přístupná z údolí potoka Provazný. Přilehlé svahy Čerňanské Kyčery jsou mnohotvaré, rozbrázděné, s porosty listnáčů - buku lesního a javoru klenu s přimíšenou jedlí bělokorou. Bylinné patro zastupují mnohé bučinné a nitrofilní druhy jako jsou: mařinka vonná, netýkavka nedůtklivá, bažanka vytrvalá, kokořík mnohokvětý, šalvěj lepkavá, čistec lesní. Dominantními druhy jsou měsíčnice trvalá a česnek medvědí, které vytvářejí rozsáhlé kompaktní porosty.

Měsíčnice trvalá (*Lunaria rediviva* L.) Foto: K. Pavelka

Klenová bučina na svahu Čerňanské Kyčery

Foto: Karel Pavelka

TABULKA ZJIŠTĚNÝCH DRUHŮ

Legenda: 1. = 7.6.1990; 2. = 3.6.1991; ! = doloženo herbářovým dokladem;
 Ř = Říčan G., 1932; T = Tomášek J., 1979

E3: <i>Abies alba</i> Mill - jedle bělokorá			
<i>Acer pseudoplatanus</i> L. - javor klen			
<i>Fagus sylvatica</i> L. - buk lesní			
<i>Picea excelsa</i> (Lam.)Link. - smrk ztepilý			
<i>Sorbus aucuparia</i> L. - jeřáb obecný			
E2: <i>Coryllus avellana</i> L. - líska obecná			
<i>Crataegus</i> sp. - hloh			
<i>Sambucus nigra</i> L. - bez černý			
<i>Sambucus racemosa</i> L. - bez hroznatý			
E1: <i>Actaea spicata</i> L.- samorostlík klasnatý	2		T
<i>Agrostis tenuis</i> Sibth. - psineček tenký	2	Ř	T
<i>Achyrophorus maculatus</i> (L.)Scop. - náholník plamatý		Ř	
<i>Ajuga reptans</i> L.- zběhovac plazivý	2	T	
<i>Alliaria officinalis</i> Andrz. - česnáček lékařský	1		
<i>Allium ursinum</i> L. - česnek medvědí	1!	2!	
<i>Anemone nemorosa</i> L.- sasanka hajní		Ř	
<i>Antennaria dioica</i> (L.)Gaertn. - kociánek dvoudomý		Ř	
<i>Anthoxanthum odoratum</i> L. - tomka vonná		Ř	
<i>Anthriscus nitidus</i> L. - kerblík lesní	1	Ř	

Anthyllis vulneraria L. - úročník bolhoj	2		
Arabis hirsuta (L.)Scop. - huseník chlupatý	2!		
Asarum europaeum L. - kopytník evropský	1	2!	T
Asperula odorata L. - maňinka vonná	1	2!	Ř
Atropa bella-donna L. - ruřík zlomocný			T
Athyrium filix-femina (L.)Roth. - papratka samice	1	2	T
Bellis perennis L. - sedmikráska chudobka			T
Brachypodium pinnatum (L.)P.Beauv. - válečka prapořitá	2	Ř	
Briza media L. - třeslice prostřední	1	2	T
Calamagrostis epigeios (L.)Roth.- třtina křovištní			T
Campanula patula L.- zvonek rozkladitý	2	Ř	T
Campanula persicifolia L. - zvonek broskvolistý			T
Carex panicea L. - ostřice prosová			Ř
Carex remota (L.)Grufbg. - ostřice řdkoklasá			T
Carex silvatica Huds. - ostřice lesní	1		T
Carlina acaulis L. - pupava bezlodyžná			Ř
Carum carvi L. - kmín kořený			Ř
Centaurea vulgaris ssp. oxylepis (Wimm.et Grab.) - chrpina luční ostroperá			Ř
Cerastium vulgare ssp. caespitosum Gilib. - rožec obecný pravý			Ř
Circaea intermedia Ehrh. - čarovník prostřední			T
Colchicum autumnale L. - ocún jesenní	2		T
Coronilla varia L. - čičorka pestrá	2		T
Corydalis solida (L.)Sw. - dymnivka plná			T
Dactylis glomerata ssp. polygama (Horv.)Dom. - srha říznačka mnohomanželná	Ř	T	
Dactylorhiza sambucina (L.)Soó. - prstnatec bezový	2!	Ř	
Daphne mezereum L. - lýkovec jedovatý	1	T	
Dentaria bulbifera L. - kyčelnice cibulkonosná	1	2!	T
Dentaria enneaphyllos L. - kyčelnice devítlístá	1		T
Deschampsia caespitosa (L.)P.Beauv. - metlice trsnatá			T
Dianthus carthusianorum L. - hvozdík kartouzek	2		
Dianthus deltoides L. - hvozdík kropenatý		Ř	
Dryopteris austriaca ssp. dilatata (Hoffm.)A.	1!		T
Gray - kapraď rakouská pravá			
Dryopteris filix-mas (L.)Schott. - kapraď samec	2!		T
Epilobium montanum L. - vrbovka horská			T
Erigeon acre L. - turan ostrý		Ř	
Euphorbia amygdaloides L. - pryšec mandloňovitý	2!		T
Eupatorium cannabinum L. - sadec konopáč	1	Ř	
Euphrasia rostkoviana Hayne - světlík lékařský		Ř	
Euphrasia stricta Wolf. - světlík tuhý		Ř	
Festuca gigantea (L.)Vill. - kostřava obrovská			T
Festuca rubra L. - kostřava červená		Ř	
Filipendula vulgaris Moench. - tužebník obecný			T
Galium cruciata (L.)Scop. - svízeľ křížatý	2!		
Galium scabrum L. - svízeľ drsný			T
Galium schultesii Vest. - svízeľ Schultesův		Ř	
Galium verum Scop. - svízeľ jarní	2!	Ř	
Gymnadenia conopaea (L.)R.Br. - pětiprstka žežulník		Ř	
Hieracium lachenalii Gmel. - jestřábník Lachenalův		Ř	
Hieracium pilosella L. - jestřábník chlupáček		Ř	
Hieracium silvaticum (L.)Grufbg. - jestřábník lesní			T
Hordelymus europaeus (Jess.)Harz. - ječmenka evropská			T
Hypericum maculatum Cr.- třezalka skvrnitá		Ř	T
Chrysanthemum leucanthemum L. - kopretina bílá		Ř	T
Impatiens noli-tangere (L.) - netýkavka nedůtklivá	1	2	T
Juniperus communis L. - jalovec obecný	2		T
Knautia arvensis (L.)Coulit. - chrastavec rolní			T
Lamium galeobdolon (L.)Nath. - hluchavka žlutá	1		T

Leontodon autumnalis L. - pampeliška podzimní			Ř	
Leontodon hispidus L. - pampeliška srstnatá			Ř	
Linaria vulgaris Mill. - lnice květel				T
Linum catharticum L. - len luční			Ř	
Lotus corniculatus L. - štírovník růžkatý	2!			T
Lunaria rediviva L. - měsíčnice trvalá	1!	2!		T
Luzula campestris Lam.et Dc. - bika ladní			Ř	
Lysimachia nemorum L. - vrblina hajní				T
Melica nutans L. - strdivka nícní				T
Mercurialis perennis L. - bažanka vytrvalá				T
Moehringia trinervia (L.)Clairv. - mařinka vonná	1	2		T
Myosotis palustris (L.)Nath. - pomněnka bahenní	1	2		
Myosotis silvatica (Ehrh.)Hofm. - pomněnka lesní				T
Mycelis muralis (L.)Dum. - mléčka zední	1	2!		T
Nardus stricta L. - smilka tuhá	2			
Orchis mascula L. - vstaveč mužský			Ř	
Oxalis acetosella L. - šfavel kyselý			Ř	
Petasites albus (L.)Gaertn. - devětsíl bílý	1	2	Ř	
Phegopteris dryopteris (L.)Feé. - bukovinec kapradovitý	2			T
Phyteuma spicatum L. - zvonečník klasnatý	1!			
Pimpinella saxifraga L. - bedrník obecný				T
Plantago lanceolata L. - jitrocel kopinatý			Ř	
Poa nemoralis L. - lipnice hajní	2		Ř	
Polygonatum multiflorum (L.)All. - kokořík mnohokvětý	1	2		T
Polygonatum verticillatum (L.)All. - kokořík přeslenitý	1			T
Prenanthes purpurea L. - věsenka nachová	1			T
Primula elatior (L.)Hill. - prvosenka vyšší				T
Primula veris L.em Huds. - prvosenka jarní	2	Ř		
Prunella vulgaris L. - černohlávek obecný	2			
Ranunculus acer L. - pryskyřník prudký	2!			
Ranunculus nemorosus Dc. - pryskyřník hajní			Ř	
Rhinanthus alectorolophus (Scop.)Poll. - kokrhel luštinec			Ř	
Rhinanthus minor L. - kokrhel menší				T
Salvia glutinosa L. - šalvěj lepkavá			Ř	
Sanicula europaea L. - žindava evropská	1	2	Ř	
Senecio nemorensis ssp. fuchsii (Gmel.)Dur. - starček hajní Fuchsův	1	2		
Silene nutans L. - silenka nícní				T
Stachys alpina L. - čísteček alpský				T
Stachys silvatica L. - čísteček lesní			Ř	
Stellaria graminea L. - ptačinec trávovitý	1			T
Thymus pulegioides L. - mateřídouška polejovitá			Ř	
Traunsteinera globosa L.C.Richard. - hlavinka horská			Ř	
Trifolium alpestre L. - jetel alpský				T
Trifolium campestre Schreb. - jetel ladní			Ř	
Trifolium medium Grufbg. - jetel prostřední				T
Trifolium montanum L. - jetel horský			Ř	
Trifolium ochroleucum Huds. - jetel panonský				T
Trifolium pratense L. - jetel luční				T
Trifolium spadicæum L. - jetel kaštanový	2		Ř	
Trifolium repens L. - jetel plazivý			Ř	
Urtica dioica L. - kopřiva dvoudomá			Ř	
Valeriana officinalis L. - kozlík lékařský	1	2		
Veronica beccabunda L. - rozrazil potoční				T
Veronica chamaedrys L. - rozrazil rezečkvětek				T
Veronica montana Just. - rozrazil horský	1	Ř		
Veronica officinalis L. - rozrazil lékařský	2			T
Vicia cracca L. - víkev ptačí	1	2	Ř	
Viola canina L. - violka psí			Ř	

<i>Viola silvatica</i> Fr. - violka lesní	2!	T
EO: <i>Atrichum undulatum</i> Hedw. Pal.deB. - bezvláska vlnkatá	1	
<i>Blepharostoma trichophyllum</i> (L.) Dum. - nitkovec vlasovitý	1!	
<i>Brachythecium rivulare</i> (Bruch.) Br.eur. - baňatka potoční	1!	T
<i>Brachythecium rutabulum</i> (Hedw.) Br.eur. - baňatka obecná	1!	T
<i>Brachythecium velutinum</i> (Hedw.) Br.eur. - baňatka aksamitová		T
<i>Breidleria arcuata</i> (Brid.) Loeske - jlovka křivolistá		T
<i>Bryum caespiticum</i> Hedw. - prutník drnatý	1!	
<i>Cephalosia bicuspidata</i> (L.) Dum. - křepenka dvoualaločná	1!	
<i>Dicranella heteromalla</i> (Hedw.) Schimp. - dvouhroteček různotvárný	1!	T
<i>Eurhynchium praelongum</i> (Hedw.) Hobk. - trněnka prodloužená	1!	
<i>Eurhynchium schwartzii</i> Turm. Warnst. - trněnka Schwartzova	1!	
<i>Grimmia apocarpa</i> Hedw. - klanočepka obecná	T	
<i>Hypnum cupressiforme</i> Hedw. - rokyt cypřišovitý	T	
<i>Chiloscyphus polyanthus</i> (L.) Corda - křehutka obecná	1!	
<i>Lophocolea bidentata</i> (L.) Dum. - obhřebenka dvouzubá	1!	T
<i>Lophocolea heterophylla</i> (Schrad.) Dum. - obhřebenka různolistá	1!	T
<i>Mnium longirostre</i> Brid. - měřík zobaný		2!
<i>Mnium medium</i> Br.eur. - měřík prostřední	2!	
<i>Mnium punctatum</i> Hedw. - měřík tečkovaný	1!	2!
<i>Orthodicranum montanum</i> (Hedw.) Loeske - sobík chlumní	1!	
<i>Pellia neesiana</i> (Gotsche) Lindb. - pobřežnice Neesova	1!	2!
<i>Plagiothecium curvifolium</i> Schliep. - lesklec zakřivený	1!	
<i>Plagiothecium denticulatum</i> Hedw. Br.eur. - lesklec zubatý	1!	T
<i>Plagiothecium laetum</i> Br.eur. - lesklec příjemný	1!	
<i>Plagiothecium roeseanum</i> Br.eur. - lesklec Roeseův		T
<i>Plagiothecium succulentum</i> (Wils.) Lindb. - lesklec svrasklý	1!	
<i>Pohlia nutans</i> (Hedw.) Lindb. - papruška nící	2!	
<i>Polytrichum commune</i> Hedw. - ploník obecný	1!	
<i>Polytrichum formosum</i> Hedw. - ploník ztenčený		T
<i>Tetraphis pellucida</i> Hedw. - čtyřzoubek průzračný	1!	T

LITERATURA

- Dostál J., 1958: Klíč k úplné květeně ČSR. ČSAV, Praha
Dostál J., 1989: Nová květena ČSSR. Academia, Praha
Hejný S., Slavík B., 1988: Květena ČSR 1. Academia, Praha
Holub J., et coll., 1967: Übersicht der höheren Vegetationseinheiten der Tschechoslowakei. Rozpravy ČSAV, Praha
Pílus Z., Duda J., 1960: Klíč k určování mechorostů ČSR. ČSAV, Praha

- Řičan G., 1932: Květena Javorníků v Moravských Karpatech. Sborník Klubu přírodovědeckého v Brně, 24 p.
Tomášek J., 1979: Materiály ke květeně Javorníků. Rukopis
Tomášek J., 1979: Přspěvek ke květeně Javorníků. Zprávy Čs. Bot. Spol., Praha, 14: 117-142

ZUSAMMENFASSUNG

In den Jahren 1990 und 1991 wurde die botanische Durchforschung von Čerňanská Kyčera durchgeführt. Es geht um eine Lokalität am nördlichen Anhang des Gebirges Javorníky auf dem Gebiet der Gemeinde Halenkov. Erhaltene ursprüngliche Waldbestände von

Tannen und Buchen mit der typischen Pflanzenwelt, besonders häufiges Vorkommen Bären-Lauch (*Allium ursinum*) und Ausdauerndes Silberblatt (*Lunaria rediviva*) reihen die Lokalität unter bedeutende botanische Lokalitäten im Bezirk Vsetín. Insgesamt wurden 134 Sorten von Gefäßpflanzen und 30 Sorten von Moosen festgestellt.

VÝSKYT ČESNEKU MEDVĚDÍHO

(*Allium ursinum* L.)

v okolí Valašského Meziříčí

MILENA KAŠPAROVÁ

Česnek medvědí je vytrvalá rostlina z čeledi liliovitých (Liliaceae). Roste na stinných vlhkých místech v údolí při potocích, na úpatí svahů a v úžlabinách od lužních lesů až do horských smíšených lesů. Často tvoří celé porosty s charakteristickým česnekovým zápachem.

Nejbližší lokality česneku medvědího najdeme západně od Valašského Meziříčí směrem k Teplicím nad Bečvou v širokém údolí Bečvy. Pro ilustraci uvádím několik charakteristických lokalit :

Lokalita č. 1: Zámrsky - les Doubek
les svazu Carpinion betuli Oberdorfer 1953, 1,5 km SV obce Zámrsky. Mírný svah se severní expozicí, nadm. výška 270 až 350 m.

Česnek medvědí (*Allium ursinum* L.)

Foto: Jiří Šimáček

Česnek medvědí (*Allium ursinum* L.)

Foto: Jiří Šimáček

Půda je hnědozem s hlubokým půdním profilem. Česnek je masově rozšířen v severním okraji lesa, se stoupající nadmořskou výškou česneku ubývá.

Lokalita č. 2: Černotín - les u dálnice
les svazu Carpinion betuli Oberdorfer 1953, severně od dálnice, 1,5 km V obce Černotín. Terénní vlny, místy s vystupujícím skalním podložím devonského vápence, nadm. výška 270m. Půda hnědozem, mělkého půdního profilu. Asi 50 m severně od silnice.

Lokalita č. 3: Ústí - lesík u silnice do Teplic n. Bečvou les svazu Carpinion betuli Oberdorfer 1953, po obou stranách silnice z Ústí do Teplic n. Bečvou, 1 km SZ obce Ústí. Svah se severní až severovýchodní expozicí, nadmořská výška 250 m. Půda hnědozem, hlinitá. Česnek medvědí je na této lokalitě dominantním druhem, s maximem výskytu v terénní sníženině severně od silnice.

V následující tabulce uvádím seznam zjištěných druhů cévnatých rostlin, vyskytujících se na lokalitách spolu s česnekem medvědí.

TABULKA

	1	2	3
E3: <i>Aesculus hippocastanum</i> L. - jírovec maďal			x
<i>Acer campestre</i> L. - javor babyka	x	x	
<i>Acer pseudoplatanus</i> L. - javor klen	x		x
<i>Betula verrucosa</i> Ehrh. - břıza bradavičnatá	x		
<i>Carpinus betulus</i> L. - habr obecný	x	x	
<i>Larix decidua</i> Mill. - modřín opadavý			x
<i>Picea excelsa</i> L. - smrk ztepilý			x
<i>Quercus robur</i> L. - dub letní	x	x	x
<i>Tilia cordata</i> Mill. - lípa srdčitá	x	x	x
<i>Ulmus laevis</i> Pall. - jilm vaz	x		
E2: <i>Frangula alnus</i> Mill. - krušina olšová			x
<i>Sambucus nigra</i> L. - bez černý			x
E1: <i>Actaea spicata</i> L. - samorostlík klasnatý	x		x
<i>Adoxa moschatellina</i> L. - pižmovka mošusová			x
<i>Aegopodium podagraria</i> L. - bršlice kozí noha	x	x	x
<i>Alliaria officinalis</i> L. - česnáček lékařský	x		x
<i>Allium ursinum</i> L. - česnek medvědí	x	x	x
<i>Anemone nemorosa</i> L. - sasanka hajní	x	x	x
<i>Arum maculatum</i> L. - aron plamatý	x	x	
<i>Aruncus vulgaris</i> Raf. - udatna lesní			x
<i>Asarum europaeum</i> L. - kopytník evropský	x	x	x
<i>Asperula odorata</i> L. - mařinka vonná	x	x	
<i>Athyrium filix-femina</i> (L.)Roth. - papratka samice	x		
<i>Brachypodium sylvaticum</i> P.Beauv. - válečka lesní	x	x	
<i>Campanula trachelium</i> L. - zvonek kopřivolistý	x	x	
<i>Carex pilosa</i> Scop. - ostřice chlupatá	x		x
<i>Carex silvatica</i> Huds. - ostřice lesní		x	x
<i>Circaea lutetiana</i> L. - čarovník pařížský		x	
<i>Convalaria majalis</i> L. - konvalinka vonná	x	x	x
<i>Corydalis cava</i> (L.)Schw.K. - dymnivka dutá		x	x
<i>Corydalis solida</i> (L.)Sw. - dymnivka plná	x		
<i>Daphne mezereum</i> L. - lýkovec jedovatý	x		
<i>Dentaria glandulosa</i> W.et K. - kyčelnice žláznatá	x		x
<i>Dryopteris filix-mas</i> (L.)Sch. - kaprad samec	x		x
<i>Euphorbia amygdaloides</i> L. - pryšec mandloňovitý	x		x
<i>Euphorbia dulcis</i> L. - pryšec sladký		x	x
<i>Festuca gigantea</i> (L.)Vill. - kostřava obrovská	x		
<i>Ficaria verna</i> Huds. - orsej jarní		x	x
<i>Fragaria vesca</i> L. - jahodník obecný		x	
<i>Gagea lutea</i> (L.)Ker.Gawl. - křivatec žlutý	x		
<i>Galeopsis speciosa</i> Mill. - konopice zdobná		x	
<i>Geranium palustre</i> Torner. - kakost bahenní	x		
<i>Geum urbanum</i> L. - kuklík městský		x	
<i>Glechoma hederaceae</i> L. - popenec břechanovitý	x	x	x
<i>Hacquetia epipactis</i> L. - hvězdátek čemeřicovitý	x	x	
<i>Humulus lupulus</i> L. - chmel otáčivý	x		
<i>Chaerophyllum aromaticum</i> L. - krabilice zápašná	x		
<i>Impatiens noli-tangere</i> L. - netýkavka nedůtklivá		x	
<i>Isopyrum thalictroides</i> L. - zapallice žlufochovitá	x	x	x
<i>Lamium galeobdolon</i> L. - hluchavka žlutá		x	x
<i>Lathyrus vernus</i> (L.)Bernh. - hrachor lecha jarní		x	x
<i>Lilium martagon</i> L. - lilie zlatohlavá		x	x
<i>Malanthemum bifolium</i> (L.)Schm. - pstroček dvoulistý	x	x	x
<i>Melica nutans</i> L. - strdivka nízká	x	x	
<i>Melica uniflora</i> Retz. - strdivka jednokvětá			x
<i>Mercurialis perennis</i> L. - bažanka vytrvalá	x	x	x
<i>Milium effusum</i> L. - pšeníčko rozkladité		x	

<i>Mycelis muralis</i> (L.)Dum. - máčka zední	x		
<i>Myosotis silvatica</i> (Ehrh.)Hofm. - pomněnka lesní	x		
<i>Oxalis acetosella</i> L. - šfavel kyselý	x	x	x
<i>Paris quadrifolia</i> L. - vraní oko čtyřlísté		x	
<i>Phyteuma spicatum</i> L. - zvonečník klasnatý	x		
<i>Poa nemoralis</i> L. - lipnice hajní	x	x	x
<i>Polygonatum multiflorum</i> (L.)All. - kokořík mnohokvětý	x	x	x
<i>Primula elatior</i> (L.)Hill. - prvosěnka vyšší	x	x	x
<i>Pulmonaria officinalis</i> L. - plicník lékařský	x	x	
<i>Ranunculus lanuginosus</i> L. - pryskyřník kosmatý	x		
<i>Salvia glutinosa</i> L. - šalvěj lepkavá	x	x	x
<i>Scilla bifolia</i> L. - ladoňka dvoulistá	x		x
<i>Scrophularia nodosa</i> L. - krtičník uzlovitý		x	
<i>Senecio nemorensis</i> L. - starček hajní	x		
<i>Stellaria holostea</i> L. - ptačinec velkokvětý	x	x	x
<i>Symphytum tuberosum</i> L. - kostival hliznatý		x	x
<i>Urtica dioica</i> L. - kopřiva dvoudomá	x	x	
<i>Veratrum album</i> ssp. <i>lobelianum</i> (Bernh.)Rchb. - kýchavice bílá Lobelova	x		
<i>Viola silvatica</i> Fr. - violka lesní		x	x

Legenda: 1. Zámrský - les Doubek, 2. Černotín - les u dálnice, 3. Ústí - lesík u silnice
V článku byla použita nomenklatura tak, jak ji uvádí Dostál (1958, 1989).

LITERATURA

Dostál J., 1958 : Klíč k úplné květeně ČSR. Praha
Dostál J., 1989 : Nová květena ČSSR. Academia, Praha
Holub J., et coll., 1967 : Übersicht der höheren

Vegetationseinheiten der Tschechoslowakei. Rozpravy
ČSAV, Praha
Kašparová M., 1980 : Dokumentace flóry cévnatých
rostlin a mechorostů v oblasti projektované přehrady
Bečva. Závěrečná zpráva RÚ MK ČSR.

ZUSAMMENFASSUNG

In dem Artikel werden 3 Lokalitäten von Bären-Lauch in
der Umgebung von Valašské Meziříčí beschrieben. Die

Beschreibung der Lokalitäten wird vom Verzeichnis der
festgestellten Sorten der Gefäßpflanzen und ihrer
Vertretung auf einzelnen Lokalitäten ergänzt.

Zámrský - les Doubek

Foto: Jiří Šimáček

**NĚKTERÉ OHROŽENÉ
A VZÁCNÉ DRUHY
HUB
OKRESU VSETÍN
JOSEF HRNČIŘÍK**

Druhové i kvantitativní zastoupení makromycetů v mykoflóře v určitých územích okresu Vsetín je různé. Do roku 1992 bylo Mykologickým klubem při OVM Vsetín zaregistrováno a determinováno 406 druhů makromycetů. Mezi těmito taxony je mnoho zajímavých, vzácných, ale i ohrožených druhů hub. K velmi vzácným houbám Vsetínska patří hadovkovitá houba *Phallus duplicatus* Bosc. - hadovka dvojitá (syn. *Dicktyophora duplicata* /Bosc./E. Fischer in Sacc. - síťovka dvojitá), nalezená poprvé na Vsetínsku na lokalitě Nad Martiškovými ve Vsetíně Luhu 20.8.1986. Jedná se o smíšený les (jedle, smrk, habr) s nadmořskou výškou 400 až 420 mnm. Jedna plodnice houby byla nalezena pod jedlemi. Tato nápadná houba s krajkovitým sukničkovitým závojem pod kloboukovitou částí plodnice je známá z mírných i teplejších oblastí Severní Ameriky, střední i východní Asie i ze severní a jižní Afriky (Michael, Hennig et Kreisel, 1986; Pilát, 1958). V Evropě byla poprvé nalezena až roku 1926 v Rostocku.

Na Slovensku byla poprvé objevena v roce 1936 ve Vyšném Klátovu u Košic. Z Čech jsou dodnes zaznamenány tři nálezy této houby: roku 1939 v Stříbrné Skalici, okr. Kolín, roku 1940 při Rožmitálu, roku 1980 v Hořicích v Podkrkonoší. Z Moravy známe dva sběry, z roku 1941 v Koněšíně, okr. Třebíč a v roce 1986 ve Vsetíně. Na druhý slovenský nález této houby se čekalo padesát let, odstup mezi posledním a předposledním nálezem v Čechách je čtyřicet let a na Moravě čtyřicet pět let.

Naleziště na Vsetíně je intenzivně sledováno a další nálezy byly registrovány následovně: 21.7.1987 - devět plodnic, z toho tři zdravé, ostatní polámané a zaschlé; 9.8.1987 - tři plodnice. 27.8.1988 - dvě plodnice; 8.7.1989 - dvanáct plodnic; 13.7.1990 - čtyři plodnice; 27.7.1991 - dvě plodnice. Tato lokalita je tedy mykologicky velmi významná a tento druh houby by měl být chráněn. Dalším druhem je houba *Clathrus archeri* (Berk.) Fischer - květnatec Archerův. Jeho domovem je jižní Austrálie, Tasmánie a Nový Zéland a byl do Evropy zavlečen se zásilkami vlny a zjištěn ve Francii v roce 1914. Květnatec Archerův je součástí i mykoflóry na okrese Vsetín a znám ze čtyř lokalit v okolí Vsetína a Rožnova. Květnatec Archerův byl vystavován i na výstavě hub v muzeu ve Vsetíně.

V současné době mezi neohroženější houby patří hřibovité houby, které jsou i nejčastěji sbírány, ale i některé další druhy hub vázané na určité dřeviny (na jedli, dub, modřín atp.). V mykoflóře území okresu Vsetín jsou to tyto druhy hub: hřib královský, hřib borový, hřib plavý, hřib medotrpký, hřib březový, hřib habrový, hřib satan, hřib nachový, hřib Queletův, podloubník siný, kozák bílý, křemenáč dubový, křemenáč borový, kozák šedozelený, šiškovec černý, lupenoporka červenožlutá. Z dalších druhů hub můžeme jmenovat: stročkovec kyjovitý, kotrč kadeřavý, korálovec jedlový, pstřeň dubový a další.

Jedním ze základních předpokladů ochrany hub je poznat co nekomplexněji složení mykoflóry, to znamená získat co nejpodrobnější seznam druhů hub, které rostou na území. Na základě regionálních průzkumů mykoflóry mohou vzniknout místní, regionální a oblastní seznamy ohrožených a vzácných druhů hub, které se dostanou do seznamu ochrannářských prací na úseku mykologie. Současně se dnes otázka ochrany hub dostává i do širší souvislosti s ochranou životního prostředí jako jeden z dílčích úkolů naší státní ochrany přírody. Ochrana hub se v minulosti jen pozvolna dostávala do

oficiálních zpráv ochranářů. Do jisté míry za to mohou zvláštnosti jejich biologie. Například plodnice hub je pouze reproduktivní orgán houbového těla, některé houby mají i několikaletou absenci fruktifikace, mají krátkou dobu růstu a pod.. Mykoflóra některých oblastí není ještě dokonale známa, protože mykofloristika je velmi obtížná, vyžaduje specializaci a týmovou práci. I na dlouhodobě sledovaných lokalitách se nacházejí téměř každým rokem nové druhy. Účinná ochrana hub spočívá především v ochraně životního prostředí jako celku a lišejníky spolu s houbami jsou indikátory znečištění životního prostředí. V současné době je na různých místech Evropy vážně ohroženo 300 až 1 100 druhů hub. V některých evropských zemích, např. Německu, Rakousku, Itálii, Švédsku, Švýcarsku, Polsku aj. se již učinila zákonná opatření na ochranu ohrožených druhů hub nebo jejich biotopů. Odhaduje se přibližně, že v naší republice je asi 80 až 85 % houbařů všech kategorií obyvatelstva. Položme si proto otázku: Jak přispět k ochraně hub ?

LITERATURA

- Hagara L., 1989: Zpráva o nálezu hadovky dvojité na Slovensku a o rozšíření tohoto druhu v ČR. Česká mykologie 43, pp.108-109, Academia, Praha.
Černý J., 1990: Houby a životní prostředí, reportáž s mykologem RNDr. R. Fellnerem CSc.. VULHM.

NOVÁ LOKALITA KVĚTNATCE

ARCHEROVA

JAROMÍR JUNG

V září 1991 jsem byl kolegyní z obce Veselá upozorněn na výskyt "podivné květiny", která vyrostla na zahradě u jejího domku. Již při prvním popisu bylo zřejmé, že se nejedná o žádnou rostlinu, nýbrž o zajímavou a mezi

veřejností zřejmě stále málo známou břichatkovitou houbu.

Tato skutečnost se potvrdila při osobní návštěvě lokality dne 2. září 1991. Zde jsem na ploše asi 50 m² našel celkem čtyři exempláře květnatce Archerova - *Clathrus archeri* (Berk.). Tři z nich byly již zcela vyvinuté plodnice typického tvaru s černočervenými rameny, jeden kus měl dosud podobu našedlého vajíčka - tedy počátečního vývojového stadia houby. Dospělé plodnice měly všechny po šesti ramenech.

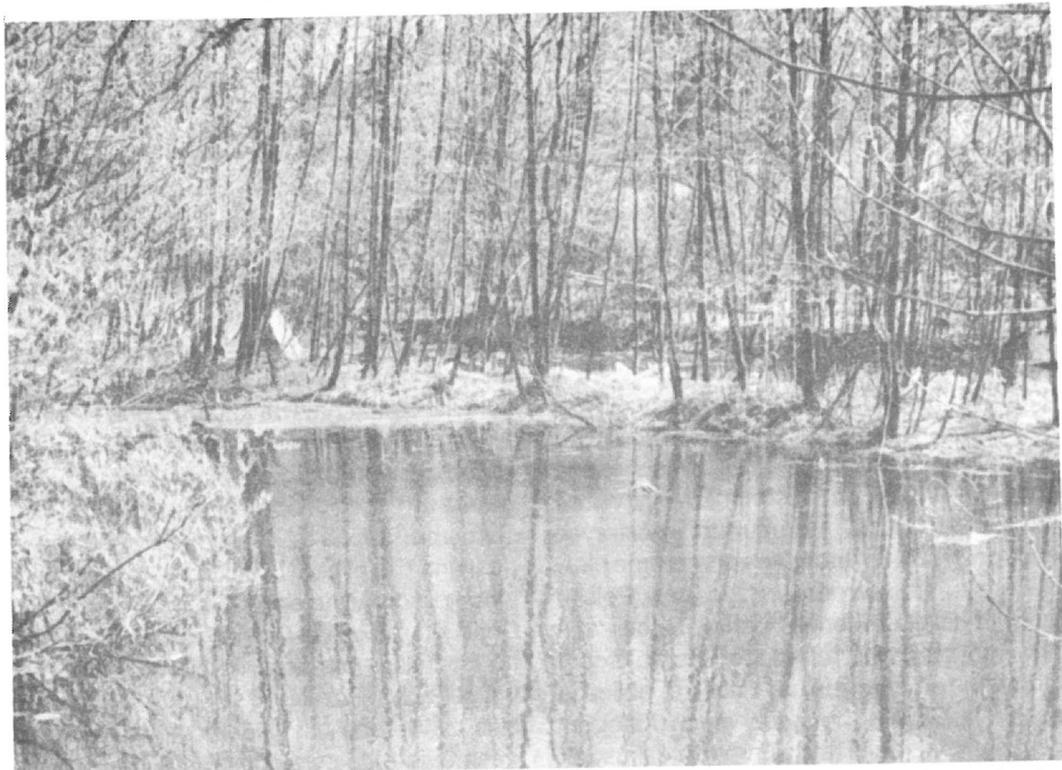
Lokalita se nachází na katastru obce Veselá a leží v nadmořské výšce 360 m. Má severozápadní expozici, je svažité a členitá, navazuje bezprostředně na obytnou zástavbu. Již několik let je využívána jako pastvina pro ovce. Nejbližší souvislejší lesní plochy jsou vzdáleny 300 až 400 metrů. Snad jen pro oživení si připomeňme, že tato houba byla u nás poprvé sbírána roku 1963 v Čechách (Kluzák, 1990) a že do Evropy byla zavlečena z její domoviny, kterou je Tasmánie (zde byla popsána vůbec prvně), dále Austrálie a Nový Zéland. Byla však také nalezena na Jávě a v Africe. Překonání těchto značných vzdáleností je připisováno zásilcům australské bavlny do Evropy, případně vojenským transportům v období první světové války (Příhoda et coll., 1986). Z různých zpráv, rozhovorů s mykology i amatérskými houbaři vím, že tato houba byla již několikrát v našem regionu nalezena. Bylo by proto vhodné tyto informace soustředit a zpracovat, abychom si tak mohli udělat patřičnou představu o jejím dalším šíření. Vyzývám proto všechny nálezce, aby své informace poskytovali k soubornému zpracování, či sami své poznatky publikovali.

LITERATURA

- Doláková D., 1992: Drobné zprávy. Čas.čs. houbařů 69 (1): 27
Kluzák Z., 1990: Dvacet pět let květnatce Archerova v ČSFR. Čas. čs. houbařů 67(4-5):117-119
Příhoda A., et coll., 1986: Kapesní atlas hub 1. SPN Praha

Slepé rameno říčky Senice

Foto: Karel Pavelka

**BOTANICKÉ POZNÁMKY
K MEANDRŮM SENICE
V LIDEČKU**

DRAHOMÍRA KYSLINGROVÁ

Za ústím Pulčinského potoka, který přitéká z pravé strany, teče řeka Senice velmi úzkým údolím tvořeným na levém břehu svahy vrchu Kopce (699 m) a na pravém břehu svahy Stráže (622 m). Oba kopce jsou zalesněny smrkovým lesem. Vedle řeky se do údolí vešla ještě silnice a ve svahu Stráže zaříznutá

železniční trať Vsetín - Púchov. Jakmile opustí úzké údolí, protéká Senice plochou nivou, kde vytváří meandry a posléze přibírá z pravé strany Mužíkovský potok. V místě, kde se úzké údolí rozšiřuje v plochou nivu, zbylo malé slepé rameno, které je odděleno od hlavního toku řeky a přepaženo hlinitým náspem ve dvě malá jezírka.

Břehy

Břehy řeky Senice jsou nízké, řečiště je poměrně málo zahloubeno do podkladu. V úzkém údolí rostou na obou březích vysoké stromy, které tu byly patrně při úpravách toku vysazeny. Střídají se tu jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), javor klen (*Acer pseudoplatanus*),

lípa malolistá (*Tilia cordata*), jeřáb ptačí (*Sorbus aucuparia*), olše šedá (*Alnus incana*) a olše lepkavá (*Alnus glutinosa*), vrba bílá (*Salix alba*), vrba křehká (*Salix fragilis*). Druhá skladba stromů na březích dalších částí řeky je v podstatě stejná, převládají však více vrby a olše. Stromové patro doprovázejí pobřežní křoviny, ve kterých se uplatňují vrba křehká (*Salix fragilis*), vrba červenice (*Salix purpurea*), vrba trojmužná (*Salix triandra*), místy též vrba košíkářská (*Salix viminalis*). Po keřích se popíná opletník plotní (*Calystegia sepium*) a svízel přítula (*Galium aparine*). Z bylin tu dále roste vrbovka chlupatá (*Epilobium hirsutum*), bolševník obecný (*Heracleum sphondylium*), devětsil lékařský (*Petasites hybridus*), lesknice rákosovitá (*Phalaris arundinacea*), lipnice obecná (*Poa trivialis*), šťovík tupolistý (*Rumex obtusifolius*), kostival lékařský (*Symphytum officinale*), kopřiva dvoudomá (*Urtica dioica*) - vše diagnostické druhy svazu *Salicion triandrae* Th. Müller et Görs 1958. Těsně nad vodou září na jaře trsy blatouchu bahenního (*Caltha palustris*), v bahenitých zátočinách kvete pomněnka bahenní (*Myosotis palustris*), místy též rozrazil potoční (*Veronica beccabunga*).

Mladá olšina

Mezi ústím Pulčinského potoka a říčním brodem na Lomensku se na levém břehu řeky rozprostírá pod zalesněnými svahy vrchu Kopce úzká louka. Pozemek není zřejmě již léta zemědělsky využíván. Jeho část je poněkud snížena a tvoří proláklinu, zaplavenou vodou i v suchém létě. Proláklina zarůstá mladým olším (*Alnus incana* a *Alnus glutinosa*), roste tu orobinec širolistý (*Typha latifolia*), skřípina lesní (*Scirpus sylvaticus*), karbinec evropský (*Lycopus europaeus*), sítina sivá (*Juncus inflexus*) a sítina rozkladitá (*Juncus effusus*), máta vodní (*Mentha aquatica*) - všechno rostliny mokřých stanovišť. Společenstvo je zatím velmi mladé a vyvíjí se teprve od doby zániku zemědělské činnosti na louce.

Vlhká louka v meandru na levém břehu Senice

Na levém břehu maličko severozápadně od

železniční zastávky Lidečko ohraničuje meandr řeky vlhkou loukou, která byla donedávna bezpochyby pravidelně sečena a vypásána. Původní luční společenstvo charakterizují dodnes řebříček obecný (*Achillea millefolium*), ovsík vyvýšený (*Arrhenatherum elatius*), zvonek rozkladitý (*Campanula patula*), chrpa luční (*Centaurea jacea*), mrkev obecná (*Daucus carota*), srha říznačka (*Dactylis glomerata*), svízel povázka (*Galium mollugo*), kakost luční (*Geranium pratense*), bolševník obecný (*Heracleum sphondylium*), chrastavec rolní (*Knautia arvensis*), kopretina bílá (*Leucanthemum vulgare*), štirovník růžkatý (*Lotus corniculatus*), pastinák setý (*Pastinaca sativa*), jetel luční (*Trifolium pratense*) - tedy druhy typické pro svaz *Arrhenatherion* Koch 1926. Toto společenstvo doprovázejí další byliny, které vyhledávají vlhké luční prostředí jako psárka luční (*Alopecurus pratensis*), popenec břečťanolistý (*Glechoma hederacea*), kohoutek luční (*Lychnis flos-cuculi*), vrbina penízková (*Lysimachia nummularia*), lipnice luční (*Poa pratensis*), lipnice obecná (*Poa trivialis*), pryskyřník prudký (*Ranunculus acer*), pryskyřník plazivý (*Ranunculus repens*), šťovík kyselý (*Acetosa pratensis*), šťovík kadeřavý (*Rumex crispus*), šťovík tupolistý (*Rumex obtusifolius*), kostival lékařský (*Symphytum officinale*), smetanka lékařská (*Taraxacum officinale*). Jsou to diagnostické druhy vlhkých podmáčených luk svazu *Alopecurion pratensis* Passarge 1964.

Dále tu roste děhel lesní (*Angelica sylvestris*), pcháč zelinný (*Cirsium oleraceum*), pcháč potoční (*Cirsium rivulare*), sítina rozkladitá (*Juncus effusus*), hrachor luční (*Lathyrus pratensis*), vrbina obecná (*Lysimachia vulgaris*) - všechno rostliny charakteristické pro louky s trvale zvýšenou vlhkostí ve svrchní části půdního profilu (svaz *Calthion* Tüxen 1937 em. Balátová-Tuláčková 1978).

Ocún podzimní (*Colchicum autumnale*), krvavec toten (*Sanguisorba officinalis*), srpice barvířská (*Serratula tinctoria*) ukazují na střídavě vlhká stanoviště svazu *Molinion* Koch 1926. Nejmokřejší místa na louce vyhledávají

máta dlouholistá (*Mentha longifolia*), karbinec evropský (*Lycopus europaeus*) a čistec lesní (*Stachys sylvatica*). Tak se na louce prolíná několik společenstev s menšími či většími nároky na půdní vlhkost.

Protože louka už je asi hodně dlouho ponechána svému osudu, vyrostlo tu několik vrb druhů vrba jíva (*Salix capraea*), vrba křehká (*Salix fragilis*), vrba červenice (*Salix purpurea*), vrba trojmužná (*Salix triandra*), vrba pěťmužná (*Salix pentandra*), olše šedá (*Alnus incana*), olše lepkavá (*Alnus glutinosa*), skupinka topolů černých (*Populus nigra*) a také několik smrků (*Picea excelsa*).

Na vhodná místa louky pronikají též některé druhy bylin z břehových křovin, například opletník plotní (*Calystegia sepium*), svízel přítula (*Galium aparine*) a jiné. Rovněž se tu rozšiřují ruderalní druhy jako komonice bílá (*Melilotus albus*), komonice lékařská (*Melilotus officinalis*), lopuch větší (*Arctium lappa*), lopuch plstnatý (*Arctium tomentosum*), pelyněk černobýl (*Artemisia vulgaris*), pcháč oset (*Cirsium arvense*), konopice polní (*Galeopsis tetrahit*), rmen rolní (*Anthemis arvensis*), krabilice zápašná (*Chaerophyllum aromaticum*).

Slepé rameno

Slepé rameno je rozděleno na dvě části. Jezírko bližší silnici je plytší. Roste v něm hojně žabník jitrocelový (*Alisma plantago-aquatica*). V roce 1991 jsem v jeho nejhlubší části našla porost prustky obecné (*Hippuris vulgaris*). V roce 1992 však jezírko už začátkem června zcela vyschlo a dno zůstalo holé bez porostu. Část ramene vzdálenější od silnice má větší hloubku. Hladina bývá v létě zcela pokryta okřehkem menším (*Lemna minor*). I toto jezírko bylo vloni začátkem srpna zcela bez vody. Okrajů obnaženého dna využil k enormnímu rozšíření dvouzubec trojdílný (*Bidens tripartita*). Břehy slepého ramene jsou hustě zarostlé bylinami, keři i stromy. V pestré směsi se tu nacházejí rostliny vrbových pobřežních křovin, lužních lesů i ruderalních společenstev.

Lužní lesík

Před ústím Mužíkovského potoka vytváří Senice opět velký meandr. Na levém břehu se udržuje nevelký lužní les s hodně starými, ale i mladými stromy. Typově bychom jej mohli zařadit do svazu Alno-Ulmion Br.Bl. et Thüxen ex Tchou 1948 em. Th.Müller et Görs 1958. Ze dvou podsvazů tohoto svazu je společenstvo bližší podsvazu Alnion glutinoso-incanae Oberdorfer 1953. Roste tu olše lepkavá (*Alnus glutinosa*), olše šedá (*Alnus incana*), jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), kalina obecná (*Viburnum opulus*), ostružiník ježiník (*Rubus caesius*). Brzy na jaře se objevují mokryš střídavolistý (*Chrysosplenium alternifolium*), orsej jarní (*Ficaria verna*), popenec břečťanolistý (*Glechoma hederacea*), prvosenka vyšší (*Primula elatior*), přeslička rolní (*Equisetum arvense*), devětsil bílý (*Petasites albus*). Později téměř úplně pokryje půdu kostival hliznatý (*Symphytum tuberosum*), který bychom spíše očekávali v habrových hájích. V létě je zde rozšířena hluchavka skvrnitá (*Lamium maculatum*), hluchavka pitulník (*Lamium galeobdolon*), krabilice chlupatá (*Chaerophyllum hirsutum*) porůstá velké plochy, pryskyřník plazivý (*Ranunculus repens*), kopřiva dvoudomá (*Urtica dioica*), starček Fuchsův (*Senecio fuchsii*), čarovník pařížský (*Circaea lutetiana*), svízel přítula (*Galium aparine*), čistec lesní (*Stachys sylvatica*). Koncem léta je půda porostlá u nás zdomácnělou netýkavkou malokvětou (*Impatiens parviflora*).

ZÁVĚR

Botanické poznámky k meandrům Senice nejsou pravděpodobně zcela úplně a vyčerpávající. Jistě by se našly ještě další rostliny, které unikly mé pozornosti. Během sezón 1991 a 1992 se mi zde podařilo najít a identifikovat 157 druhů vyšších rostlin. Většinou se nejedná o druhy vzácné ani ohrožené. S úbytkem vlhkých a bažinatých stanovišť však ubývá také typických společenstev, která na těchto místech rostou.

Snad by stála za zachování i s pěkným úsekem meandrující řeky, zajímavým především z hlediska geomorfologického.

LITERATURA

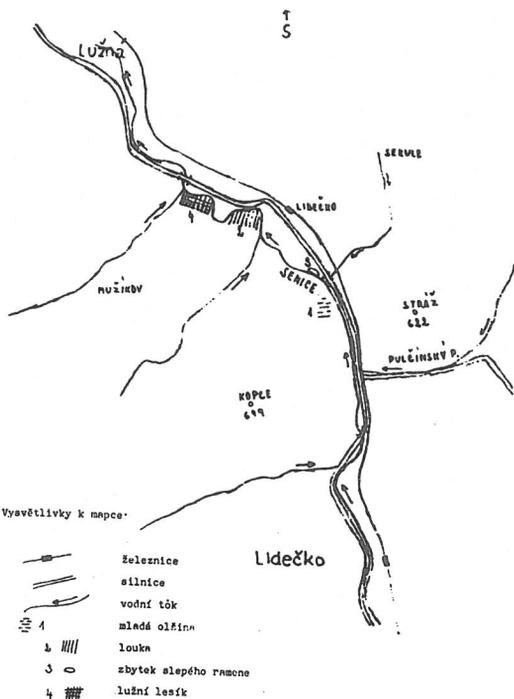
Dostál J., 1989: Nová květena ČSSR. Academia, Praha
 Hejný S., et Slavík B., 1988: Květena České republiky. Academia, Praha
 Moravec J. et coll. 1983: Rostlinná společenstva České republiky a jejich ohrožení. Příloha in: Sborník Severočeskou přírodou. OM Litoměřice

ZUSAMMENFASSUNG

Botanische Bemerkungen zu den Mäandern des Flüsschens Senice sind wahrscheinlich nicht ganz komplett und erschöpfend. Sicherlich könnte man noch andere Pflanzen finden, die meiner Aufmerksamkeit entgingen. Während der Saisons 1991 und 1992 ist es mir gelungen, hier 157 Sorten von höheren Pflanzen zu finden und zu identifizieren. Meistens geht es nicht um seltene oder gefährdete Sorten. Mit der Schwindung der feuchten und sumpfigen Standorten schwinden aber auch typische Gemeinsamkeiten, die auf diesen Standorten wachsen. Vielleicht würde es sich lohnen, diese Gegend mit einem schönen Mäanderabschnitt des Flusses, der besonders vom geomorphologischen Standpunkt interessant ist, zu erhalten.

Pětiprstka žežulník pravá (*Gymnadenia conopsea* ssp. *conopsea*)
 Foto: Jaroslav Jurčák

NÁLEZ VZÁCNÉHO TAXONU PĚTIPRSTKY

(*Gymnadenia conopsea* ssp.
Orchidaceae)

JAN PAVELKA, MILAN ŠKROTT

V rámci druhu pětiprstka žežulník (*Gymnadenia conopsea*) z čeledi rostlin orchideovitých (*Orchidaceae*) jsou v literatuře uváděny tři poddruhy - pětiprstka žežulník obecná (*G.c.ssp.conopsea*), p.ž. hustokvětá (*G.c. ssp. densiflora* Wahl.) a p.ž. horská (*G.c. ssp. montana* Bisse) - viz Dostál, 1989

a Procházka et Velisek, 1983. Na Vsetínsku se roztroušeně, místy i ve větším počtu, vyskytuje pětiprstka žežulník obecná. Zpravidla obývá sušší louky nedotčené intenzivní zemědělskou výrobou. Tento poddruh pětiprstky kvete v červnu, přičemž poslední jedinci odkvétají při normálním průběhu vegetační sezóny koncem června. V roce 1990 se nám však podařilo nezávisle na sobě objevit jeden exemplář pětiprstky, která se evidentně vymykala z rámce uvedeného poddruhu *G.c.ssp. conopsea* - a to jak morfologickou stavbou a fenologií kvetení, tak i charakterem biotopu. Pětiprstku jsme našli na okraji svahového prameniště s bohatým výskytem kruštíku bahenního (*Epipactis palustris* /L./). Lokalita leží ve Vsetínských vrších ve Vsetíně - Jasence v nadmořské výšce 550 - 560 m. Uvádíme výsledky kontrol v letech 1990 až 1992: Poprvé jsme pětiprstku zjistili 13.7.1990, kdy rozkvétala a rozvíta byla asi polovina květů z celkového počtu cca 80 ks. Dne 17.7.1990 jsme provedli podrobnější měření, výsledky jsou následující:

- výška rostliny 740 - 750 mm, délka květenství 195 - 200 mm, průměrná délka květenství dosahoval maximálně 35 mm.

- ostruha byla u většiny květů dlouhá 15-18 mm, u několika květů 11-15 mm (měřeno asi 10 květů) a byla 1,3-1,9 krát delší než příslušný semeník (většinou pak 1,5-1,6 krát), byla tenká a pozvolna se zužující do špičky

- pysk byl u květů trojlaločný, široký 8 mm (měřeno u několika květů)

- listy: první list odspodu byl uhnívající a zakrnělý, druhý list o maximální šířce 35 mm, třetí list o šířce 32 mm, čtvrtý list maximálně široký 25 mm a dlouhý 200 mm.

V roce 1991 jedinec opět kvetl a v plném květu byl 23. července 1991. Při kontrole dne 29. července 1991 spolu s ing. P. Lustykem jsme kvetoucí pětiprstku změřili: výška rostliny 905 mm, délka květenství 225 mm a květenství obsahovalo 75-80 květů. V roce 1992 sledovaný jedinec pětiprstky nekvetl.

V letech 1990 a 1991 výše zmíněná rostlina kvetla cca tři týdny po odkvětu p.ž. obecné na okolních lokalitách. Podle Jongepierové (in litt.), která se specializuje na problematiku poddruhů *G.conopsea* ve střední Evropě,

se dle zjištěných znaků s největší určitostí jedná o poddruh p.ž. hustokvětá (*G.c.ssp. densiflora*/Wahl./). Ovšem taxonomie poddruhů *G.conopsea* není dosud uspokojivě vyřešena. Např. poddruh *G.S.ssp. montana* Bisse uváděný v publikaci Dostála (1989) a Procházky a Veliska (1983) není jasný - ekotyp Bisseho není k nalezení a vlastně se pořádně neví, jaké ekotypy tím Bisse (1963) myslel (Jongepierová in litt.). Rovněž ještě není jednoznačně vyřešeno chromozomální rozlišení (Jongepierová in litt.).

Ve vzdálenosti asi 1 km SZ od výše uvedené lokality se nachází ještě další lokalita s pětiprstkami, jejichž determinace je problematická. Tuto lokalitu našla koncem 70. let již paní M. Vetchá, nachází se v k. ú. Růždka. Biotopem je opět svahové prameniště s výskytem kruštíku bahenního, pětiprstky kvetly v r. 1991 a 1992 také asi 2-3 týdnů po odkvětu p.ž. obecné na okolních lokalitách. 30. 7. 1991 navštívil lokalitu J. Pavelka s manželi Vetchými a 12. 8. 1991 J. Pavelka s ing. P. Lustykem a Mgr. P. Chytilém. 30. 7. tam bylo celkem zjištěno 17-18 ex. pětiprstky (byly již odkvétající), 12. 8. bylo změřeno několik ex. (údaje vyjadřují výšku rostliny / délku květenství v cm): 59/9, 52/8,5, 69/15,5, 61/9, 63/12, 62/11,5, 65,5/9. U největšího ex. /69 cm výška, 15,5 cm délka květenství/ byly změřeny další hodnoty: listy - první list byl max. 21 mm široký, druhý 28 mm (délka 24 cm), třetí 27 mm (délka 25 cm), čtvrtý max. 21 mm (délka 25 cm). U několika květů byla změřena délka květu a ostruhy téhož květu - ostruha byla v průměru 1,4 - 1,5 krát větší než délka příslušného květu. V roce 1992 lokalitu zkontroloval J. Pavelka, dne 22. 7. našel celkem 25-28 těchto pětiprstek, byly již asi 5 dnů po odkvětu. Pětiprstky z této lokality již vesměs nevykazovaly takovou morfologickou vyhraněnost jako exemplář z lokality na Jasence. Přesto však se biotopem výskytu a fenologií dosti liší od pětiprstky žež. obecné. Za sdělení cenných informací děkujeme paní dr. I. Jongepierové ze Správy CHKO Bílé Karpaty a paní M. Vetché.

LITERATURA

- Bisse J., 1963: Ein Beitrag zur Kenntnis der deutschen Orchideenflora. Feddes Repertorium 67: 181-189
 Dostál J., 1989: Nová květena ČSSR 1, 2. Academia, Praha
 Jongepierová I., Jongepier J.W., 1989: Study on the taxonomy of *Gymnadenia conopsea* in Czechoslovakia - a preliminary report. Mem.Soc. Roy.Bot.Belg.11:123-132
 Procházka F., Velisek V., 1983: Orchideje naší přírody. Academia, Praha

STŘEVÍKOVITÍ BROUCI

(Coleoptera, Carabidae)

SUŤOVÉHO SVAHU GRAPA

U OBCE HORNÍ BEČVA

LUBOMÍR BRABEC

K dlouhodobým úkolům Přírodovědného oddělení Okresního vlastivědného muzea Vsetín náleží i studium entomofauny zajímavých biotopů, ke kterým suťový svah Grapa bezesporu patří. Lokalita je součástí rozsáhlého komplexu mokřin a rašelinišť, rozkládajících se v prostoru mezi vrchy Na Zubčeně (781 mnm), Grapa (892 mnm), Kladnatá (918 mnm) a Kobylská (804 mnm). Systematickému studiu botanických a zoologických poměrů se na výše uvedené lokalitě dosud nikdo nevěnoval.

POPIS SLEDOVANÉHO ÚZEMÍ

Lokalita se nachází 3 km severovýchodně od přehrady u obce Horní Bečva. Má obdélníkový tvar, cca 500 x 200 m, s orientací JZ-SV. Geologický podklad je tvořen pískovcovými kameny o průměru 20 až 50 cm. Mezi kameny jsou četné dutiny. Mírně svažité povrch je pokryt různě silnou vrstvou zeminy až do tloušťky 50 cm, nejsilnější vrstva zeminy je na SZ okraji a nejtenčí nebo žádná na JV, kde pískovcový podklad vystupuje nad povrch a tvoří stěnu složenou z pískovcových balvanů o průměrné výšce 5 m. Na JV straně je vrchol stěny na úrovni okolního terénu. Stromové patro tvoří smrk ztepilý (*Picea excelsa*) ve věkové kategorii 50 let. Pouze ve světlinách s rašeliništi je zastoupena olše a bříza. Výše zmíněná stěna je kryta porostem smrkového náletu ve věku od 1 do 20? let, přimíšená je bříza. Nadmořská výška 805 až 875 m. Klimaticky náleží lokalita do kategorie C1, t.j. mírně chladná (Vesecký, 1958). Podle regionálně fytogeografického členění patří sledované území

do oblasti Oreophyticum (Oreofytikum), obvodu Oreophyticum carpaticum (Karpatské oreofytikum) a fytogeografického okresu 99. Moravskoslezské Beskydy, konkrétně pak 99.a Radhošské Beskydy.

METODIKA A MATERIÁL

Pro sběr bezobratlých byla standardně použita metoda zemních pastí. Jako pasti sloužily skleněné zavařovací láhve o obsahu 1 l (tzv. masovky), zakopané až po okraj do země. Proti padání listů a větviček byly pasti překryty víčkem z čirého organického skla, ale tak, aby v žádném případě nebylo bráněno přístupu živočichů k zemním pastem. Jako konzervační medium byl volen etylénglykol (Fridex Spolana). Pasti byly umístěny ve dvou liniích po třinácti kusech, jedna linie (L1) byla vytyčena v pískovcové stěně a druhá linie (L2) cca 200 m západně v lese s vrstvou zeminy. Vzorky byly odebírány přelitím obsahu zemní pasti do sáčků z husté tkaniny, promyty vodou a konzervovány v 80% alkoholu. Posléze byly vzorky

Grapa, Horní Bečva

Foto: Milena Kašparová

roztříděny na jednotlivé živočišné skupiny a z nich pak brouci čeledi střevlíkovitých (Carabidae) určeni do druhů. Veškerý takto získaný materiál byl evidován a uložen ve sbírkách Přírodovědného oddělení OVM Vsetín. Ve vzorcích z obou linií bylo zjištěno 27 675 kusů živočichů, kteří náleželi k 20 živočišným skupinám (řádům, popřípadě třídám). Z výše uvedeného množství živočichů bylo 737 ks střevlíkovitých brouků, kteří náleželi ke 22 druhům. Vzorky byly odebírány v těchto termínech: položení zemních pastí (zahájení odchyty) 27.09.89, odběry vzorků pak: (1) 11.10.89, (2) 25.10.89, (3) 08.11.89, (4) 21.03.90, (5) 04.04.90, (6) 02.05.90, (7) 16.05.91, (8) 30.05.91, (9) 13.06.90, (10) 27.06.90, (11) 11.07.90, (12) 25.07.90, (13) 08.08.90, (14) 22.08.90, (15) 05.09.90 a ukončen sběr (16) 20.09.90. Zemní pasti byly tedy na lokalitě nepřetržitě umístěny 370 dnů. Pro vyhodnocení kvantitativních a strukturálních znaků zoocenózy střevlíkovitých brouků byly sestaveny souborné tabulky. Pro vyhodnocení dominance byl použit vzorec $D = n * 100 / s$, kde D vyjadřovalo dominanci dotyčného druhu v procentech, n = počet jedinců určitého druhu, s = celkový počet jedinců. Pro vyhodnocení byla použita pětitřídní klasifikační stupnice: 1. ED - eudominantní druh, dominance vyšší než 10 %; 2. D - dominantní druh, zastoupení v rozmezí 5.01 až 10 %; 3. SD - subdominantní druh, rozmezí 2.01 až 5 %; 4. R - recedentní druh, dominance 1.01 až 2 %; 5. SR - subrecedentní druh, jehož zastoupení bylo menší než 1 %.

Frekvence jednotlivých druhů střevlíkovitých byla vyhodnocena podle vzorce: $F = ni / s * 100$, kde F = frekvence druhu vyjádřená v procentech, ni = počet vzorků, v nichž se druh vyskytoval, s = počet odebraných vzorků. Pětitřídní stupnice byla použita i pro vyhodnocení jednotlivých tříd frekvence. 1. třída 0 až 10%; 2. třída 10.01 až 25%; 3. třída 25.01 až 45%; 4. třída 45.01 až 70%; a 5. třída 70.01 až 100%.

Pro zjištění druhové rozmanitosti (diverzity) společenstva střevlíkovitých byly vypočítány indexy rozmanitosti (H') podle následujícího vzorce:

$H' = -E (Ni/N) \log_2 (Ni/N)$, kde Ni = počet jedinců určitého druhu; N = počet jedinců společenstva. Hodnota indexu je vyjádřena v bitech a je přímo závislá na celkovém počtu druhů a na jejich četnostech.

Druhová vyrovnanost (ekvitabilita) společenstva střevlíkovitých byla vyjádřena indexem ekvitability e, který byl vypočítán podle vzorce: $e = H' / H_{max}$,

kde H' = index diverzity; $H_{max} = \log_2 s$, kde s = celkový počet druhů. Hodnota indexu je vyjádřena v bitech. Uvedená hodnotící kritéria byla užita tak, jak je ve své práci uvedl Losos (1984).

VÝSLEDKY

Za období 370 dnů bylo na sledované lokalitě v zemních pastech zjištěno 737 kusů střevlíků (348 samců a 389 samic) kteří náleželi k devíti rodům a dvaceti dvěma druhům. Rod *Pterostichus Bonelli* 1810 (tečkokřídlec) byl zastoupen sedmi druhy, rod *Carabus* Linné 1758 (střevlík) šesti druhy, rody *Cychrus* Fabricius (úzkostník), *Trechus Clairville* 1806 (běžec) dvěma druhy a po jednom druhu byly zastoupeny rody *Leistus Frölich* 1799 (vousáč), *Notiophilus Duméril* 1806 (vláhomil), *Trichotichnus Morawicz* 1863 (kvapník), *Abax Bonelli* 1809 a *Dromius Bonelli* 1809 (chluporožec) po jednom druhu.

DOMINANCE

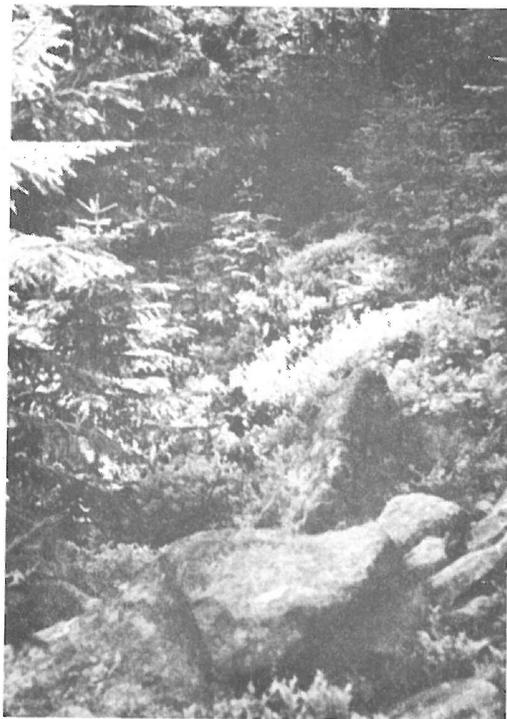
Linie L1

Za sběrné období od 11. října 1989 do 19. září 1990 bylo do zemních pastí uloveno 83 exemplářů střevlíkovitých, 48 ks samců a 35 ks samic. Skupina dominantních druhů měla zastoupení pěti druhů, z toho dva druhy byly eudominantní a to: *Pterostichus foveolatus* 40,96 % a *Carabus linnei* 36,14 % a populace těchto dvou druhů tvořila 77,1 %; dominantními byly rovněž dva druhy: *Trechus pulchellus* 6,02 % a *Pterostichus unctulatus* 6,02 %. Subdominantní presencí vykazoval *Carabus glabratus* 2,41 %. Skupina pěti dominantních druhů se podílela na populaci střevlíkovitých na linii L1 91,55 %. Ostatních sedm druhů: *Carabus hortensis*, *Carabus intricatus*, *Trichotichnus laevicollis*, *Pterostichus oblongopunctatus*, *Pterostichus aethiops*, *Pterostichus rufitarsis* f. *typica* a *Dromius fenestratus* vykazovalo zastoupení skupiny recedentních druhů s dominancí 1,2 %. Celkově se tato skupina střevlíkovitých brouků podílela 8,4 % na populaci střevlíků. Byly to druhy, které byly na lokalitě za celé sběrné období zastoupeny pouze jedenkrát. Hodnota indexu diverzity H' činila 2,21 a indexu ekvitability 0,62. Průběh změn hodnoty těchto indexů během sběrného období je zaznamenán v tabulce č. 3 a grafu č. 2.

Linie L2

Za sběrné období bylo získáno 654 střevlíků a z toho 300 samců a 354 samic. V dominantní skupině

bylo šest druhů, s celkovou dominancí 94,35%. Eudominantní byly dva druhy: *Carabus linnei* 33,49% a *Pterostichus foveolatus* 44,04%; dominantní pouze jeden druh - *Trechus pulchellus* 7,19%; druhově bohatší byla kategorie subdominantních druhů - *Notiophilus biguttatus* 2,60%, *Pterostichus oblongopunctatus* 3,36% a *Pterostichus unctulatus* 3,67%. Druhové spektrum kategorie recedentních druhů bylo nejbohatší se 14 druhy a celkovou dominancí 5,66%. Recedentní dominanci vykazovaly dva druhy: *Carabus glabratus* 1,07% a *Trechus latus* 1,38%. Druhově nejbohatší byla skupina druhů s subrecedentní dominancí - 12 druhů: *Carabus violaceus* 0,15%, *Carabus auronitens* 0,15%, *Carabus hortensis* 0,34%, *Cychrus caraboides rostratus* 0,46%, *Cychrus attenuatus* 0,15%, *Leistus ferrugineus* 0,15%, *Trichotichnus laeivollis* 0,61%, *Pterostichus niger* 0,15%, *Pterostichus aethiops* 0,31%, *Pterostichus burmeisteri* 0,31%, *Abax ater germanus* 0,31% a *Dromius fenestratus* 0,15%. Hodnota indexu diverzity H' činila 2,22 a indexu ekvitability e 0,51. Průběh změn hodnot indexů viz tabulka č. 3 a graf č. 3.

FREKVENCE

Linie L1

Na linii L1 se nejčastěji vyskytovaly dva druhy: *Pterostichus foveolatus* v 56,25% vzorků a *Carabus linnei* v 50% vzorků. Ostatní druhy byly zjištěny v 18,75% nebo méně vzorcích. Tak *Trechus pulchellus* a *Pterostichus unctulatus* v 18,75% vzorků, *Carabus glabratus* ve 12,50% vzorků a ostatních sedm druhů bylo zastíženo na lokalitě pouze jedenkrát, tedy v 6,25%. Jednalo

Tečkokřídlec kovový (*Pterostichus burmeisteri* Heer)

Foto: Tomáš Kašpar

Grapa, Horní Bečva

Foto: Milena Kašparová

se o druhy: *Carabus hortensis*, *Carabus intricatus*, *Trichotichnus laeivollis*, *Pterostichus oblongopunctatus*, *Pterostichus aethiops*, *Pterostichus rufitarsus f. typica* a *Dromius fenestratus*.

Linie L2

Na linii byl nejčastěji zastíženo ve vzorcích (ve 62,50%) druh *Trechus pulchellus*. Čtyři druhy: *Carabus linnei*, *Notiophilus biguttatus*, *Pterostichus oblongopunctatus* a *Pterostichus foveolatus* byly zastoupeny v polovině odebraných vzorků - v 50%. Ve čtvrtině vzorků druh *Trechus latus*. Třikrát (v 18,75%) byly zjištěny dva druhy: *Carabus glabratus* a *Trichotichnus laeivollis*. Druhy *Carabus hortensis*, *Cychrus caraboides rostratus*, *Pterostichus aethiops*, *Pterostichus burmeisteri* a *Abax ater germanus* vykazovaly frekvenci 12,5%, tedy byly na lokalitě zastíženy dvakrát. Pouze jedenkrát bylo zjištěno šest následujících druhů: *Carabus violaceus*, *Carabus auronitens*, *Cychrus attenuatus*, *Leistus ferrugineus*, *Pterostichus niger* a *Dromius fenestratus*.

GRAPA 1989 - 1990 L1
Carabidae
Index diverzity a ekvitality

Druh / Sběr č.:	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Carabus glabratus									1		
Carabus hortensis										1	
Carabus intricatus							1	2	2	2	
Carabus linnei							1				
Trechus pulchellus	2										
Trechus laevicollis											
Pterostichus oblongopunctatus	1								2		
Pterostichus unctulatus											
Pterostichus aethiops							1				
Pterostichus rufitarsis f. typica											
Pterostichus foveolatus					1	2	8	8	7	4	
Dromius fenestratus		1									
Celkem:	3	1			1	2	11	10	12	7	
H'	0,92						1,28	0,72	1,18	1,90	
e	0,92						0,64	0,72	0,74	0,95	

Legenda:

- 1) 27.09.-11.10.1989;
- 2) 11.10.-25.10.1989; 3) 25.10.-08.11.1989;
- 4) 08.11.89-21.03.1990; 5) 21.03.-04.04.1990;
- 6) 04.04.-02.05.1990; 7) 02.05.-16.05.1990;

GRAPA 1989 - 1990 L2
Carabidae
Index diverzity a ekvitality

Druh / Číslo vzorku	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Carabus glabratus								1			
Carabus violaceus											
Carabus auronitens											
Carabus hortensis											
Carabus linnei							11	13	23	20	
Cychrus caraboides rostratus										1	
Cychrus attenuatus											
Leistus ferrugineus											
Notiophilus biguttatus	4	1	1				1			1	
Trechus pulchellus	27	5	1		1			3	2	1	
Trechus latus								2	4	2	
Trichotichnus laevicollis										1	
Pterostichus oblongopunctatus	3	3			1		5	2	2	4	
Pterostichus niger											
Pterostichus unctulatus	4	2					1	1	2	8	
Pterostichus aethiops					1						
Pterostichus burmeisteri		1					1				
Pterostichus foveolatus						9	69	45	58	53	
Abax ater germanus							1				
Dromius fenestratus					1						
Celkem:	38	12	2	0	4	9	89	67	91	91	0
H'	1,32	2,05	1,00		2,00	0,00	1,18	1,53	1,48	1,48	
e	0,66	0,57	1,00		1,00	0,00	0,42	0,51	0,57	0,58	

TABULKA č. 1

12.	13.	14	15.	16.	C:	D v %	TD	F	F v %	TF
1					2	2,41%	SD	2	12,50%	2.
					1	1,20%	R	1	6,25%	1.
					1	1,20%	R	1	6,25%	1.
4	11	5	3		30	36,14%	ED	8	50,00%	4.
			2	1	5	6,02%	D	3	18,75%	2.
1					1	1,20%	R	1	6,25%	1.
					1	1,20%	R	1	6,25%	1.
1			2		5	6,02%	D	3	18,75%	2.
					1	1,20%	R	1	6,25%	1.
1					1	1,20%	R	1	6,25%	1.
2	1	1			34	40,96%	ED	9	56,25%	4.
					1	1,20%	R	1	6,25%	1.
10	12	6	7	1	83	100,00%				
2,32	0,41	0,65	1,56		2,21					
0,90	0,41	0,65	0,98		0,62					

8) 16.05.-30.05.90; 9) 30.05.-13.06.1990;
 10) 13.06.-27.06.1990; 11) 27.06.-11.07.1990;
 12) 11.07.-25.07.1990; 13) 25.07.-08.08.1990;
 14) 08.08.-22.08.1990; 15) 22.08.-05.09.1990;
 16) 05.09.-19.09.1990.

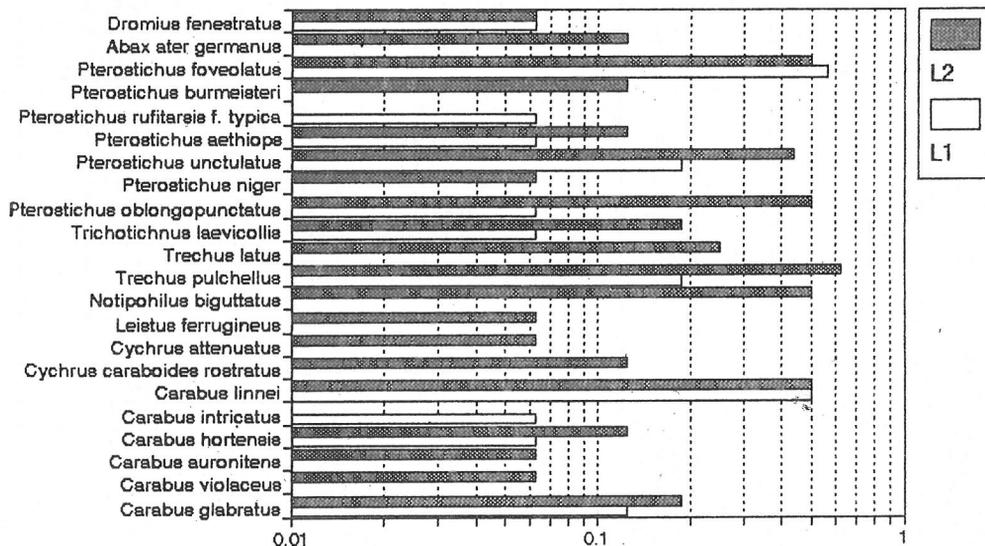
TABULKA č. 2

12.	13.	14.	15.	16.	C:	D v %:	TD	F	F v %:	TF
3	3				7	1,07%	R	3	18,75%	2.
1					1	0,15%	SR	1	6,25%	1.
	1				1	0,15%	SR	1	6,25%	1.
1		1			2	0,31%	SR	2	12,50%	2.
26	106	18		2	219	33,49%	ED	8	50,00%	4.
2					3	0,46%	SR	2	12,50%	2.
	1				1	0,15%	SR	1	6,25%	1.
	1				1	0,15%	SR	1	6,25%	1.
	1	5		3	17	2,60%	SD	8	50,00%	4.
1	4	2			47	7,19%	D	10	62,50%	4.
1					9	1,38%	R	4	25,00%	2.
	2	1			4	0,61%	SR	3	18,75%	2.
	2				22	3,36%	SD	8	50,00%	4.
1					1	0,15%	SR	1	6,25%	1.
6					24	3,67%	SD	7	43,75%	3.
	1				2	0,31%	SR	2	12,50%	2.
					2	0,31%	SR	2	12,50%	2.
37	14	3			288	44,04%	ED	8	50,00%	4.
	1				2	0,31%	SR	2	12,50%	2.
					1	0,15%	SR	1	6,25%	1.
79	137	30	0	5	654	100,00%				
1,86	1,38	1,79		0,97	2,22					
0,56	0,38	0,69		0,97	0,51					

Srovnání dominance Carabidae	L1		L2	
	D v %:	TD	D v %:	TD
Carabus glabratus	2,41%	SD	1,07%	R
Carabus violaceus			0,15%	SR
Carabus auronitens			0,15%	SR
Carabus hortensis	1,20%	R	0,31%	SR
Carabus intricatus	1,20%	R		
Carabus linnei	36,14%	ED	33,49%	ED
Cychrus caraboides rostratus			0,46%	SR
Cychrus attenuatus			0,15%	SR
Leistus ferrugineus			0,15%	SR
Notiophilus biguttatus			2,60%	SD
Trechus pulchellus	6,02%	D	7,19%	D
Trechus latus			1,38%	R
Trichotichnus laevicollis	1,20%	R	0,61%	SR
Pterostichus oblongopunctatus	1,20%	R	3,36%	SD
Pterostichus niger			0,15%	SR
Pterostichus unctulatus	6,02%	D	3,67%	SD
Pterostichus aethiops	1,20%	R	0,31%	SR
Pterostichus rufitarsis f. typica	1,20%	R		
Pterostichus burmeisteri			0,31%	SR
Pterostichus foveolatus	40,96%	ED	44,04%	ED
Abax ater germanus			0,31%	SR
Dromius fenestratus	1,20%	R	0,15%	SR
Celkem :	100,00%		100,00%	
H'	2,21		2,22	
je	0,62		0,51	

Graf č. 1

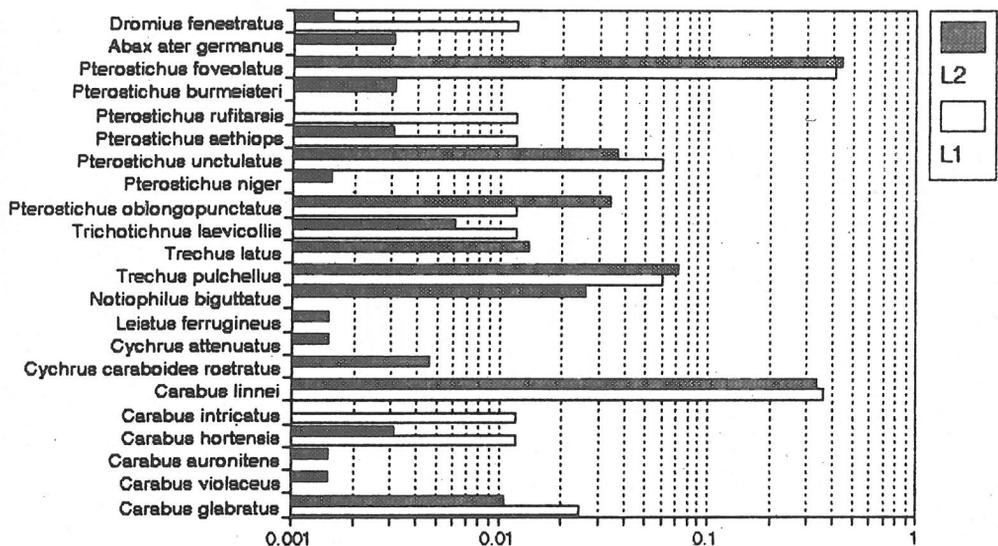
Srovnání dominance střevlíků
na liniích L1 a L2
Logaritmická stupnice

Srovnání frekvence Carabidae	L1		L2	
	F v %:	TD	F v %:	TD
Carabus glabratus	12,50%	2.	18,75%	2.
Carabus violaceus			6,25%	1.
Carabus auronitens			6,25%	1.
Carabus hortensis	6,25%	1.	12,50%	2.
Carabus intricatus	6,25%	1.		
Carabus linnei	50,00%	4.	50,00%	4.
Cychrus caraboides rostratus			12,50%	2.
Cychrus attenuatus			6,25%	1.
Leistus ferrugineus			6,25%	1.
Notiophilus biguttatus			50,00%	4.
Trechus pulchellus	18,75%	2.	62,50%	4.
Trechus latus			25,00%	2.
Trichotichnus laevicollis	6,25%	1.	18,75%	2.
Pterostichus oblongopunctatus	6,25%	1.	50,00%	4.
Pterostichus niger			6,25%	1.
Pterostichus unctulatus	18,75%	2.	43,75%	3.
Pterostichus aethiops	6,25%	1.	12,50%	2.
Pterostichus rufitarsis f. typica	6,25%	1.		
Pterostichus burmeisteri			12,50%	2.
Pterostichus foveolatus	56,25%	4.	50,00%	4.
Abax ater germanus			12,50%	2.
Dromius fenestratus	6,25%	1.	6,25%	1.

Graf č. 2

Srovnání frekvence střevlíků
na liniích L1 a L2
Logaritmická stupnice

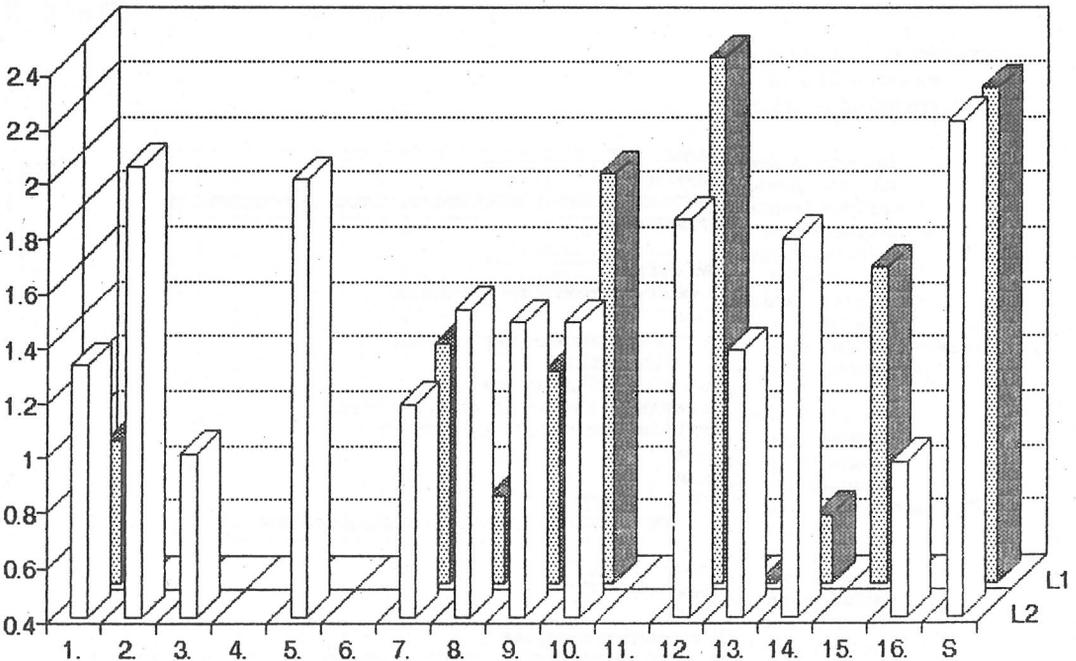
TABULKA č. 5

Grapa 1989 - 1990 L1,L2

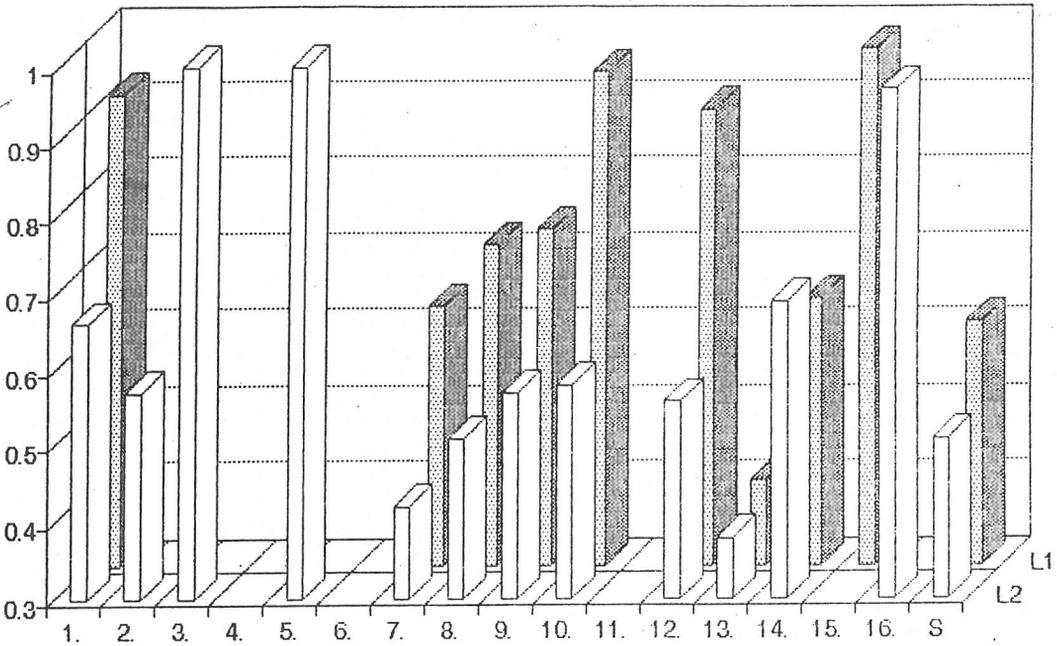
Srovnání indexů H' a e		H'		e	
	Vzorek č./Linie	L1	L2	L1	L2
1.	27.09.-11.10.1989	0,92	1,32	0,92	0,66
2.	11.10.-25.10.1989		2,05		0,57
3.	25.10.-08.11.1989		1,00		1,00
4.	08.11.89-21.03.1990				
5.	21.03.-04.04.1990		2,00		1,00
6.	04.04.-02.05.1990				
7.	02.05.-16.05.1990	1,28	1,18	0,64	0,42
8.	16.05.-30.05.1990	0,72	1,53	0,72	0,51
9.	30.05.-13.06.1990	1,18	1,48	0,74	0,57
10.	13.06.-27.06.1990	1,90	1,48	0,95	0,58
11.	27.06.-11.07.1990				
12.	11.07.-25.07.1990	2,32	1,86	0,90	0,56
13.	25.07.-08.08.1990	0,41	1,38	0,41	0,38
14.	08.08.-22.08.1990	0,65	1,79	0,65	0,69
15.	22.08.-05.09.1990	1,56		0,98	
16.	05.09.-19.09.1990		0,97		0,97
	Suma odběrů :	2,21	2,22	0,62	0,51

Graf č. 3

**Srovnání indexů diverzity
na linii L1 a L2**

Srovnání indexů ekvitability na linii L1 a L2

Závěr

1. Sběrem střevlíkovitých brouků do 2x 13 kusů zemních pastí v suťovém svahu na lokalitě Grapa v katastru obce Horní Bečva bylo za 370 dnů uloveno 737 kusů střevlíků, z toho bylo 348 samců a 389 samic.

2. Střevlíci náleželi k 9 rodům a k 22 druhům.

3. Deset druhů : *Carabus glabratus*, *Carabus hortensis*, *Carabus linnei*, *Trechus pulchellus*, *Trichotichnus laevicollis*, *Pterostichus oblongopunctatus*, *Pterostichus unctulatus*, *Pterostichus aethiops*, *Pterostichus foveolatus* a *Dromius fenestratus* bylo zjištěno na obou typech biotopů.

4. Střevlíci *Carabus intricatus* a *Pterostichus rufitarsis* f. *typica* byli zjištěni pouze v pastech umístěných na linii L1.

5. Pouze v jednom exempláři byly na linii L1

zjištěny tyto druhy : *Carabus hortensis*, *Carabus intricatus*, *Trichotichnus laevicollis*, *Pterostichus oblongopunctatus*, *Pterostichus aethiops*, *Pterostichus rufitarsis* a *Dromius fenestratus*.

6. Na linii L2 v jednom exempláři byly zjištěny tyto druhy střevlíkovitých: *Carabus violaceus*, *Carabus hortensis*, *Cychrus attenuatus*, *Leistus ferrugineus*, *Pterostichus niger* a *Dromius fenestratus*.

7. Nejvyšší dominanci, a to na obou typech lokalit, vykazovaly dva druhy: *Carabus linnei* a *Pterostichus foveolatus*. *Carabus linnei* na L1 36,14 % a na L2 33,49 % a *Pterostichus foveolatus* na L1 40,96 % a na L2 44,04 % .

8. Na lokalitě L1 frekvenci nad 50 % měl pouze druh *Carabus linnei* 56,25 %. Na lokalitě L2 byla situace poněkud komplikovanější. Frekvenci vyšší než 50 % měl střevlík *Trechus pulchellus* - 62,50 % . Frekvenci 50 % měly druhy : *Carabus linnei*, *Notiophilus biguttatus*, *Pterostichus oblongopunctatus* 50 % a *Pterostichus foveolatus*.

9. Hodnota indexu diverzity H' pro L1 byla 2,21 a pro L2 2,22.

10. Hodnota indexu ekvitability e pro L1 byla 0,62 a pro L2 0,51.

LITERATURA

Freude H., Harde K. W., Lohse G., 1976 : Die Käfer Mitteleuropas. Bd. 2, Goecke und Evers, Krefeld, pp. 302.

Hejný S., et coll., 1988 : Květena České socialistické republiky. Academia, Praha, pp. 556.

Kult K., 1947 : Klíč k určování brouků čeledi Carabidae Československé republiky. 2. část. Entomologické příručky č. 20, Praha, pp. 199.

Losos B., Gulíčka J., Lellák J., Pelikán J., 1984 : Ekologie živočichů. SPN, Praha, pp. 316.

Reška M., 1965 : A new species of *Trechus* Clairv. from Czechoslovakia and Notes on *Trechus pulchellus* Putz. (Coleoptera, Carabidae). Acta entomologica bohemoslovaca, 62, 4, p. 294 - 299.

Vesecký A. et coll., 1958 : Atlas podnebí Československé republiky. Ústřední správa geodézie a kartografie, Praha.

Vesecký A., et coll., 1961 : Podnebí ČSSR, tabulky. Praha.

Rosnička zelená (*Hyla arborea* L.)

Foto: Tomáš Kašpar

OBOJŽIVELNÍCI ROŽNOVSKA

JIŘÍ PAVELKA

ZUSAMMENFASSUNG

Von September 1989 bis September 1990 wurden in der Lokalität Grapa, nordöstlich von der Gemeinde Horní Bečva in Beskiden, Abfänge der Erdinsekten in die Erdfallen durchgeführt. Die Lokalität ist von einer Schuttunterlage aus Felsblöcken des Godulsandsteines und von einem Waldbestand der gemeinden Fichten (*Picea excelsa*). Das Material aus Erdfallen wurde in einzelne Ordnungen eingeordnet und die Familie Laufkäfer (Coleoptera, Carabidae) wurde in Gattungen und Untergattungen determiniert. Insgesamt wurden 737 Laufkäfer (Carabidae) gewonnen, die zu 22 Gattungen und zu 9 Familien gehörten.

Třída obojživelníci (Amphibia) představuje velmi starou skupinu obratlovců, jejíž první zástupci se na Zemi objevili již v prvohorách, v první polovině devonu. Do současnosti jich bylo popsáno celkem 4 184 druhů (Wilson, 1988). Z tohoto množství druhů jich žije na území ČR 19 druhů řazených do dvou řádů, šesti čeledí a sedmi rodů.

Současné druhové zastoupení, rozšíření a početnost obojživelníků na našem území je výsledkem dlouhodobého historického

vývoje. Ten byl ovlivňován zpočátku výhradně vlivy přírodními, teprve s rozvojem člověka a jeho civilizace se začal uplatňovat lidský faktor, nejprve negativně, později relativně pozitivně (např. umožnění proniknutí stepních druhů). V posledních desetiletích však nastalo prakticky výhradně negativní působení člověka na přírodu jako celek, což vede k výraznému zmenšování územního rozšíření populací jednotlivých druhů až k jejich tříštění a zániku. Takto jsou obojživelníci ohroženi jako málokterá skupina živočichů vůbec.

Od roku 1989 provádím v okolí města Rožnova p. Radhoštěm poněkud podrobnější pozorování obojživelníků, zvláště z hlediska druhového zastoupení, rozšíření a početnosti jednotlivých druhů, jejich nároků na prostředí a také ohrožení a možné ochrany. Pozorování se vztahuje převážně na povodí Rožnovské Bečvy, přibližně v úseku mezi obcemi Prostřední Bečva a Zašová. Jen málo údajů je ze vzdálenějších lokalit. Sledování obojživelníků ve jmenované oblasti bylo až doposud jen velmi nedokonalé, jediným podrobnějším průzkumem byla zřejmě diplomová práce T. Stojanové z let 1981 až 1984. Během čtyř let sledování jsem více či méně pravidelně kontroloval asi 40 lokalit různé velikosti a charakteru. Na těchto místech i mimo období rozmnožování jsem zjistil celkem 11 druhů obojživelníků: skokana hnědého, skokana štíhlého, skokana skřehotavého, ropuchu obecnou, ropuchu zelenou, rosničku zelenou, kuňku žlutobřichou, mlouka skvrnitého, čolka velkého, čolka horského a čolka obecného. Údaje o 12. druhu - čolku karpatském pocházejí z materiálů CHKO Beskydy (Bartošová in verb.).

Nejhojnějším zástupcem řádu žab (Anura) je ve sledované oblasti skokan hnědý (*Rana temporaria*). Vyskytuje se od nejnižších poloh (350 mnm.) po vrcholky hor (1200 mnm.), v lesích nejrůznějších typů, na jejich okrajích i na otevřených místech. Bývá nacházen i daleko od vody, což svědčí o schopnosti delších přesunů na místa rozmnožování, na

jejichž charakter není náročný a jeho snůšky vajec i pulce nacházím ve vodách počínaje malými kalužemi až po velké vodní nádrže ať již prosluněné nebo zastíněné.

Kuňka žlutobřichá (*Bombina variegata*) je zatím běžným druhem ve sledované oblasti. Je vázána na osluněné nebo částečně osluněné vodní plochy různé velikosti a kvality vody. Po celé období aktivity se zdržuje u vody nebo v ní. Vyskytuje se v nadmořské výšce od 350 do 950 m.

Ropucha obecná (*Bufo bufo*) žije mimo krátkou dobu rozmnožování převážně nočním způsobem života, a proto je její sledování obtížné. Nepříliš často jsem se setkával s dospělými jedinci roztroušeně, zvláště v lesích vyšších poloh (Vsacký Cáb, Radhošť, Bumbálka, Soláň), méně již v údolí, a také snůšky a pulce jsem našel ve větší míře hlavně v malých kolejkách a tůňkách vyšších poloh (Bumbálka, Bílá, Myší Hora, Soláň). V údolí jen na jediném místě u Prostřední Bečvy. Výškové rozpětí této užitečné žáby odhaduji mezi 400 až 1000 mnm.

Příbuzná ropucha zelená (*Bufo viridis*) obývá dosti vzácně, avšak pravidelně, otevřená místa nízkých poloh v údolí, často v bezprostřední blízkosti lidských sídel ve vesnicích i městech. Zde se ukrývá mnohdy přímo ve stavbách a za noci vychází do jejich okolí za potravou. Poměrně početnou populaci ropuchy zelené jsem zjistil přímo

Ropucha obecná (*Bufo bufo* L.) Foto: Tomáš Kašpar

v Rožnově p. Radhoštěm v areálu bývalého podniku Tesla, kde se žáby rozmnožují v kolejších a zatopených jamách po stavebních pracích. Ve dne se ukrývají mezi skladovaným materiálem a v noci často loví pod lampami veřejného osvětlení hmyz sletující k zemi. Nejednou jsem tam pozoroval až tři lovcí exempláře najednou a vizuálním sledováním jsem také determinoval některé druhy kořisti. Z motýlů to například byly poměrně velké druhy - osenice šťovíková (*Noctua pronuba*) a dvopleň obecný (*Cossus cossus*). V zimě jsem potom zastihl několik aktivních jedinců zimovat v budovách podniku, kde se mohli žít všudypřítomným cvrčkem domácím (*Gryllus domesticus*). V jarním období jsem za jeden večer zjistil až dvanáct rozmnožujících se exemplářů, celkovou populaci odhaduji nejméně na třicet až padesát exemplářů. Dřívější, mírně řečeno, nepořádek v areálu výrobního podniku zde tomuto druhu velmi vyhovoval, nynější úklidové práce by mohly populaci ohrozit. Jako další místa výskytu dospělých jedinců jsem zjistil obce Zubří a Rysovou a také statek na Hradisku. Významným místem pro rozmnožování jsou rybníky u Zubří. Výškové rozpětí výskytu je asi 350 až 450 mnm.

Rosničku zelenou (*Hyla arborea*) jsem zjistil rovněž v nízkých polohách v údolí od Rožnova po Zašovou. Doposud jsem našel celkem sedm lokalit s rozmnožujícími se jedinci, převážně v menších mělkých a prosluněných kolejších a tůňkách, z nichž mnohé za suchého počasí vysychají. Mimo jarní období lze dospělé jedince slyšet za teplých večerů ze skupin keřů a stromů, alejí, okrajů lesů a pobřežních porostů vodních toků. Druh se vyskytuje od 350 do 480 mnm.

Asi pouze na jediném místě ve sledované oblasti žije **skokan skřehotavý** (*Rana ridibunda*). Jeho poměrně silná populace (mnoho desítek jedinců) se vyskytuje již mnoho let v rybnících u Zubří, kde úspěšně přežívá i značně rušivé zásahy, jako vypouštění rybníků v jarním období či jejich

vyhrnování. Výrazné hlasové projevy tohoto po celý rok na vodu vázaného druhu tvoří od května do července dominantní část zvukové kulisy rybníků.

Skokana štíhlého (*Rana dalmatina*) jsem zatím našel ve dvou exemplářích v blízkosti obcí Zubří a Střítež n. Bečvou, na dvou vlhkých lokalitách porostlých vrbami, olšemi a bujným podrostem, v blízkosti malých vodních toků. Nadmořská výška lokalit činí asi 350 mnm. Tyto nálezy napovídají o možném častějším výskytu druhu, zvláště v porostech kolem vodních toků, na vlhkých loukách a ve zbytcích údolních lesů.

Mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*) je spolu s čolkem horským nejhojněji se vyskytujícím zástupcem ocasatých obojživelníků (*Amphibia*, *Caudata*). Obývá pravidelně většinu listnatých a smíšených lesů od údolí až po hřebeny hor. Zjistil jsem ho na velkém počtu míst a na některých lokalitách s možnostmi rozmnožování (potůčky, studánky, tůňky s chladnou vodou) je poměrně početným druhem (údolí Bacov, okolí Hradiska, více lokalit ve Veřovských vrších). Naproti tomu v uměle vysazených lesích je velmi vzácný nebo chybí úplně.

Čolek horský (*Triturus alpestris*) obývá často společný biotop s mlokem skvrnitým, žije navíc pravidelně i ve smrkových lesích. Je rovněž na celém sledovaném území hojný, zvláště na lokalitách s možnostmi rozmnožování (okolí Hradiska, Bumbálky, Vsackého Cábu). Pro rozmnožování si vybírá drobné i větší lesní tůně a koleje u cest se stojatou, ale chladnější zastíněnou vodou. Vyskytuje se v nadmořských výškách od 380 do 1100 m.

Čolek obecný (*Triturus vulgaris*) je výrazně méně hojný než čolek horský. Rovněž jeho areál rozšíření je menší. Vyskytuje se hlavně v listnatých a smíšených lesích nízkých až středních poloh, a to jen nepravidelně. Doposud jsem ho zjistil celkem na osmi lokalitách v nadmořské výšce 380 až 650 m. Pro rozmnožování vyhledává obdobná místa jako čolek horský, a to zastíněná i osluněná.

Čolka velkého (*Triturus cristatus*) jsem zatím našel pouze na jediném místě asi 2 km od Rožnova p. Radhoštěm a je zřejmé, že se jedná o nejvzácnějšího obojživelníka Rožnovska vůbec. Biotop čolka velkého na místě výskytu tvoří sušší jižní skalnatý svah porostlý buko-habrovým lesem. Rozmnožuje se ve středně velké zarostlé a osluněné tůňce při lesním okraji, v níž lze v dubnu až květnu pozorovat i 25 čolků najednou.

Také **čolek karpatský** (*Triturus montandoni*) byl zatím nalezen na jediném místě. Byli to rozmnožující se jedinci v tůňce na lesní pasece v oblasti Radhoště, asi 1000 m vysoko. Vzhledem k nepřehlednosti a malé prozkoumanosti tamních horských terénů je možné čekat výskyt i na dalších místech.

O druhu **kuňka ohnivá** (*Bombina bombina*) existují ze sledované oblasti pouze neurčité údaje.

Jak jsem uvedl dříve, jediným podrobnějším materiálem o obojživelnících sledovaného území je práce T. Stojanové z let 1981 až 1984, s jejímiž výsledky jsem alespoň zhruba srovnal svá pozorování. Autorka nezjistila skokana štíhlého a skokana skřehotavého, čolka obecného a čolka karpatského. U skokana hnědého, kuňky žlutobřiché, mloka skvrnitého a čolka horského se výsledky sledování mého i autorky přibližně shodovaly. Také u čolka velkého se potvrzuje zjištění T. Stojanové, že jde pouze o dvě lokality s jeho výskytem, představujícím refugia dříve souvislejšího výskytu. (V současné době již jedna lokalita neexistuje). Ropuchu zelenou zjišťuje autorka pouze na dvou lokalitách, což svědčí spíše o větší obtížnosti zjistit druh v terénu, než o tom, že dochází k rozšíření druhu teprve v současnosti. U druhů ropucha obecná a rosnička zelená jsem zjistil menší počet výskytu v údolí (čtyři proti čtrnácti, respektive dvanáct proti dvacetičtyřem) - ropucha obecná více ve vyšších polohách, - což může naznačovat snížení početnosti v otevřené krajině za dosti krátkou dobu. Je to zcela pochopitelné vzhledem k rychlosti nepříznivých změn, které této krajině přináší

Skokan hnědý (*Rana temporaria* L.)

Foto: Tomáš Kašpar

člověk, a tak se potvrzuje, že jsou více ohroženy druhy vázané na otevřenou krajinu než druhy lesní. Například v kolejších na okraji pole za travinářskou stanicí u Rožnova p. Radhoštěm uvádí T. Stojanová rozmnožování ropuchy obecné. Po terénních úpravách lokalita dnes již neexistuje. Také údaj, že ze čtyřiceti mnou sledovaných míst vhodných k rozmnožování se pouhých devět nachází v otevřené krajině, napovídá o mnohém. Je ovšem jasné, že ani lesní stanoviště nejsou od devastace ušetřena.

O ohrožení a také ochraně obojživelníků by se ještě dalo napsat mnohé. Na závěr alespoň připomínku, že jedině zachování různorodých biotopů v takové podobě, aby trvale zabezpečovaly všechny nároky živočichů i rostlin, zajistí jejich přežití v nezměněné rozmanitosti i do příštích let.

Za poskytnutí některých údajů o obojživelnících na Rožnovsku děkuji dr. Daně Bartošové z CHKO Beskydy a dr. Janu Pavelkovi z RŽP OÚ Vsetín za připomínky k rukopisu.

ZUSAMMENFASSUNG

Im folgenden Beitrag lege ich Ergebnisse der Erforschung von Lurchen aus den Jahren 1989 bis 1992 im Stromgebiet des Flusses Bečva zwischen den

Gemeinden Prostřední Bečva und Zašová im Bezirk Vsetín vor. Auf dem Gebiet habe ich 11 Gattungen der beidleibigen Tiere festgestellt. Vom Vorkommen einer zwölften Gattung wurde ich von einem Mitarbeiter des Landschaftsschutzgebiets Beskiden informiert.

LITERATURA

Anonymus, 1992: Co je druhová diverzita. Ochrana přírody, 47, 1992, 2:60

Baruš V., Oliva O., et coll., 1992: Fauna ČSFR. Obojživelníci - Amphibia. Praha

Zwach I., 1990: Naši obojživelníci a plazi ve fotografiích. Praha.

Hrabě S., Oliva O., Opatrný E., 1973: Klíč našich ryb, obojživelníků a plazů. Praha.

Zavadil V., Kolman P., 1990: Čolek hranatý novým druhem naší fauny. Živa, 5:224-227.

Mikátová B., Roth P., Vlašín M., Pišálek J., 1991: Ochrana obojživelníků. Příručka pro ochránce přírody, Praha.

Stojanová T., 1985: Poznámky k faunistice a ekologii obojživelníků. Diplomová práce přírodovědné fakulty UP Olomouc

Tabulka: Přehled výskytu obojživelníků na Rožnovsku

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
<i>Salamandra salamandra</i>	18	45	3	14	1	8	4	7	6	1
<i>Triturus alpestris</i>	16	40	2	11	3		5	7	3	1
<i>Triturus vulgaris</i>	7	17,5	3	4		1	6	1		
<i>Triturus cristatus</i>	1	2,5	1				1			
<i>Triturus montandoni</i>	1	2,5	1						1	
<i>Rana temporaria</i>	29	72,5	7	20	2	50	16	5	7	1
<i>Rana dalmatina</i>						2				
<i>Rana ridibunda</i>	1	2,5	1					1		
<i>Bufo bufo</i>	7	17,5	2	4	1	6	1	1	4	1
<i>Bufo viridis</i>	4	10	4	4	4					
<i>Bombina variegata</i>	9	22,5	9					5	2	2
<i>Hyla arborea</i>	7	20	7					5	7	

Legenda :

1. Druh ; 2. Počet lokalit s rozmnožováním jednotlivých druhů; 3. Frekvence v %, 40 lokalit = 100%; 4. Otevřená krajina (oslunění); 5. Les listnatý a smíšený (zastínění); 6. Les jehličnatý (zastínění); 7. Počet lokalit mimo místa rozmnožování; 8. 350 - 550 mm; 9. 550 - 750 mm; 10. 750-950 mm; 11. nad 950 mm

Hnízdo s mláděty káně lesní (*Buteo buteo* L.)

Foto: Tomáš Kašpar

ORNITOLOGICKÉ ZAJÍMAVOSTI Z HOSTÝNSKÝCH VRCHŮ

KAREL PAVELKA

ÚVOD

Oblast Hostýnských vrchů byla v uplynulých desetiletích ornitology opomíjena. Svou atraktivitou nemohla konkurovat rybníkům v údolních nivách Bečvy a Moravy, ani horským celkům Jeseníků a Beskyd. V souvislosti s oživením činnosti Moravského ornitologického spolku v Přerově dochází i k zaměření zájmu na tuto dosud málo známou krajinu. V loňském roce došlo k ustavení pracovní skupiny, jejímiž spolupracovníky jsou i někteří členové Ornitologického klubu při Okresním vlastivědném muzeu ve Vsetíně.

V minulých letech jsem byl jedním z mála ornitologů, kteří se pohybovali v nejvyšší části pohoří. Byl jsem proto žádán iniciátory organizovaného ornitologického výzkumu Hostýnských vrchů o poskytnutí svých údajů z terénu. Číním tak ve formě tohoto článku, přičemž jsem své poznatky i z jiných míst pohoří rozšířil o údaje dalších členů ornitologického klubu. Vznikl tak určitý avifaunistický přehled druhů vyskytujících se ve vymezeném území, který si ovšem nečiní nárok na úplnost. Může být však jedním z podkladů pro komplexnější sledování avifauny Hostýnských vrchů.

CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ

Geomorfologicky je oblast součástí Hostýnsko-vsetínské hornatiny, která patří do Západních Beskyd, jež jsou součástí

Vnějších Západních Karpat (Balatka et coll., 1973). Území se nachází mezi tokem Horní (Vsetínské) Bečvy na východě a Holešovem na západě. Na jižní straně jsou hranice celku vymezeny od východu potokem Rokytenka, obcemi Držková, Podkopná Lhota a Lukov, ze severu vymezuje hranice území spojnice Valašské Meziříčí-Bystřice pod Hostýnem. Plocha území je 291 km², střední nadmořská výška je 506,5 m. Oblast má ráz ploché hornatiny se zaoblenými hřbety, které jsou rozděleny hlubokými údolními vodními toků. Na vrcholech i hřebenech se nacházejí skalní útvary a puklinové jeskyně. Nejvyšším bodem území je Kelečský Javorník, dosahující výšky 864 mnm (Demek, Novák et coll., 1992). Svrchní vrstvy geologického podkladu tvoří paleogenní pískovce magurského příkrovu (račanská jednotka, Pásek, 1960). Klimaticky patří přes 90% plochy území do mírně teplé oblasti MT 2 (Quitt, 1971), která je charakterizována krátkým létem, mírně chladným, mírně vlhkým a krátkým přechodným obdobím s mírným jarem a mírným podzimem. Zima je normálně dlouhá s mírnými teplotami a suchá s normálně dlouhou sněhovou pokrývkou. Počet letních dnů mezi 20 - 30, mrazových dnů 110 - 130 a ledových dnů je 40 - 50. Srážkový úhrn ve vegetačním období je 450 - 500 mm, v zimním období 250 - 300 mm, dnů se sněhovou pokrývkou je 80 - 100. Průměrná teplota v lednu je -3 až -4°C, v červenci pak 16 až 17°C. V nejvyšších polohách v oblasti masívů Kelečský Javorník, Čerňava až po lokalitu Na Tesáku je klima chladnější, náležející do chladné oblasti CH7. V nejzápadnější části území u Holešova je pak malé území klimaticky náležející do mírně teplé oblasti MT7 (bližší možno najít in Quitt, 1971). Z vodních toků je nejvýznamnější řeka Bečva. Z jejích přítoků oblastí protékají celým svým tokem Semetínský potok, Rokytenka s Ratibořkou a potok Mikulůvka. Ostatní významnější toky v oblasti pouze pramení, jako například Dřevnice, Juhyně, Bystřice a Rusava. Území je poměrně lesnaté, zvláště

jeho západní část ležící v kroměřížském okrese, kde je více než 90% lesa sledované oblasti. Východní část území má větší podíl odlesněných enkláv nejen s pastvinami a loukami, ale zvláště kolem Ratibořky a Bečvy také s polními kulturami. Přesto se i zde lesnatost pohybuje nad 50% a v údolí Semetína dosahuje hodnoty západní části. Lesy jsou převážně listnaté v západní části, zvláště v nejvyšších polohách pohoří v okolí Kelečského Javorníku a Čerňavy, kde jsou ukázky zbytků přirozených lesů v některých rezervacích (na obou vrcholech, Na Tesáku, Obřany atp.). Východní část území ležící v našem okrese má převahu lesů jehličnatých, většinou reprezentovaných smrkovými monokulturami druhotně vysazenými. Výraznější podíl bukových lesů je v Semetíně, menší zbytky jsou i v oblasti Mikulůvky a Hošťálkové (podle vlastních poznatků).

METODIKA A MATERIÁL

Předkládaný materiál je výsledkem mých vlastních poznatků, údajů některých členů Ornitologického klubu při OVM Vsetín i citací ze skrovných literárních pramenů. Vlastní údaje jsem získal z příležitostných návštěv území při evidenci a kategorizaci zeleně, sledování a odchytu drobných zemních savců i průzkumu fauny obojživelníků v letech 1983 až 1989. Podstatná část údajů byla získána při mém inventarizačním průzkumu fauny obratlovců tří rezervací v nejvyšší části pohoří (bližší viz Pavelka 1987a, 1987b, 1987c) za hranicemi chráněných území i na přesunech mezi nimi. V letech 1988 až 1990 jsem pokračoval v kvantitativním výzkumu hnízdící avifauny v rezervaci Čerňava. Z tohoto materiálu uvádím některé zajímavosti. Většinou jsem kladl důraz na hnízdní avifaunu, výjimečně jsou uvedena mimohnízdnicí data a jeden nehnízdnicí druh. Jsem velmi zavázán členům Ornitologického klubu při OVM Vsetín: RNDr. Vladimíru Holáňovi, CSc., Dr. Janu Pavelkovi, Michalu Kamasovi, Drahomíře Kyslingrové, Karlu Zralému, RNDr. Radomíru Žídkovi, Jiřímu Polčákovi a Janu Košťálovi, kteří mi poskytli výsledky svých pozorování.

PŘEHLED ZAJÍMAVĚJŠÍCH HNÍZDÍCÍCH PTAČÍCH DRUHŮ

Čáp bílý (*Ciconia ciconia*)

Druh hnízdí v údolní nivě řeky Bečvy a v údolí říčky Loučky. Hnízdiště po toku Bečvy je Vsetín-Bohrky (školní statek), kde hnízdí čáp již od roku 1985. Další hnízdo bylo od roku 1985 v Jablůnce, po dvou sezónách hnízdění hnízdo shořelo a momentálně existuje na komíně pouze hnízdní podložka (komín prodejny potravin). Další hnízdo je pak na lípě u železniční trati v Poličné, které je v současné době pravidelně obsazováno. Další hnízdiště bylo evidováno na komíně v obci Loučka, ale po opravě komína poslední čtyři roky hnízdo neexistuje (Jung in verb).

Čáp černý (*Ciconia nigra*)

Vzhledem k lesnatosti území se vyskytuje v hnízdní době na celém území. Podle zjištění ornitologů a údajů lesního personálu jsou hnízdiště v Hošťálkové, Ratiboři. Ve Vsetíně-Semetíně bylo hnízdo zjištěno na lokalitě Křížový. V roce 1988 byly v okolí hnízda na skalním výstupku dne 1. září 1988 pozorovány 3 ks mláďat (M. Kamas). Hnízdo v Mikulůvce zná Košťál (in verb). V dubnu 1987 byl čáp černý pozorován v potoce pod rezervací Černava na k.ú. obce Rajnohovice, zřejmě hnízdil v prostoru po toku potoka směrem ke středu obce. Na Kelečském Javorníku jsem nalezl v roce 1987 neobsazené čapí hnízdo, které nepochybně patřilo tomuto druhu. K tomuto hnízdu se může vztahovat i pozorování z 1. července 1983, kdy jsem spatřil jeden kroužící exemplář nad obcí Komárno. Ke hnízdišti v údolí Semetína se zřejmě vztahuje i pozorování jednoho jedince v řece Bečvě u čistírny vody ve Vsetíně.

Kachna divoká (*Anas platyrhynchos*)

Jde o pravidelně hnízdící druh na řece Bečvě, například na lokalitě Vsetín-Bečva u parku 17.6.1990 1 samice s osmi mláďaty, Jablůnka-Bečva nad soutokem s Ratibořkou - v červenci 1992 pozorovány mladí odrostlejší jedinci (Zralý). Hnízdní výskyt je znám také z přítoků řeky Bečvy - na Rokytence ve Vsetíně-Rokytnici a Ratiboře ve středu obce Hošťálková. V obou případech se jedná o velmi krotké jedince, což může mít souvislost s krměním těchto ptáků obyvateli sídel či dokonce s vysazením jedinců odchovaných v

zajetí. Hnízdění jednoho páru je známo mimo tekoucí vody na mokřadu ve Vsetíně-Bohrkách již z minulosti (viz Pavelka et coll., 1991). Hnízdní výskyt jednoho páru na této lokalitě i v současnosti potvrdil Zralý.

Krahujec obecný (*Accipiter nisus*)

Druh hnízdící v okrajových částech obou měst i obcí. Zřejmě však hnízdí i uvnitř rozsáhlejších lesních celků, jeho výskyt však uniká pozornosti: Vsetín-Potůčky, červen 1989 1 ex.; Vsetín-Horní město, 1 ex. 8.7.1991 odháněný kvíčkami; Rajnohovice-Kelečský Javorník, asi 150 m pod vrcholem v rezervaci prolétl 1 ex. 28.6.1987.

Jestřáb lesní (*Accipiter gentilis*)

Dravec obývající větší komplexy lesů. Zprávy o jeho výskytu jsou sporé: je mi známo pozorování Kamase v Kateřině a jeho výskyt udávají i lesníci ze Vsetína-Semetína.

Včelojed lesní (*Pernis apivorus*)

Rovněž druh unikající pozornosti. Ve vsetínské části sledovaného území je jeho výskyt pravděpodobný. Jediné pozorování je z vrcholu Kelečského Javorníku na k.ú. Rajnohovice (nad památníkem), kde mimo rezervaci kroužily 13.7.1987 2 ex.

Poštołka obecná (*Falco tinnunculus*)

Její výskyt je soustředěn do údolních niv vodních toků, hlavně Bečvy a Loučky. Z pozorování uvádím např. Vsetín-Semetín, rybníčky 4.6.1992 1 ex. varující u hnízda; Police u Valašského Meziříčí, 30.6.1983 1 ex. sedící na drátech u železniční trati; Mikulůvka, 28.4.1986 jeden páříci se pár na střeše objektu zemědělského družstva.

Koroptev polní (*Perdix perdix*)

Rozptýleně se vyskytuje v málo lesnatých částech území. Známá jsou zjištění hlavně ze vsetínské části horského celku: Pržno, v hnízdním období v r. 1987 1 pár; Ratiboř, začátkem července 2 ex. (oba údaje Holář in litt.); Vsetín-Bohrky, úsek mezi mokřadem a školním statkem 3 páry v r. 1992 (Zralý in verb.); Jablůnka od části Bohrky po stanici ČSD hnízdí koroptev v podrostu u železniční trati, v mimohnízdním období se zde vyskytují hejna až o 16 kusech (podle sdělení Zralého). Hnízdění koroptve je pravděpodobné i v oblasti Kateřin, o čemž svědčí pozorování hejna o osmi kusech v srpnu 1985 (Urbanová in litt.).

Kulík říční

Foto: Tomáš Kašpar

Křepelka polní (*Coturnix coturnix*)

Druh byl podle dostupných zdrojů zjištěn v Kateřinicích na poli s ječmenem, 2 ex. se ozývaly 23.6.1989, v témže katastru na poli pod kótou Chladná 1 ex. téhož dne (sdělil Kamas). Druhou lokalitou jsou Branky na Moravě, kde jsem zjistil 1 ex. podle hlasu v poli u stanice ČSD 13.7.1992. Celkově lze říci, že druh zcela jistě uniká pozornosti. V souvislosti s jeho přibýváním v posledních letech lze očekávat jeho zjištění na více místech území.

Chrástal vodní (*Rallus aquaticus*)

Jediný údaj o hnízdění je z mokřadu ve Vsetíně-Bobrkách, kde bylo v roce 1976 nalezeno v červnu hnízdo s vejci a byli pozorováni dospělí ptáci (Pavelka et coll., 1991). Hnízdění druhu na jiných podobných lokalitách není vyloučen.

Chrástal polní (*Crex crex*)

Hnízdění hustota druhu je zřejmě větší, než ukazují známé lokality: Podhradní Lhota, pole u železniční trati v blízkosti říčky Juhyně, 14.6.1987 se ozýval 1 ex. (vlastní pozorování); Ratiboř-Borčí, v červnu 1988 se pravidelně ozýval jeden exemplář; Hošťálková, podle hlasu dokumentován jeden exemplář v červnu 1989; Lhota u Vsetína, údolí Hluboké, na loukách v červnu 1992; Pržno, svah severozápadně od obce, vyskytoval se ne každý rok (všechny údaje Holáň); Kateřinice, Kamas 11.5.1989 ozývaly se 4 exempláře (Kamas); Liptál, Na Lánici 16.5.1992 se ozýval 1 ex. (Kyslingrová).

Slípka zelenonohá (*Gallinula chloropus*)

Hnízdění výskyt je znám z lokality na Bobrkách v k.ú. Vsetín, kde byla v letech 1976 a 1977 pozorována samice s mláděty, výskyt v hnízděním období v letech 1980 až 1985 uvádí Holáň (všechny údaje viz Pavelka et coll. 1991).

Čejka chocholatá (*Vanellus vanellus*)

Hnízdění výskyt na polích a loukách v okolí řeky Bečvy mezi Vsetínem a Valašským Meziříčím, sporadicky také v údolí Loučky. Její výskyt má celostátně sestupnou tendenci v souvislosti s intenzivním zemědělstvím, v naší oblasti nelze tento trend zhodnotit pro malé početní stavy.

Kulík říční (*Charadrius dubius*)

Ojedinelý hnízdění výskyt byl zjištěn ve Vsetíně-Lázkách na polní bažině v blízkosti silnice, kde v červnu 1989 zjistil jeden pár Holáň. Jeho hnízdění dále po toku Bečvy k Valašskému Meziříčí však není vyloučeno, řeka Bečva v tomto úseku však není pravidelně kontrolována.

Pisík obecný (*Actitis hypoleucos*)

Vyskytuje se na Bečvě v době tahu i v době hnízdění, konkrétních údajů o hnízdění je však velmi málo. Jelikož v oblasti Beskyd je známo jeho hnízdění od horských potoků (Holuša in verb.), domnívám se, že jeho hnízdění ve vymezené oblasti bude jistě pozorováno v dalších letech na více místech. Pravidelné hnízdiště u ústí Ratibořky do Bečvy v k.ú. Ratiboř uvádí Holáň, který i v roce 1992 našel hnízdo tohoto druhu na poli v blízkosti Bečvy. Stejný pozorovatel uvádí na Bečvě v k.ú. Mikulůvka, lokalita U Baslů, v červnu 1990 ozývajícího se jedince zmíněného druhu.

Holub hřivnáč (*Columba palumbus*)

Obecný druh různých typů lesů: Liptál-Hajnušov, 3.6.1986 přelet jednoho exempláře; Chvalčov, rezervace Na Jančích, 19.7.1987 přelet 1 exempláře; Rajnochovice, rezervace Čerňava, 2.7.1989 houkali 3 samci (vlastní zjištění); Mikulůvka, 12.6.1990 ozýval se 1 exemplář; Lhota u Vsetína, 25.6.1989 ozýval se 1 jedinec (Holáň).

Holub douprňák (*Columba oenas*)

Vzhledem k hojnému zastoupení buku se poměrně hojně vyskytuje v centrální části pohoří: Rajnochovice, sedlo mezi Kelečským Javorníkem a Čerňavou 28.6.1987 houkal jeden samec; Kelečský Javorník-rezervace, houkal 17.4.1987 1 samec; svah kóty Sochová naproti rezervaci

Čerňava, 10.5.1987 houkal jeden samec; horní část rezervace Čerňava, 12.4.1988 tokal jeden samec; východní svah Čerňavy (rezervace a okolní porosty), 2.7.1989 houkalo 5 samců (vlastní zjištění); Hošťálková, starý bukový les SZ od Chlévisek, 6.6.1992 1 houkající samec (Kyslingrová); Kateřinice, Kamasi 5.5.1990 hnízdí 2 páry (Kamas).

Výr velký (*Bubo bubo*)

Jediná lokalita výskytu ve vsetínské části pohorí je Vsetín-Lázky, kde bylo zjištěno hnízdiště v nefunkčním kamenolomu za městskou čistírnou odpadních vod. V květnu 1988 bylo ohledáno místo pravděpodobného hnízda, které bylo zničeno lidmi. Nalezeny byly pouze stopy trusu na skalisku a jeden rozpadlý vývržek, který velikostí i složením odpovídal tomuto druhu sovy. Následující rok byl údajně v únoru jeden exemplář výra nalezen vysílený v řece Bečvě nedaleko od místa hnízdění (sdělení Zralý). Pátrání po hnízdění v roce 1989 na výše uvedené lokalitě bylo negativní. Výskyt výra velkého i jinde ve vsetínské části sledovaného území je možný, hojnější však bude v kroměřížské části oblasti vzhledem k podstatně větší nabídce hnízdních možností (skaliska). O jeho výskytu v Hostýnských vrších v padesátých letech informuje Skrášek (1957).

Pušítk obecný (*Strix aluco*)

Tato nejhojnější sova se vyskytuje po celém území. Pro její obecné rozšíření jsou údaje o jejím výskytu opomíjeny. O hnízdění i v nejvyšších polohách svědčí pozorování z rezervace Čerňava v k.ú. Rajnochovice, kde byl pozorován jeden exemplář 18.5.1990 v dolní části chráněného území a 26.5.1990 rovněž jeden exemplář u dutiny, pravděpodobně hnízdní (podle chování- vlastní zjištění).

Kalous ušatý (*Asio otus*)

Údajů o jeho výskytu je velmi málo, což souvisí zřejmě s malou intenzitou ornitologického průzkumu v oblasti: Vsetín-Semetín; na úbočí Ostré hory udává jeho každoroční výskyt podle houkání samce K.Zralý; Kateřinice-Paseky, 19.3.1989 1 ex. ve smrkové tyčovině (Kamas).

Ledňáček říční (*Alcedo atthis*)

Hnízdění tohoto exoticky vypadajícího ptáka byla zjištěna hlavně na řece Bečvě mezi Vsetínem a Valašským Meziříčím: Vsetín-Lázky, v dubnu a květnu 1988 byl sledován jeden pár při toku u železničního mostu a jeden exemplář zaletoval do otvoru v protierozní zdi; Ratiboř, břehová nádrž na

Pušítk obecný

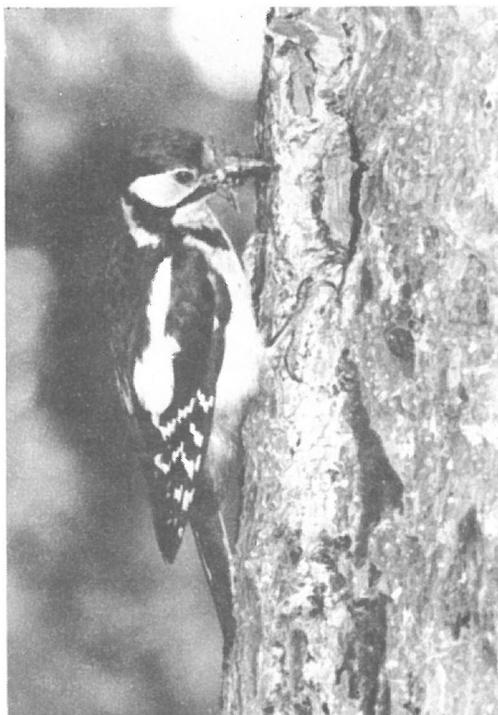
Foto: Tomáš Kašpar

Hnízdo písíka obecného Foto: Tomáš Kašpar

Hnízdo kalouse ušatého Foto: Tomáš Kašpar

Strakapoud velký

Foto: Tomáš Kašpar

levém břehu Bečvy u styku silnice s tratí za odbočkou na Smetín, v roce 1990 viděn jeden exemplář u hnízdní nory; poslední lokalitou je břehová nátrž na pravém břehu řeky Bečvy naproti stanici ČSD Bystřička (ještě k.ú. Mikulůvka), kde byl pozorován jeden exemplář u hnízdní nory v roce 1985 (vlastní zjištění). Hnízdění na posledních dvou lokalitách potvrzuje také Holáň (1992), který uvádí hnízdění na lokalitě u Ratiboře posledních dvacet let, u lokality v Mikulůvce dokonce třicet let; Jarcová-Bečva u lávky, 17.7.1992 jeden exemplář-hlas (J. Pavelka). Ledňáček hnízdí také na přítocích Bečvy: Vsetín-Rokytnice, potok Rokytenka 26.4.1992 byl nalezen nelétající živý exemplář, který druhý den uhynul (vlastní zjištění); Ratiboř-potok Ratibořka, 7.7.1992 byl chycen a okroužkován jeden pár (Holáň).

Krutihlav obecný (*Jynx torquilla*)

Řídce se vyskytuje v rozptýlené a liniové zeleni obcí: Mikulůvka, zalesněná terasa na levém břehu řeky Bečvy u silnice, 28.4.1986 dva ozývající se samci asi 100 m od sebe (vlastní zjištění); Kateřinice, 9.4.1989 1 ex. podle hlasu

(Kamas); Ratiboř, 6.7.1989 slabě létající mláděta; Mikulůvka, 30.6.1990 hnízdo s osmi mláděty (Holáň).

Žluna šedá (*Picus canus*)

Výskyt v centrální části pohoří s bukovými lesy je zřejmě častější, než ve zbývajícím území: Rajnochovice, Kelečský Javorník (rezervace) 17.4.1987 jeden tokající samec; 28.6.1987 jeden ozývající se jedinec v sedle s Čerňavou; západní svah hory Sochová 10.5.1987 hlas jednoho exempláře. V roce 1989 byl zjištěn ozývající se samec v rezervaci na Kelečském Javorníku 8. dubna a 26. dubna (vlastní zjištění); Vsetín-Lhota, za semetínskou hájovnou 9.5.1992 hlas jednoho exempláře (J. Pavelka).

Žluna zelená (*Picus viridis*)

Na rozdíl od předešlého druhu obývá spíše bezlesou krajinu s rozptýlenou zelení. Samec zjištěn například na břehu Bečvy v Przně 17.7.1992.

Datel černý (*Dryocopus martius*)

Vyskytuje se v rozsáhlejších lesních komplexech, zvláště v nejvyšších částech pohoří. Na místech průzkumu zjišťován celkem pravidelně. Konkrétní údaje: Chvalčov, zbytek jedlové bučiny nad rezervací Na Jančích 19.7.1987 1 ex. podle hlasu (v okolních lesích se ozýval v hnízdní době poměrně často); Chvalčov, rezervace Smrdutá 13.7.1987 1 ex. hlas; Chvalčov, Goralica, v bukovém lese 7.6.1987 1 ex. teritoriální tlukot do kmene; Rajnochovice, vrchol Čerňava 23.4.1988 1 ex. přelet přes okraj území do blízké smrčiny, tamtéž pozorována jedna samice 27.5.1990; sousední masív Sochová 29.4.1987 1 ex. hlas v toku, tamtéž se ozýval jeden exemplář 17.4.1988; Ratiboř, údolí Kobelný-okraj souvislého lesa 1 letící ex. 4.6.1992 (vše vlastní zjištění).

Strakapoud velký (*Dendrocopos major*)

Jde o běžného hnízdního ptáka ve všech typech lesů i v doprovodné zeleni vodotečí. V druhotných smrčínách je převládajícím druhem datla, zatímco v bukových lesích je zjišťován podstatně méně. Z vyšších poloh byl zjištěn v hnízdní době v roce 1987 i v rezervaci Čerňava (duben), nejvíce pozorování bylo zaznamenáno na tomto území v roce 1989 - byl klasifikován podle metodiky mapovací metody jako druh hnízdící. Pozorování na Kelečském Javorníku v rezervaci - 28.6.1987 viděn 1 samec se 2 vylétnutými mladými v jedlové bučině.

Strakapoud bělohřbetý (*Dendrocopos leucotos*)

Ve vrcholové části pohoří byl pozorován zvláště v mimohnízdním období často, jako hnízdící je mi znám z rezervace Čerňava, k.ú. Rajnochovice 17.4.1988 1 samice při sběru potravy, 29.4.1987 1 samec, 7.6.1987 1 samice s mládětem loudícím potravu, v blízkosti se pohyboval také samec. V roce 1989 pouze jedenkrát sledován 1 ex. 3.5. v dolní části rezervace, četnost pozorování v roce 1990 nasvědčovala hnízdění přímo ve zmiňovaném chráněném území. Hnízdo jsem však nenalezl, ale viděl jsem hnízdo na SZ straně vrcholu v masivu Čerňava (okraj bučiny), kněmuž mne zavedl Z. Kratochvíl (květen 1989). Hnízdění je pravděpodobné také na vsetínské straně, zvláště v bukových lesích ve Vsetíně-Semetíně a také pod Trojákem v Hošťálkové i jinde. Zřejmě pro malou frekvenci ornitologů v těchto územích nebylo dosud nalezeno hnízdo tohoto datla.

Strakapoud malý (*Dendrocopos minor*)

Druh datla, který je hnízdně vázaný na olšiny a doprovodnou zeleň vodních toků. Jeho výskyt je pravděpodobný kolem Bečvy a jejích větších přítoků (Loučka, Ratibořka). Ojedinělým a zajímavým zjištěním hnízdního výskytu je opět rezervace Čerňava, kde byl 23.4.1988 pozorován pár (samec při dlabání hnízdní dutiny a samice v jeho blízkosti), 4.5.1988 pak byl na stejném místě sledován hlasový projev samce. V hnízdním období byl zjištěn v Čerňavě také v roce 1987 (viz Pavelka, 1987b), v roce 1989 byl sledován ve stejné lokalitě pouze 3.5. samec při hlasovém projevu. Z údajů dalších pozorovatelů: Bystřička, břehový porost říčky Bystřice asi 400 m od ústí do Bečvy 19.6.1992 hlas jednoho exempláře; Mikulůvka, listnatý les u ústí potoka Mikulůvka do Bečvy 30.6.1992 hlas jednoho exempláře (J.Pavelka).

Skřivan polní (*Alauda arvensis*)

Druh vyskytující se rozptýleně v odlesněných oblastech, ojediněle obývá i malé odlesněné enklávy uprostřed lesů vyšších poloh - například Chvalčov, rezervace Na Jančích, 25.3.1987 jeden zpívající samec.

Linduška luční (*Anthus pratensis*)

V centrální části Hostýnských vrchů byla zjištěna pouze na tahu, např. Chvalčov, Na Jančích 25.3.1987 12 ex. na přeletu; Rajnochovice, holiny na vrcholu Čerňava 17.4.1987 přelet 2 ex. V

Krutihlav obecný

Foto: Tomáš Kašpar

hnízdním období na této části území nezjištěna, i když za tímto účelem byly sledovány několikrát holiny na Čerňavě i Kelečském Javorníku. Dle mého soudu je nejvyšší část pohoří poměrně suchá a nevyhovuje nárokům tohoto ptačího druhu pro hnízdní podmínky, voda po deštích rychle odtéká do podloží. Výskyt v podhůří s vazbou na hnízdění v sousedních Vsetínských vrších byl zjištěn na území náležejícím do okresu Vsetín: Hošťálková, pastvina nad konečnou zastávkou ČSAD (U Trnčáků), 8.5.1989 zjištěn jeden zpívající samec (vlastní pozorování); Kateřinice-Snoz 28.4.1989 2 páry dle hlasových projevů (Kamas), ve stejné oblasti uvádí hnízdní výskyt Holáň (1992) v lokalitě pod Dubcovou; Liptál, Na Lánici 16.5.1992 jeden zpívající samec (Kyslingrová).

Konipas horský (*Motacilla cinerea*)

Pravidelně hnízdí na čistějších přítocích Bečvy, jako je Semetínský potok, Rokytenka, Ratibořka a jejich přítoky. Byl zjištěn také na říčce Juhyni v k.ú. Podhradní Lhota v roce 1987 1 zpívající samec u křížení toku se silnicí.

Konipas bílý (*Motacilla alba*)

Celkem běžně se vyskytující druh hnízdící v okolí vodních toků v blízkosti vesnické i městské zástavby. Také se vyskytuje na Bečvě, ale i daleko od vody.

Skorec vodní (*Cinclus cinclus*)

Platí o něm prakticky totéž, co o konipasovi horském. Obývá většinu potoků přitékajících do Bečvy, hnízdí přímo na Rokytnce ve Vsetíně, také na Smetínském potoce i Ratibořce. Pátral jsem po něm v hnízdním období marně na Juhyni v k.ú. Rajnochovice od Bernátky po Košovy (květen 1989). Hnízdí řídce také na řece Bečvě, například v k.ú. Vsetín-Lázky, pod Ostrou horou byl viděn 1 pár při toku v dubnu 1988 (vlastní pozorování).

Rehek zahradní (*Phoenicurus phoenicurus*)

Druh hnízdící nejen v zahradách obcí a měst, ale také v rozvolněných bukových a jedlobukových lesích či na jejich okrajích. V území není vzácným zjevem - například Liptál, spodní část obce 1 zpívající samec 3.6.1986; byl zjištěn i v nejvyšších polohách - Rajnochovice, sedlo mezi Kelečským Javorníkem a Čerňavou v k.ú. Rajnochovice 14.6.1987 1 pár s vylétnutými mláděty v okolí; rezervace Čerňava 1 zpívající samec.

Bramborníček hnědý (*Saxicola rubetra*)

Typickým prostředím tohoto ptáka jsou louky a pastviny. V místech, kde není intenzita zemědělské výroby tak velká, se vyskytuje: Hošťálková konec června 1989 1 pár varuje (Holáň); Kateřinice-Snoz 28.4.1989 2 samci a 1 samice lovící hmyz; na stejném místě 9.5.1989 1 samec (Kamas).

Bramborníček černohlavý (*Saxicola torquata*)

Vyskytuje se v hnízdní době na úhorech, při silnicích a železničních tratích: Bystřička, železniční přejezd na přehradu 5.5.1985 1 samec na drátech (vlastní pozorování); Pržno, u Bečvy červen 1989 1 pár; Pržno-Stradějí červen 1988 hnízdí 1 pár; Vsetín-Bobrky červen 1989 1 pár; Bystřička, U Vaňků červen 1988 1 pár s mláděty; Jarcová-Krplov červen 1988 1 pár hnízdí (všechny údaje Holáň); Vsetín-Potůčky 17.7.1992 1 samec u mokřiny (J.Pavelka).

Kos horský (*Turdus torquatus*)

Není vzácným ptákem v lesnatějších oblastech s enklávami pastvin a luk. Liptál-Hajnušov 3.6.1986 1 zpívající samec v závěru údolí; Liptál-Za Díly 3.6.1986 1 zpívající samec; Hošťálková, les pod

chatou Na Trojáku 8.5.1989 2 zpívající samci; Ratiboř-Hrabí 4.6.1992 hlas 1 exempláře na okraji lesa na louce; Vsetín-Semetín 4.6.1992 1 zpívající samec nad konečnou zastávkou ČSAD; všechny uvedené údaje jsou vlastní pozorování. Kateřinice-Kamasí 22.5.1990 1 hnízdící pár (Kamas); Liptál, jižně od pasek Na Lánici 25.4. a 16.5.1992 1 zpívající samec (Kyslingrová). Hnízdní výskyt na Hostýně uvádějí Simon, Zatloukal, (1985).

Drozd kvíčala (*Turdus pilaris*)

Osídluje hlavně břehové porosty vodních toků, především Bečvy a jejich přítoků Juhyně a Loučky. Pozorování: Loučka u Val. Meziříčí 25.4.1985 1 pár se nahání ve středu obce u školy; Podhradní Lhota 30.6.1983 1 zpívající samec (vlastní zjištění); Pržno, Bečva-kolonie na topolech v červnu až červenci 1989 (Holáň); Vsetín-Janišov 20.5.1985 hnízdo s mláděty (Polcák); Loučka-Lázy 29.5.1985 hnízdo s 5 vejci (Košfál); Liptál květen až červen 1986 hnízdo s mláděty (Evják); Bystřička 17.6.1985 1 ex. s potravou (J.Pavelka).

Cvrčilka zelená (*Locustella naevia*)

S posunutím hnízdního rozšíření do vyšších poloh se druh objevuje i v této oblasti: Hošťálková-Fojtova hora 21.6.1989 1 zpívající samec (J.Pavelka); Kateřinice, Chladná 11.5.1989 2 zpívající samci (Kamas).

Cvrčilka říční (*Locustella fluviatilis*)

Řídce obývá pobřežní porosty řeky Bečvy, sporadicky se objevuje také u přítoků: Hošťálková-Fojtova hora 21.6.1989 2 zpívající samci (J.Pavelka); Mikulůvka, U Baslů 24.6.1992 1 ex. chycen, zpíval v předcházejících dnech; Jablůnka, okraj listnatého lesa 30.6.1992 1 zpívající samec (Holáň); Bystřička 27.5.1986 2 zpívající ex. (J.Pavelka)

Rákosník zpěvný (*Acrocephalus palustris*)

I když jistě není vzácností, neboť hnízdí v hustých porostech kopřiv v břehových porostech toků nebo na podmáčených místech, uniká pozornosti při nečetných ornitologických návštěvách území: Ratiboř, závěr údolí Kobelný 4.6.1992 2 zpívající samci (vlastní zjištění); Vsetín-Bohrky červen 1989 3 zpívající samci (Pavelka et coll., 1991).

Rákosník obecný (*Acrocephalus scirpaceus*)

Jediná dosud známá lokalita výskytu je mokřad ve

Vsetíně-Bohrkách, kde byly pozorovány 1 až 2 páry v hnízdní době (viz Pavelka et coll., 1991).

Rákosník velký (*Acrocephalus arundinaceus*)
Také u tohoto druhu je mokřad ve Vsetíně-Bohrkách jedinou známou lokalitou výskytu. Zjištění hnízda s mláděty však pochází až z roku 1976 (Pavelka et coll., 1991). Lokalita ovšem není pravidelně kontrolována, takže hnízdění není vyloučeno ani v současné době.

Sedmihlásek hajní (*Hippolais icterina*)

Osídluje především břehové porosty vodních toků: Vsetín-Semetín, rybníčky 4.6.1992 1 zpívající samec; Branky na Moravě 13.7.1992 1 zpívající samec za stanicí ČSD.

Pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*)

Vyskytuje se napodobných místech jako tuhýk obecný, ale míst jejího hnízdění je daleko méně: Pržno 14.6.1989 hnízdo s mláděty; Jarcová 20.6.1989 hnízdo se 4 mláděty (Holář). Ve své písemné zprávě o ochranný významných lokalitách na Vsetínsku uvádí stejný autor hnízdní lokality tohoto druhu ještě v Liptále, Mikulůvce, Kateřiněch, Ratiboř, Lhotě u Vsetína (viz Holář, 1992), Vsetín-Potůčky, u Tataláků 10.6.1983 hnízdo s mláděty (Židek).

Králíček obecný (*Regulus regulus*) a králíček ohnivý (*Regulus ignicapillus*)

Oba druhy se vyskytují v hnízdní době po celém území. Jejich vzájemný poměr, určený na některých lokalitách, udává tabulka.

Budníček zelený (*Phylloscopus trochiloides*)

Dosud jediný známý výskyt na území byl zjištěn v k.ú. Vsetín-Semetín na úbočí Ostré hory nad řekou Bečvou, 7.6.1986 J. Pavelka.

Lejsek šedý (*Muscicapa striata*)

Celkem běžný v zástavbě obcí i v jejich extravilánu u stavení a stodol: Liptál, údolí Hajnušov 3.6.1986 1 ex. varuje jako u hnízda; Vsetín-Potůčky 30.6.1992 2 ex.; Hošťálková-Štěpková 3.7.1992 1 zpívající ex. (J. Pavelka); Jarcová, u hřiště 17.7.1992 1 samec a juv. ex. (J. Pavelka). Zjištěn také v komplexech lesů, například Rajnochovice-Čerňava 26.5.1990 1 zpívající samec v rezervaci (vlastní pozorování).

Lejsek malý (*Ficedula parva*)

Výskyt v hnízdní době je zaznamenán pravidelně v bučinách centrální části pohoří, pravděpodobně

je i na jiných místech s porosty buku lesního. Přehled lokalit: Rajnochovice, Čerňava 1988-1990 v celé rezervaci kolem 5 párů, nalezena i hnízda; v okolních lesích zjištěn také výskyt zpívajících samců (například v mladém bukovém lese na lokalitě U jasanu); Rajnochovice-Kelečský Javorník zjištěn 1 ex. dle hlasu koncem června 1987; Rajnochovice, úsek Troják-Bernátka 18.5.1989 3 zpívající samci. Zatím nebyl zjištěn ve Vsetíně-Semetíně, kde jsou rozsáhlé bukové lesy.

Lejsek bělokřký (*Ficedula albicollis*)

Rozptýleně hnízdí v bučinách kroměřížské části pohoří i v menších enklávách jinde: Rajnochovice, rezervace Čerňava v letech 1988 až 1990 klasifikovány 2 hnízdní páry dle metodiky mapování hnízdících párů podle zpívajících samců (Janda, Řepa, 1986); Kateřinice 16.5.1989 1 samec zpívá (Kamas).

Lejsek černohlavý (*Ficedula hypoleuca*)

Je známo pouze jediné zjištění z okruhu autorů ornitologického klubu: Kateřinice, Javořina 29.4.1989 1 pár loví hmyz (Kamas).

Žluva hajní (*Oriolus oriolus*)

Vázána hnízdním výskytem na tok řeky Bečvy a jejích přítoků. Z konkrétních pozorování uvádím: Podhradní Lhota 1.7.1985 1 zpívající samec u toku Juhyně (vlastní zjištění); Mikulůvka, Bečva 30.6.1992 1 zpívající samec 500 m od ústí Mikulůvky; Podlesí-Brdky 17.7.1992 1 zpívající samec v břehovém porostu Bečvy; Poličná 17.7.1992 1 zpívající samec (vše J. Pavelka).

Ťuhýk obecný (*Lanius collurio*)

Celkem pravidelný výskyt v odlesněných enklávách, konkrétně v údolích v k.ú. Lhota u Vsetína, Liptál, Hošťálková, Ratiboř i Pržno. Z dalších míst uvádím: Podhradní Lhota 30.6.1987 1 samec u trati; Police u Val. Meziříčí 30.6.1983 1 samec na drátech u trati; Ratiboř-Hrabí 14.7.1992 1 pár u hnízda krmí mláděta; Chvalčov-rezervace Na Jančích 13.7.1987 1 pár s potravou, 19.7.1987 1 pár a 1 juv. ex. (vlastní údaje).

Ťuhýk šedý (*Lanius excubitor*)

Vzácně hnízdí na několika místech území: Hošťálková červen 1988 vyvedena mláděta (Holář); Ratiboř hnízdní lokalita v minulých pěti letech (Holář, 1992).

Ořešník kropenatý (*Nucifraga caryocatactes*)
Řídce hnízdí v oblastech se smrkovými lesy, v hnízdním období je poměrně nenápadný, takže jeho hnízdiště unikají pozornosti: Liptál, V Háji 24.4.1992 1 ex. (Kyslingrová); Hošťálková červen 1989 1 pár, vzrušené chování jako u hnízda (Holář).

Krkavec velký (*Corvus corax*)

Po rapidním rozšíření hnízdišť druhu v minulých deseti letech hnízdí na celém území. Pozoroval jsem jej v oblasti Čerňavy v hnízdní sezóně 1987, také i v oblasti Ratiboře, Hošťálkové a Vsetína, kde hnízdil pravděpodobně jeden pár v Semetíně v roce 1989, ptáci zaletovali k městské čistírně odpadních vod. Konkrétní údaje o hnízdištích v Ratiboři uvádí Urbanová z roku 1987, kde hnízdily dva páry.

Straka obecná (*Pica pica*)

Druh vázaný na rovinatější údolí Bečvy a jejích hlavních přítoků v území, místy však z neznámých důvodů chybí (pronásledování myslivci?): Kateřinice 1985 hnízdění dvou párů uvádí Urbanová.

Křivka obecná (*Loxia curvirostra*)

Pravidelný výskyt na celém území, hlavně v oblastech s převahou smrkových lesů, zvýšený výskyt je patrný v letech souvisejících s úrodou šišek smrku ztepilého. Je k vidění i v bučinách. Jen těžce lze vyhodnotit hnízdní období, protože může hnízdit i v zimě: Rajnochovice, sedlo Kelečský Javorník-Čerňava 2.7.1989 8 ex. na přeletu.

Diask tlustozobý (*Coccothraustes coccothraustes*)

Hnízdí spíše v otevřených krajinách, ale byl zjištěn v hnízdním období i v lesích nejvyšších poloh: Pržno 10.6.1988 hnízdo se třemi mláďaty zničené strakou; Ratiboř 17.6.1987 nalezena 3 hnízda (oba údaje Holář); Chvalčov, Na Jančích pravděpodobně v roce 1987 hnízdil v blízkém okolí 7.6. 1 ex. - hlas, 19.7. přelet 6 ex.; v rezervaci Čerňava vyhodnocen jeden pár jako hnízdící v roce 1987 až 1989 podle metodiky mapovací metody (Janda, Řepa, 1986). Hnízdění může nasvědčovat o výskytu na Kelečském Javorníku (28.6.1987 2 ex. v rezervaci). Zajímavé je jeho potravní zaměření na semena jasanu ztepilého v těchto polohách.

Strnad rákosní (*Emberiza schoeniclus*)

Velmi vzácně se vyskytuje na místech s většími porosty rákosu nebo orobince. Jediná dosud známá lokalita výskytu je v katastru Vsetína, mokřad na Bobrkách u železniční trati, v červnu 1989 byl pozorován 1 zpívající samec (J.Pavelka), výskyt hnízdícího páru je v této lokalitě pravidelný a je známý i ze 70. let (Pavelka et coll., 1991)

ZÁVĚR

Příspěvek shrnuje poznatky z ornitologických průzkumů autora i dalších členů Ornitologického klubu při OVM Vsetín ve střední a východní části Hostýnských vrchů. Celkem je uvedeno 61 faunisticky zajímavějších druhů, z nichž 56 na území prokazatelně hnízdí nebo je možné na jejich

TABULKA: ZJIŠTĚNÉ POMĚRY ZPÍVAJÍCÍCH SAMCŮ KRÁLÍČKA OBECNÉHO (Rr)

Katastr	Trasa	Datum
Liptál	Budiska - U Lehlíků - Za Díly	4. 6. 1986
Rajnochovice	Tesák - Bernátka	8. 5. 1989
Rajnochovice	Tesák - Bernátka	18. 5. 1989
Hošťálková	Na Trojáku - U Trnčáků	18. 5. 1989
Rajnochovice - Chvalčov	Tesák - Čerňava rez.	11. 6. 1989
Rajnochovice - Chvalčov	Čerňava, rez. - vrchol, U jasanu	11. 6. 1989
Ratiboř	Kobelný - Hrabí	4. 6. 1992
Celkem:		

hnízdění usuzovat v posledních pěti letech. Z ochránářsky významných druhů jsou pozoruhodné druhy uvedené v 1. díle Červené knihy ohrožených a vzácných druhů živočichů a rostlin ČSFR (Sedláček et coll., 1988): *Ciconia ciconia*, *Ciconia nigra*, *Pernis apivorus*, *Perdix perdix*, *Coturnix coturnix*, *Rallus aquaticus*, *Crex crex*, *Actitis hypoleucos*, *Columba oenas*, *Bubo bubo*, *Alcedo atthis*, *Jynx torquilla*, *Dryocopus martius*, *Dendrocopos leucotos*, *Anthus pratensis*, *Phoenicurus phoenicurus*, *Saxicola rubetra*, *Saxicola torquata*, *Turdus torquatus*, *Muscicapa striata*, *Lanius collurio*, *Sylvia nisoria*, *Ficedula parva*, *Accipiter nisus*, *Corvus corax*. Přehled se může stát jedním z podkladů ke komplexnějšímu zpracování avifauny Hostýnských vrchů.

Hnízdo strnadarákosního Foto: Tomáš Kašpar

Bobrkách u Vsetína. Zpravodaj OVM Vsetín, p.49-50. Pavelka K., 1987a: Inventarizační průzkum fauny obratlovců (Vertebrata) státní přírodní rezervace Na Jančích. KÚSPPOP Brno, pp.15 + přílohy, msc. Pavelka K., 1987b: Inventarizační průzkum fauny obratlovců (Vertebrata) SPR Čerňava. KÚSPPOP Brno, pp. 19 + přílohy, msc. Pavelka K., 1987c: Inventarizační průzkum fauny obratlovců (Vertebrata) ve SPR Kelečský Javorník. KÚSPPOP Brno, pp. 20 + přílohy, msc. Quitt E., 1971: Klimatické oblasti CSSR. *Studia geographica*, 16: pp. 73, Brno. Simon J., Zatloukal J., 1985: Kos horský (*Turdus torquatus* L.) na Mikulčíně vrchu (Bílé Karpaty) a na Hostýně (Hostýnské vrchy). *Zprávy MOS*, pp. 126-127. Skrášek F., 1957: Zvířena Gottwaldovského kraje. Studie Krajského musea v Gottwaldově, řada přírodních věd, 2: pp 73 + přílohy

LITERATURA

Balatka B., et coll., 1973: Regionální členění reliéfu ČSR. *Sb.Čs.spol.zeměpisné*, 78: p.81-96. Demek J., Novák V., et coll., 1992: Vlastivěda Moravská, Země a lid, 1. Neživá příroda. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, pp. 242. Holář V., 1992: Seznam vybraných ochránářsky hodnotných lokalit na Vsetínsku, kde hnízdí ohrožené druhy fuhýk obecný (*Lanius collurio*) a pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*). msc, RFŽP OÚ Vsetín, pp. 3. Janda J., Řepa P., 1986: Metody kvantitativního výzkumu v ornitologii. *MOS Přerov*, pp.158. Jung J., 1989: Současné rozšíření čápa bílého (*Ciconia ciconia*) v okrese Vsetín a výsledky jeho hnízdění v letech 1985-1988. *Zpravodaj OVM Vsetín*, p. 37-39. Pásek J., 1960: Nástin geologických poměrů Gottwaldovského kraje. *Sb. Přírodopisného ústavu Moravy, Oblastní muzeum JV Moravy v Gottwaldově*, 1., p.11-55. Pavelka J., et coll., 1991: Přírodně hodnotná lokalita-mokřad na

SUMMARY

The article presents observations of birds from central and east part of the Hostýnské vrchy Mountains. Total number of mentioned bird species is 59, out of which 55 probably nesting the area five years ago. In the first volume of the Czechoslovak Red Data Book-The Birds have mentioned 25 bird taxa (17 threatened species and 8 species deserving special attention). The paper can be used to summarize a complete survey of the ornithofauna in this area.

A KRÁLÍČKA OHNIVÉHO (Ri) NA VYBRANÝCH TRANSEKTECH

km	Hodin	Rr	Ri	Poznámka
1,5	7,15 - 8,50	3	2	druhotné smrčiny
3,5	10,25 - 10,50*kolo	6		smrčiny s jedlí a bukem
3,5	10,15 - 10,45*kolo	2	4	dtto
2,5	10,50 - 11,10*kolo	4	2	druhotné smrčiny s bukem
0,7	5,20 - 5,40	3	2	druhotné smrčiny s jedlí
1,2	9,20-9,45	2	2	bučiny, smrčiny
2,2	7,50 - 9,10	8	2	smrčiny s jedlí a bukem
		26	14	

Vysvětlivky:
rez. - rezervace
kolo - trasy byly projížďeny na jízdním kole, ostatní takto neoznačené úseky byly procházeny pěšky

Les Vachalka

Foto: Jan Pavelka

**AVIFAUNA
NAVRHOVANÉHO
CHRÁNĚNÉHO ÚZEMÍ
VACHALKA
U KAROLINKY
JAN PAVELKA**

Na území bývalého LZ Velké Karlovice bylo v roce 1989 navrženo k ochraně několik zbytků hodnotných jedlobukových lesů s přirozenou skladbou dřevin. Jedním z nich je i les Vachalka, kde jsem v letech 1989 až 1990 uskutečnil kvantitativní výzkum ptáků v době hnízdění.

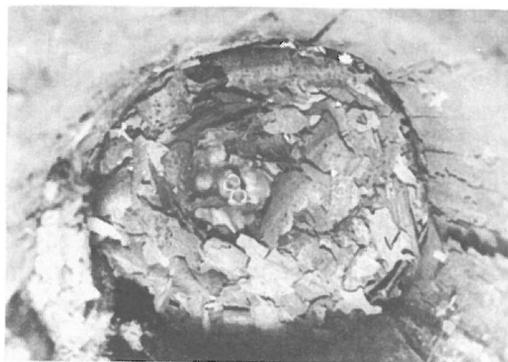
Popis sledované plochy

Lokalita leží v jižní části Vsetínských vrchů v nadmořské výšce 800 až 840 m (k.ú.

Karolinka, okres Vsetín). Území se rozkládá ve vrcholové části na úbočím hřebenu pohoří mezi údolími Račkov a Kobylská, svah je exponován k JV, J a JZ. Ve spodní části zkoumaného pralesa prochází svážnice. Fytocenologicky jsou na ploše zastoupeny dva lesní typy: klenová bučina bažanková (Fageto-Aceretum) na silně kamenitých svazích a hřbitcích a bohatá jedlová bučina javorová (Abieto-Fagetum acerosum) na štěrkovitých půdách (Randuška et coll., 1986). Stromové patro je většinou tvořeno třemi etážemi. Nejvyšší dosahuje výšky 40 až 47 m a je tvořeno řídko roztroušenými jedlemi, vzácně několika smrky, které ční nad jednodušší úrovní korun starých buků a javorů. Nižší patro tvořené bukem a klenem dosahuje výšky 30 až 35 m. Nejnižší stromové patro je vytvořeno hlavně javorem klenem a bukem, na několika místech je přimíšena skupina smrků, ojediněle se vyskytuje lípa a bříza - dosahuje výšky okolo 25 m. Nejstarší stromy

mají 150 až 190 let (jedle, buk, javor klen, ojediněle smrk), stromy z nejnižšího patra mají kolem 50 let. Keřové patro je vyvinuto vzácně, je tvořeno zmlazujícím se bukem. Bylinné patro pokrývá v různých částech 20 až 100 % plochy, v průměru asi 60%. V nejnižším stromovém patře, v té části plochy, která má značné zastoupení kleny, je 100% pokryvnost způsobena devětsílem bílým. K dominantním druhům bylinného patra dále patří kyčelnice cibulkonosná, bažanka vytrvalá a mařinka vonná. Místy se vyskytuje kopřiva dvoudomá, kyčelnice devětílístá, pšeníčko rozkladité a zástupci kapradin. Pravidelně se vyskytuje lýkovec jedovatý, ojediněle také prvosenka vyšší.

Okolí sledované plochy. Na severní straně les hraničí s pasekou a s loukou v délce asi 150 m (rozloha paseky asi 1 ha). Na západní straně sousedí s padesátiletým bukovým lesem. Po spodním okraji plochy na JZ, J a JV vede svážnice s dvacet metrů širokým průsekem (vybudována na jaře 1989). Pod svážnicí se nacházejí většinou listnaté lesy 50 až 70 let staré (buk, javor klen) místy s příměsí smrku. Do zkoumané plochy je zahrnut pralesovitý zbytek o rozloze 0,3 ha, jenž leží na J straně pod svážnicí a organicky do celého pralesa patří.

Mláděta brhlika lesního

Foto: Tomáš Kašpar

Poděkování. Za poskytnutí údajů k charakteristice sledovaného lesa děkuji ing. S. Kovaříkovi a ing. L. Kučirkovi. Zatechnickou pomoc při stanovení některých charakteristik fytocenózy děkuji ing. R. Zádrapovi.

METODIKA A MATERIÁL

Sledovaná plocha měla rozlohu 5,4 ha. Při výzkumu jsem použil metodu mapování hnízdních teritorií (Janda et Řepa, 1986). Vzhledem k malým časovým možnostem jsem v obou letech vykonal jen pět kontrol (podle metodiky se pro lesní biotopy doporučuje osm až deset návštěv). Tento nedostatek jsem se snažil alespoň částečně eliminovat uplatněním svých dlouholetých zkušeností, které s touto výzkumnou metodou mám v lesních biotopech.

Kontroly lokality: rok 1989: 23.4., 26.4., 5.5., 26.5., 10.6.; rok 1990: 20.4., 27.4., 19.5., 20.6., 28.6.. Průměrná doba strávená v terénu činila v roce 1989 3 hod. 20 min. / 10 ha a snímek, v roce 1990 3 hod. 35 min. / 10 ha a snímek. Snímky byly provedeny většinou dopoledne za příznivého počasí.

Výsledky

Zastoupení jednotlivých ptačích druhů, které byly vyhodnoceny jako hnízďáci, je uvedeno v připojené tabulce. Celkem jsem za obě sezóny zjistil 22 druhů s denzitou 72,5 páru na 10 ha, přičemž v roce 1989 to bylo 19

Mlynařík dlouhoocasý u hnízda Foto: Tomáš Kašpar

druhů s denzitou 71,5 páru na 10 ha, v roce 1990 opět 19 druhů s denzitou 73,5 páru na 10 ha. Nejhojnějším druhem v obou letech byla pěnkava obecná (20% společenstva), následovala červenka obecná (13%), sýkora uhelníček (12%). Dominantními druhy byli dále šoupálek dlouhoprstý, pěnice černohlavá, králíček obecný, brhlík lesní a budníček lesní. K subdominantním druhům patřili střízlík obecný, sýkora modřinka, sýkora koňadra, holub doupňák, mlynařík dlouhoocasý, linduška lesní, lejsek šedý, strakapoud velký, strakapoud bělohřbetý a rehek zahradní. K akcesorickým patřili lejsek malý, králíček ohnivý, budníček menší a kos černý. Mimo hnízdící druhy jsem zpravidla několikrát v obou letech na různých místech pozoroval druhy: holub hřivnáč, káně lesní, drozd zpěvný, sýkora lužní, sýkora parukářka, pěvuška modrá, hýl obecný, dlask tlustozobý, čížek lesní, křivka obecná. Pouze jednou jsem tam pozoroval datla černého (19.5.1990), lejska bělokrkého (zpívající samec 26.5.1989) a sedmihláska hajního (zpívající samec 26.5.1989- u tohoto druhu se jedná o výjimečný výskyt v daném prostředí, jedinec zřejmě zalétl z údolí Kobylské, kde zpíval na místě vzdáleném asi 0,7 km od Vachalky). U některých zde uvedených nehnízdících druhů zřejmě bylo území zkoumané plochy zahrnuto v jejich hnízdním teritoriu (to se týká například datla černého a holuba hřivnáče), hnízdění lze předpokládat u dalších zastižených druhů (sýkora lužní, pěvuška modrá, drozd zpěvný, v roce 1989 strakapoud bělohřbetý) - to by se dalo prokázat až při větším počtu návštěv. V mimohnízdním období byly provedeny dvě návštěvy. 17.2.1989 jsme spolu s dalšími ornitology (K. Palička, Z. Kopec, M. Berec) zjistili na ploše tyto druhy: brhlík lesní (6 až 7 ex.), sýkora babka (2 ex.), sýkora parukářka (2 ex.), sýkora uhelníček (asi 5 ex.), šoupálek dlouhoprstý (2 ex.), sýkora modřinka (1 až 2 ex.), hýl obecný (hejnko 5 ex. živících se plody klenu), křivka obecná (2 ex., 1 ex. zpíval), strakapoud sp. (1 ex.), mlynařík

douhoocasý (1 hejnko). Po druhé jsem prales navštívil 1.11.1991, zjistil jsem tam: datel černý (1 ex.), sýkora modřinka (2 až 3 ex.), sýkora uhelníček (minimálně 3 ex.), šoupálek dlouhoprstý (3 ex.), brhlík lesní (2 ex.) a králíček obecný (3 ex.). Celkem bylo v obou exkurzích v mimohnízdní době zjištěno 12 druhů.

DISKUZE

Výsledky z hnízdního období jsem porovnal s údaji o hnízdní avifauně v jedlobukových pralesích Razula, Salajka a Kutany (J. Pavelka et K. Pavelka, 1990; Pavelka et Zádrapa, 1990). Zastoupení tří nejhojnějších hnízdících druhů ve Vachalce (pěnkava, červenka, sýkora uhelníček) je téměř stejné jako v uvedených dalších pralesích, velmi podobné je také u druhů šoupálek dlouhoprstý, budníček lesní a několika dominantních zástupců. Na druhé straně bylo ve Vachalce mnohem nižší zastoupení u lejska malého a sýkory koňadry. Sýkora babka nebyla ve Vachalce v době hnízdění ani jednou zjištěna, přitom v jiných pralesích pravidelně hnízdí v jednom až dvou párech. Naopak mnohem vyšší zastoupení měla ve Vachalce v době hnízdění linduška lesní a pěnice černohlavá. Uvedené rozdíly jsou jednak způsobeny malou rozlohou Vachalky (5 ha) ve srovnání s dalšími pralesními biotopy (23 ha, 20 ha, 15 ha), jednak malým počtem návštěv (u ostatních pralesů jich bylo 9 až 10). Vyšší hustota celé ornitocenózy ve Vachalce (71 až 73 párů / 10 ha) vzhledem k dalším plochám (45 až 60 párů / 10 ha) může být způsobena její malou rozlohou a tím i zvýšeným působením okrajového efektu, a vyšší intenzitou terénní práce ve Vachalce (kolem 3,5 hod. / 10 ha a snímek, oproti ostatním plochám, kde byly 2 až 3 hod./10 ha a snímek). Intenzita terénní práce má prokazatelný vliv na zjištění počtu párů zejména u nejhojnějších druhů (viz Pavelka et Zádrapa, 1990).

LITERATURA

Janda J., Řeпа P., 1986: Metody kvantitativního výzkumu v ornitologii. MOS Přerov, 158 s.

Pavelka J., Pavelka K., 1990: The bird communities in Abieto-Fagetum virgin forests (Western Carpathians). In: Sborník referátů a posterů z konference EOAC a IBCC v Praze v srpnu 1989

Pavelka J., Zádřapa R., 1990: Hnízdní avifauna ve zbytku přirozené jedlobučiny Kutany. Rukopis
Randuška D., Vorel J., Plíva K., 1986: Fytoocenológia a lesnícka typológia. Príroda Bratislava, 344 s.

SUMMARY

The breeding bird community in virgin forest Vachalka at

Karolinka. The results of quantitative investigation on the bird communities on one plot (5,4 ha) in Abieto-Fagetum acerosum and in Fageto-Aceretum virgin forest are summarized in this paper. The plot is situated in Vsetínské vrchy Mts. (north - eastern Moravia, 800 - 840 m a.s.l.). The research was carried out in the years of 1989 - 1990 with using of mapping method. On the observed plot were found 22 species with density of 72,5 pairs/ 10 ha. The most abundant species were *Fringilla coelebs* (20% of the community), *Erithacus rubecula* (13%) and *Parus ater* (12%), another dominant species were *Certhia familiaris*, *Sylvia atricapilla*, *Regulus regulus*, *Sitta europaea* and *Phylloscopus sibilatrix*. The results were discussed with research of breeding bird communities on three plots in Abieto-Fagetum virgin forests in the neighbourhood of observed plot.

TABULKA: HNÍZDNÍ ORNITOCENÓZY V LESE VACHALKA V LETECH 1989 AŽ 1990.
The breeding bird communities in the virgin forest Vachalka in the years 1989 - 1990.

Druh	Abund.páry/5,4		Denz.páry/10		Dominance v %		
	1989	1990	1989	1990	1989	1990	89+90
<i>Fringilla coelebs</i>	8	8,5	14,8	15,7	20,7	21,5	21,2
<i>Erithacus rubecula</i>	5,5	4,5	10,2	8,3	14,3	11,4	12,8
<i>Parus ater</i>	4,5	5	8,3	9,3	11,7	12,7	12,2
<i>Certhia familiaris</i>	3	3	5,6	5,6	7,8	7,6	7,7
<i>Sylvia atricapilla</i>	2,5	2	4,6	3,7	6,5	5,1	5,8
<i>Regulus regulus</i>	1,5	3	2,8	5,6	3,9	7,6	5,8
<i>Sitta europaea</i>	2	2	3,7	3,7	5,2	5,1	5,1
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	2	2	3,7	3,7	5,2	5,1	5,1
<i>Troglodytes troglodytes</i>	1,5	1,5	2,8	2,8	3,9	3,8	3,8
<i>Parus caeruleus</i>	1	1	1,9	1,9	2,6	2,5	2,6
<i>Parus major</i>	1	1	1,9	1,9	2,6	2,5	2,6
<i>Columba oenas</i>	1	1	1,9	1,9	2,6	2,5	2,6
<i>Aegithalos caudatus</i>	1	1	1,9	1,9	2,6	2,5	2,6
<i>Anthus trivialis</i>	1	0,5	1,9	0,9	2,6	1,3	1,9
<i>Dendrocopos major</i>	0,5	1	0,9	1,9	1,3	2,5	1,9
<i>Muscicapa striata</i>	1	+	1,9	+	2,6	+	1,3
<i>Dendrocopos leucotos</i>	+	1	+	1,9	+	2,5	1,3
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	-	1	-	1,9	-	2,5	1,3
<i>Ficedula parva</i>	0,5	+	0,9	+	1,3	+	0,6
<i>Regulus ignicapillus</i>	0,5	-	0,9	-	1,3	-	0,6
<i>Phylloscopus collybita</i>	0,5	+	0,9	+	1,3	+	0,6
<i>Turdus merula</i>	+	0,5	+	1,9	+	1,3	0,6
Celkem:	38,5	39,5	71,5	73,5	100,00	100,00	100,00

Legenda: + výskyt druhu bez vyhodnocení hnízdního teritoria (an occurrence of species without the evaluation of the territory)

RAK ŘÍČNÍ ASTACUS ASTACUS L. 1758

(Decapoda, Astacidae)

V POTRAVĚ PUŠTÍKA OBECNÉHO

STRIX ALUCO L. 1758

(Aves, Strigiformes)

TOMÁŠ KAŠPAR

Rozbor vývržků sov je metoda, kterou lze poměrně snadno získat množství lebek a jiného kosterního materiálu drobných obratlovců, ale i části jiných živočichů. Vedle výzkumu složení potravy sov je možno použít rozbor vývržků při zjišťování druhového složení fauny na tom kterém území. Rozbor vývržků sov a dravců má několik předností před přímým odchytem drobných obratlovců v tom, že dravci a sovy loví i ty živočichy, které lze z různých důvodů jen velmi obtížně ulovit, jako například plchy, hmyzožravce. Také ale loví ptáky, obojživelníky, ryby, plazy, hmyz a vzácně můžeme ve vývržcích zjistit i zbytky korýšů.

Při třídění a determinaci zbytků potravy puštíka obecného z hnízdní budky, umístěné v břehovém porostu listnáčů potoka Žebrák v blízkosti obce Perná, byly nalezeny zbytky exempláře raka, které podle znaků na hlavohrudním štítu a pravém klepetu determinoval RNDr. Brabec jako raka říčního (*Astacus astacus* (L.)). Jednalo se o jedince střední velikosti. Tímto nálezem bylo potvrzeno, že se i v současné době ve vodních tocích v bezprostředním okolí obce Perná vyskytují raci. Z odborné literatury je zřejmé, že raci se v potravě puštíka obecného vyskytují jen velmi vzácně. Tak například Uttendörfer (1952) prováděl rozbor vývržků sesbíraných v různých oblastech Německa a shromáždil kosterní zbytky kolem 57 000 kusů obratlovců, mimo to pozůstatky několika tisíc jedinců hmyzu, ale pouze 9 exemplářů členovců z řádu Decapoda a z toho pak pozůstatky

pouze 4 kusů raka říčního *Astacus astacus*. Ze Slovenska uvádí Danko (1989) výskyt raka v potravě puštíka obecného ve čtyřech vzorcích - minimálně 5 exemplářů. Z České republiky je znám pouze jeden publikovaný nález/Šmaha (1988)/ raka ve vývržku puštíka z oblasti CHKO Křivoklátsko. Nález z Perné je tedy prvním dokladem z území Moravy. Veškerý zpracovaný a determinovaný kosterní materiál (4800 ks), získaný rozbohem vývržků a hnízdní výstelky budek, je uložen ve sbírkách muzea ve Valašském Meziříčí.

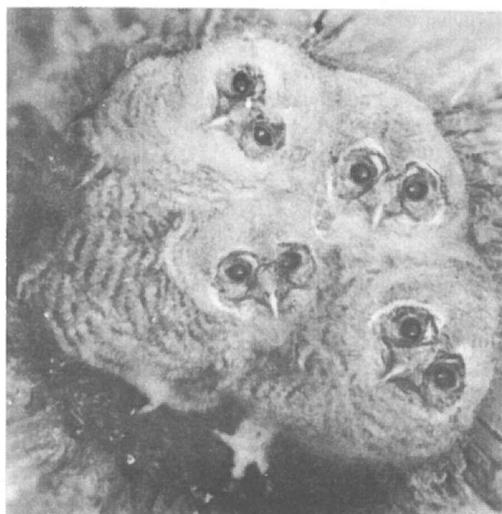
LITERATURA

Danko, Š., 1989: Niekoľko poznatkov o potrave Sovy obyčajnej (*Strix aluco*) na Východnom Slovensku. Buteo 4: 93-102. Šmaha, I., 1988: Výskyt sov na Křivoklátsku a poznatky k jejich ekologii. Sborník "Sovy 1986": 43-53, SZN, Praha. Uttendörfer, O., 1952: Neue Ergebnisse über die Ernährung der Greivögel und Eulen. Stuttgart

---

ZUSAMMENFASSUNG

Bei der Analyse der Ausweidungen des Waldkauzes (*Aves, Strigiformes*) wurden unter 4.800 Stück Überreste der kleinen Wirbeltiere auch Überreste eines Flusskrebsses (*Astacus astacus* L.) gefunden. Es geht um den ersten Fund eines Krustentieres in Ausweidungen des Waldkauzes in Mähren.

Mláděta puštíka obecného

Foto: Tomáš Kašpar

HNÍZDNÍ SPOLEČENSTVA PTÁKŮ MĚSTSKÉHO PARKU VE VSETÍNĚ

1989 AŽ 1991

MICHAL BEREČ

ÚVOD

V letech 1989 až 1991 jsem ve spolupráci s Janou Fekiačovou uskutečnil výzkum městského parku ve Vsetíně v hnízdním období. Výzkum této lokality provedl v letech 1977 až 1980 už Pecháček (1980). Cílem práce bylo kvalitativně i kvantitativně charakterizovat ptačí složku biocenózy dané lokality ovlivněnou antropogenními vlivy a vyhodnotit její změny, a to jak krátkodobé (vlastní výzkum), tak změny po delším časovém období (srovnání s výzkumem Pecháčka). V tomto článku se však zabývám pouze výčtem vlastních výsledků a obecným srovnáním s níže jmenovanými výzkumy, pro podrobné srovnání s Pecháčkovými výsledky v současné době sbírám nezbytné podklady. Vlastní výsledky jsem porovnával s údaji z těchto parků: Vsetín (Pecháček), Valašské Meziříčí (Pavelka), Lešná u Val.Meziříčí (Pavelka), Vizovice (Pecháček), Ostrava - Komenského sady (Pavelka), Jablunkov (Honza), Praha - Stromovka (Fröhlich), Praha - Kinského sady (Fröhlich), Praha - Havlíčkovy sady (Fröhlich), Praha - Riegerovy sady (Fröhlich), Krakow - botanická zahrada (Smialowska), Wroclaw - Slowacki park (Tomialojc, Profus) a Wroclaw - Szczytnicki park (Tomialojc, Profus).

POPIS PROSTŘEDÍ

Zkoumaná plocha se nachází v centrální části města Vsetína. Park se rozkládá na ploše o velikosti 4,27 ha v nadmořské výšce 357 až 389 m. Byl založen v roce 1723 a reprezentuje typickou parkovou výsadbu, kterou můžeme nalézt ve většině měst. Horní část parku leží na jihozápadně exponovaném

svahu, dolní část je rovina. Hranici mezi horní a dolní částí parku tvoří řeka Bečva. Téměř celý park je ohraničen souvislou městskou zástavbou. Park se nachází na tahové cestě ptáků, proto lze v parku zastihnout i druhy ptáků, které jsou vázány na jiné než parkové biotopy. Stromové patro pokrývá asi 80% plochy a je tvořeno domácími i cizokrajnými taxony dřevin s převahou listnatých stromů. Dosahuje maximální výšky okolo 25 m. Keřové patro je vyvinuto asi na 30% území a skládá se převážně z jehličanů. Listnaté keře byly každoročně zmlazovány řezem. Bylinné patro pokrývá téměř celou plochu, chybí pouze pod hustšími skupinami keřů. V parku je každý rok prováděno dvojitá kosení trávy během hnízdního období.

METODIKA

Ke kvantitativnímu výzkumu jsem použil mapovací metodu (Janda, Řepa, 1986). U druhů s vysokou hnízdní hustotou (kos, pěnkava) nebo u druhů, které nemají vyhraněný hnízdní okrsek (vrabec), jsem ji kombinoval s přímým vyhledáváním hnízd.

Kontroly byly prováděny v těchto termínech: 1989: 7.4., 14.4., 21.4., 3.5., 6.5., 11.5., 18.5., 27.5., 14.6., 20.6., 27.6. celkem 11 snímků. 1990: 17.3., 23.3., 24.3., 6.4., 15.4., 21.4., 29.4., 9.5., 19.5., 27.5., 12.6., 27.6. celkem 12 snímků. 1991: 19.3., 26.3, 3.4., 22.4., 30.4., 8.5. celkem 6 snímků.

Jeden snímek trval průměrně 90 minut, to znamená 21,1 minuta / ha a snímek. Většina návštěv se uskutečnila v ranních hodinách mezi 6. - 9. hod.. V roce 1989 byl proveden jeden snímek, v roce 1990 2 snímky a v roce 1991 návštěva ve večerních hodinách za účelem dokonalejšího zjištění drozdovitých ptáků. Z přehledu snímků je zřejmá určitá nestejnoročnost mezi jednotlivými roky výzkumu, způsobená počasím (brzký nástup jara v letech 1990 a 1991) a také časovými možnostmi. Z tohoto důvodu byl také ukončen výzkum v roce 1991 na konci první dekády května.

VÝSLEDKY

Druhy hnízdící

V letech 1989 a 1990 hnízdilo v parku celkem 24 druhů ptáků, v roce 1991 to bylo 25 druhů. Ve všech třech sezónách hnízdilo na sledovaném území 20 druhů, v jedné nebo ve dvou sezónách dalších 10 druhů, celkem tedy na lokalitě hnízdilo 30 druhů ptáků. Údaje o abundanci, denzitě a dominanci jsou uvedeny v tabulce. Nejvyšší hustotu výskytu vykazovali kos černý (*Turdus merula*) a pěnkava obecná (*Fringilla coelebs*), kteří dohromady tvořili počtem párů více než třetinu ptačího společenstva. K početnějším druhům dále patřili hrdlička zahradní (*Streptopelia decaocto*), zvonek zelený (*Carduelis chloris*), budníček menší (*Phylloscopus collybita*), zvonohlík zahradní (*Serinus serinus*), stehlík obecný (*Carduelis carduelis*) a pěnice černohlavá (*Sylvia atricapilla*).

Mezi druhy, jejichž hnízdní výskyt se dá považovat za pravidelný, ať už v několika nebo jednom páru, patřili: sýkora koňadra (*Parus major*), lejsek šedý (*Muscicapa striata*), červenka obecná (*Erithacus rubecula*), sýkora modřinka (*Parus caeruleus*), brhlík lesní (*Sitta europaea*), dlask tlustozobý (*Coccothraustes coccothraustes*), drozd zpěvný (*Turdus philomelos*), drozd kvíčala (*Turdus pilaris*), sedmihlásek hajní (*Hippolais icterina*), špaček obecný (*Sturnus vulgaris*), strakapoud velký (*Dendrocopos major*) a pěvuška modrá (*Prunella modularis*). Jenom v některé ze sledovaných sezón hnízdily tyto druhy: pěnice pokřovní (*Sylvia curruca*), vrabec domácí (*Passer domesticus*), hýl obecný (*Pyrrhula pyrrhula*), sýkora babka (*Parus palustris*), šoupálek dlouhoprstý (*Certhia familiaris*), konipas bílý (*Motacilla alba*), rehek domácí (*Phoenicurus ochruros*), holub doupňák (*Columba oenas*), straka obecná (*Pica pica*) a poštolka obecná (*Falco tinnunculus*).

Druhy nehnízdící

V průběhu třech sledovaných sezón se v parku v hnízdním období objevilo dalších

devatenáct druhů ptáků, kteří sem zalétali za potravou, protahovali nebo se vyskytli pouze náhodou. Byli to: konopka obecná (*Acanthis cannabina*), rákosník zpěvný (*Acrocephalus palustris*), mlynařík dlouhoocasý (*Aegithalos caudatus*), čížek lesní (*Carduelis spinus*), skorec vodní (*Cinclus cinclus*), konipas horský (*Motacilla cinerea*), rehek zahradní (*Phoenicurus phoenicurus*), lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*), budníček větší (*Phylloscopus trochilus*), pěnice hnědokřídla (*Sylvia communis*), střízlík obecný (*Troglodytes troglodytes*), drozd brávník (*Turdus viscivorus*), jiříčka obecná (*Delichon urbica*), vlaštovka obecná (*Hirundo rustica*), vrána obecná černá (*Corvus corone corone*), rorýs obecný (*Apus apus*), ledňáček říční (*Alcedo atthis*), racek chechtavý (*Larus ridibundus*) a kachna divoká (*Anas platyrhynchos*).

Z výše jmenovaných druhů podle starších informací a údajů (Pecháček, 1980; Pavelka, in verb.) na ploše hnízdil i ledňáček říční, rákosník zpěvný, mlynařík dlouhoocasý, rehek zahradní a konipas horský. U posledně jmenovaného druhu byla v roce 1990 pozorována samice se vzletnými mláďaty 50 m od hranice parku. O možném hnízdění ledňáčka říčního v blízkosti parku napovídá pravidelné pozorování přeletů nad Bečvou. Taktéž pozorování dvou exemplářů mlynaříka dlouhoocasého nasvědčuje hnízdění v nedalekém okolí. Z dosud nehnízdících druhů lze v příštích letech předpokládat pozitivní zjištění pěnice hnědokřídla a střízlíka obecného, kteří zde nacházejí vhodný biotop.

Diskuze

Vsetínský park jsem srovnával s podobnými biotopy. Přitom bylo výhodou, že všechny výsledky byly získány mapovací metodou. Tyto vykazovaly větší podobnost kvalitativní než kvantitativní. Druhovým složením byl zkoumanému parku velmi podobný park ve Valašském Meziříčí. V porovnání kvantitativních struktur biotopů jeví největší podobnost Komenského sady v Ostravě. Ze srovnání početnosti jednotlivých druhů v avicenzách

severní Moravy vyplývá, že kos černý a pěnkava obecná jsou nejhodnějšími druhy ptáků parkových biotopů. Získané výsledky Fröhliche (1979) z Prahy toto tvrzení podporují. Tyto dva druhy v naprosté většině společenstev tvoří dominantní složku.

LITERATURA

Fröhlich I., et coll., 1979: Ptačí populace některých pražských parků a jiných zelených ploch. NSV, Praha.
Hájek V., 1978: Určování stářích a pohlaví pěvců. Knihovna MOS, SZN, Praha.
Halamičková A., 1988: Chráněné historické parky a zahrady Severomoravského kraje. KSSPPOP Ostrava.
Honza M., 1983: Kvantitativní analýza ornitocenózy parku v Jablunkově a pralesa Mionší.

SZTŠ Český Těšín, SOČ. Hudec K., Černý W., et coll., 1977: Fauna ČSSR - ptáci 2. Academia, Praha.
Hudec K., et coll., 1983: Fauna ČSSR - ptáci 3. Academia, Praha.
Janda J., Řepa P., 1986: Metody kvantitativního výzkumu v ornitologii. MOS, SZN, Praha.
Pavelka J., : Hnízdní ornitocenózy parku u zámku Kinských ve Valašském Meziříčí a parku v Lešné v letech 1989 a 1990. Rukopis.
Pavelka J., 1988: Hnízdní ornitocenózy parku Komenského sady v Ostravě. Časopis Slezského muzea, Opava, s. 267-273.
Pecháček P., 1980: Analýza hnízdní populace ptáků vsetínského a vizovického parku. Gymnázium Vsetín, NSV.
Smialowska M., 1976: Awifauna Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Notatki ornitologiczne, p. 30-34, Warszawa.
Tomialojc L., Profus P., 1977: Comparative analysis of breeding birds communities in two parks of Wrocław and in an adjacent Quercus-Carpinetum forest. Acta Ornithologica, Warszawa.

Tabulka: Hnízdní avifauna parku ve Vsetíně v letech 1989 - 1991

Druh	Abundance			Denzita			Dominance		
	89	90	91	89	90	91	89	90	91
Turdus merula	21	23	18	49,2	53,9	42,2	17,5	21,7	18,5
Fringilla coelebs	17,5	18	18,5	43,3	42,2	41,0	15,5	17,0	18,0
Streptopelia decaocto	8,5	9,5	10	19,9	22,2	23,4	7,1	9,0	10,3
Carduelis chloris	8,5	3,5	6,5	19,9	8,2	15,2	7,1	3,3	6,7
Phylloscopus collybita	7	5	6	16,5	11,7	14,1	5,8	4,7	6,1
Sylvia atricapilla	8	2	4	18,7	4,7	9,4	6,7	1,9	4,1
Carduelis carduelis	6,5	4	2	15,2	9,4	4,7	5,4	3,8	2,0
Erithacus rubecula	4	2,5	2	9,4	5,9	4,7	3,4	2,4	2,0
Parus major	4	4	2	9,4	9,4	4,7	3,4	3,8	2,0
Serinus serinus	4	5	4?	9,4	11,7	9,4	3,4	4,7	4,1
Muscicapa striata	4	2	2?	9,4	4,7	4,7	3,4	1,9	2,0
Parus caeruleus	3	3	4	7,0	7,0	9,4	2,5	2,8	4,1
Hippolais icterina	2	2	2	4,7	4,7	4,7	1,7	1,9	2,0
Sitta europaea	2,5	2	3	5,9	4,7	7,0	2,1	1,9	3,0
Turdus pilaris	2	5,5	1	4,7	12,9	2,3	1,7	5,2	1,0
Turdus philomelos	2	2	4	4,7	4,7	9,4	1,7	1,9	4,1
Sturnus vulgaris	2	3	2	4,7	7,0	4,7	1,7	2,8	2,0
Coccothraustes coccothraustes	2	2	2	4,7	4,7	4,7	1,7	1,9	2,0
Prunella modularis	1	2	1	2,3	4,7	2,3	0,8	1,9	1,0
Dendrocopos major	1	1	2	2,3	2,3	4,7	0,8	0,9	2,0
Passer domesticus	3	2		7,0	4,7		2,5	1,9	
Pyrrhula pyrrhula	1		1	2,3		2,3	0,8		1,0
Parus palustris	1		1	2,3		2,3	0,8		1,0
Sylvia curruca	3			7,0			2,5		
Certhia familiaris		1			2,3			0,9	
Motacilla alba		1			2,3			0,9	
Phoenicurus ochruros		1			2,3			0,9	
Columba oenas			1			2,3			1,0
Falco tinnunculus			+						
Pica pica			+						
Celkem :	119,5	106,0	97,0	279,9	248,3	227,2	100,0	100,0	100,0

Legenda :

* abundance - počet párů na ploše 4,27 ha

* denzita - počet párů na 10 ha

* dominance - zastoupení v %

+ - druhy se širším areálem rozšíření

? - odhadnuté hodnoty

AVIFAUNA NA ÚZEMÍ VSETÍNSKÉ VODÁRNY

MICHAL BEREC, JAN PAVELKA

ÚVOD

Jižně od města Vsetína se nachází vodárenské území, jež z hlediska hospodářského využití podléhá zvláštnímu ochrannému režimu. Díky svým přírodním hodnotám je tato lokalita hnízdištěm mnoha vzácnějších druhů ptáků. Z tohoto důvodu se těší zájmu vsetínských ornitologů již řadu let. Zde předkládáme poznatky z ornitologického průzkumu prováděného v období 1975 až 1992. Za sdělení údajů z vlastních pozorování děkujeme ing. Zádrapovi a ing. P. Pecháčkovi.

CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ

Sledované vodárenské území leží v údolní nivě Vsetínské Bečvy na jejích štěrkových náplavech v nadmořské výšce 350 m. Území je rovinaté, protáhlého tvaru ve směru sever - jih o rozměrech zhruba 800 x 300 m (asi 25 ha). Na ploše se nachází zarybněná vodní plocha o rozloze 0,1 ha. Na většině území jsou nivní louky minimálně nebo vůbec nehnojené a pravidelně kosené, asi na 3 ha se rozkládají ovocné sady a několik zahrad s chatami. Místy se nacházejí skupiny keřů a stromů (vrby, střemcha, jasan) - středem lokality se táhne pás souvislé stromové zeleně s vodním příkopem. Celý pozemek je oplocen. Ve sledovaném území se nacházejí hospodářské objekty, na západní straně pás souvislé stromové zeleně (lípa, javor klen) a břehový porost vrb a jasanů. Severní strana je ohraničena objektem sportovního stadiónu a rumišťem, jižní a východní strana přechází

do polí s běžnými polními kulturami (obilniny atp.) a na východní straně sousedí se silnicí I. třídy.

VÝSLEDKY SLEDOVÁNÍ V ROCE 1991 (M. BEREC)

V tomto roce byla provedena kontrola lokality celkem 34 krát v době od března do června. Na lokalitě bylo zjištěno celkem 51 druhů ptáků, z toho 27 hnízdících nebo pravděpodobně hnízdících a 24 druhů, které zde nehnízdily.

Prokázané hnízdění:

kachna divoká, 13.6., samice se šesti nevzletnými mláďaty, pěnka obecná, 5.5., pár varuje u hnízda, tuhák obecný, 6.6., samice sedí na hnízdě (5 ks vajec), bramborníček černohlavý, 28.6., samice krmí mladé na hnízdě.

Pravděpodobné hnízdění :

Do této kategorie náleží druhy, jejichž pravidelný výskyt i etologické projevy nasvědčovaly hnízdění na lokalitě: koroptev polní, drozd kvíčala, kos černý, sýkora koňadra, sýkora modřinka, rákosník zpěvný, stehlík obecný, červenka obecná, strnad obecný, budníček menší, pěnice hnědokřídlá.

Možné hnízdění:

Týká se druhů, které byly zjištěny méně často a jejichž chování evidentně nenasvědčovalo hnízdění: kukačka obecná, strakapoud malý, špaček obecný, dlask tlustozobý, rehek domácí, střízlík obecný, konipas bílý, sedmihlásek hajní, pěnice pokřovní, pěnice černohlavá, drozd zpěvný, hyl obecný.

Nehnízdící druhy:

Patří sem druhy zaletující na území za potravou, protahující, přelétající, či náhodně se vyskytující: čáp bílý, čírka modrá, káně lesní, poštolka obecná, ostříž lesní, krahujec obecný, čejka chocholatá (hnízdila na přilehlém poli), racek chechtavý, ledňáček říční, holub hřivnáč, holub domácí, strakapoud velký, konipas horský, jiříčka obecná,

vlaštovka obecná, rorýs obecný, pěnice vlašská, budníček větší, vrána obecná šedá, sojka obecná, vrabec domácí, zvonek zelený, čížek lesní, hýl rudý. Velmi pravděpodobný je výskyt skřivana polního (hnízdí na sousedním poli) a zvonohlíka zahradního (sledované území je vhodným biotopem pro tento druh). Jako predátoři byli v r. 1991 zjištěni zdivočelé kočky, krahujec obecný, vrána šedá a lasice kolčava. Možný byl i predáčnıv lıv uřovky obojkové, zejména pro ptactvo hnízdící na zemi. Souběžně byl prováděn výzkum drobných zemních savců, byla použita metoda zemních pastí, rozbor vývrřků poštolky obecné a káně lesní i přímá pozorování. Zjistil jsem tyto druhy: krtek evropský, rejsek obecný, hraboř polní, hraboř mokřadní, zajíc polní a lasice kolčava.

VÝSLEDKY SLEDOVÁNÍ AVIFAUNY V JINÝCH LETECH (J. PAVELKA)

O avifauně daného území jsou sbírány údaje od roku 1975 dalšími pozorovateli, zejména to byli Jan Pavelka (JaP), Radek Zádrapa (Zá), Petr Pecháček (Pe) a Jiří Polčák.

Ze zajímavějších pozorování:

Slípka zelenonohá, 10.7.1978 nález hnízda s vejci (Zá). **Chřástal polní**, 8.5.1977 hlas 1 ex. (Pe), 8.6.1977 (JaP), 18.5.1987 hlas 1 ex. v sousedním poli (JaP). **Čejka chocholátá**, 8.7.1978 2 pull. (Zá), 6.5.1982 2 páry s pull. (JaP), 17.5.1988 1 pár v poli mimo území varuje (JaP). **Volavka popelavá**, srpen 1978 1 ex. (JaP, Zá). **Koroptev polní**, vyskytuje se pravidelně, 1.5.1976 1 pár, 8.8.1979 1 pár, 9.6.1992 1 pár (vše JaP). **Kachna divoká**, nepravidelně hnízdí, 1.5.1976 1 samice, 8.8.1977 6 juv. (vše JaP). **Strakapoud prostřední**, ojediněle zjištěn při pohnízdni potulce, 4.8.1977 1 ex (Pe). **Drozd kvíčala**, na území vodárny sběr potravy pro mláďata, ad. ex. zaletovali do lesa na východním svahu Bečevné: 9.5.1975 4 ex., 17.5.1988 4-5 ex. (JaP) **Cvrčala obecná**, 25.-26.3.1978 v době tahu pozorováno 7-10 ex. v hejnu kvíčal (Zá) **Bramborníček hnědý**, v některých letech

pravděpodobně vyhnízdil (1 až 2 páry), výskyt rovněž v době tahu, 18.5.1975 2 páry a 1 samec, 1.5.1976 2 páry, 3.10.1976 1 samec (vše JaP), 8.5.1976 6 ex., 24.9.1976 5 ex. (Pe), 18.5.1987 1 pár varuje + 1 samec, 17.5.1988 1 samec, 17.4.1989 1 samec a 8.5.1989 1 pár (vše JaP). **Bramborníček černohlavý**, pravidelně hnízdil jeden pár, do roku 1989 1 pár na S straně u rumišť, v době tahu 1.5.1976 1 samec (JaP), 24.9.1976 samice (Pe), 21.5.1978 1 pár s hnízdem s pěti vejci (JaP, Zá), 6.5.1982 samec, 30.6.1985 1 samec, 18.5.1987 samec varuje a 1 pár varuje na úhoru, 17.5.1988 1 pár varuje (vše JaP). **Pěnice vlašská**, nepravidelně v době jarního tahu, jednou pravděpodobně zahnízdila, 9.5. a 18.5.1975 1 samec (JaP), 23.5. a 27.5.1978 1 samec (Pe), 21.5.1978 1 samec a 10.6.1978 1 samec u prázdného hnízda (Zá). **Ťuhák obecný**, pravidelně 2-4 páry, 18.5.1987 3 samci (JaP) V době jarního tahu byl několikrát pozorován písek obecný (JaP), v době podzimního tahu byli vzácně zjištěni rákosník ostřicový, 2.10.1986 1 ex. spolu se 4 ex. rákosníka prouřkovaného (Polčák, 1987). V době tahu lze očekávat řadu dalších druhů, které údolím Bečvy protahují - kromě různých zástupců bahňáků lze zcela jistě předpokládat výskyt slavíka tmavého, bělořita šedého (v době tahu pravidelně na okolních polích) a mnoho jiných. Ojediněle byl v minulosti jižně od lokality zjištěn 1 ex. strnada lučního (2.4.1978 JaP, Zá), který v daném biotopu mohl v předchozích desetiletích zahnízdit.

ZÁVĚR

Všichni ornitologové, kteří prováděli ornitologická pozorování na území městské vodárny, se shodují v tom, že lokalita z ornitologického hlediska je významná.

LITERATURA

Polčák J., 1987: Rákosník ostřicový (Acrocephalus paludicola) na Vsetínsku. Acrocephalus, 9:36-37

**TABULKA: ODHAD POČETNOSTI
HNÍZDÍCÍCH DRUHŮ PTÁKŮ V ROCE 1991
(M. BEREC)**

Druh / počet párů		Druh / počet párů	
Kachna divoká	1	Pěnice pokřovní	1
Koroptev polní	1-2	Sedmhlásek hajní	2-3
Kukačka obecná	1	Budníček menší	2
Konipas bílý	1	Rákosník zpěvný	2
Střízlík obecný	1	Sýkora koňadra	1
Kos černý	2	Sýkora modřínka	2
Drozd kvíčala	3-5		
Ťuhák obecný	2-3	Špaček obecný	0-5
Drozd zpěvný	1		
Bramborníček černohlavý	1	Dlask tlustozobý	1-2
Červenka obecná	1-2	Stehlík obecný	2-3
Rehek domácí	1	Pěnkava obecná	3-4
Pěnice černohlavá	2	Strnad obecný	1-2
Pěnice hnědokřídla	1	Hýl obecný	1

Ubitá mláďata labutě velké

Foto: Jaromír Jung

UBITÁ MLÁĎATA LABUTÍ VELKÝCH

JAROMÍR JUNG

Hamerské rybníky u obce Zubří jsou nevelké co do rozlohy, ale s bohatým druhovým spektrem zvířat, zvláště pak co se týká ptačích druhů. Během několika let pozorování zde byl prokázán pravidelný výskyt mnoha vzácných a ohrožených druhů, z nichž některé zde našly vhodné podmínky pro hnízdění, jiné se zastavují na jarním či podzimním tahu a mnohé druhy se zde zdržují celoročně, aniž by zahnízdily. Z dnes již obsáhlého seznamu si připomeňme alespoň některé: bramborníček černohlavý (*Saxicola torquata*),

bukáček malý (*Ixobrychus minutus*), čáp bílý (*Ciconia ciconia*), husa velká (*Anser anser*), chřástal vodní (*Rallus aquaticus*), kvakoš noční (*Nycticorax nycticorax*), labuť velká (*Cygnus olor*), ledňáček říční (*Alcedo atthis*), lžičák pestrý (*Spatula clypeata*), moudivláček lužní (*Remiz pendulinus*), ostralka štíhlá (*Anas acuta*), pisík obecný (*Actitis hypoleucos*), potápka černokrká (*Podiceps nigricollis*), potápka rudokrká (*Podiceps griseigena*), rákosník velký (*Acrocephalus arundinaceus*), rybák černý (*Chlidonias nigra*), vlaštovka obecná (*Hirundo rustica*), vodouš kropenatý (*Tringa ochropus*), volavka popelavá (*Ardea cinerea*) a další. Z tohoto neúplného výběru bych se rád zastavil u druhu, který sice není bezprostředně ohrožen, ale který na rybnících hnízdí (podle mne) s různými úspěchy již od roku 1981. Jedná se o labuť velkou (*Cygnus olor*), jejíž přítomnost na rybnících, zvláště po vyvedení mláďat, vždy přitahovala pozornost místních obyvatel, obzvláště dětí. V roce 1991 došlo však v labutí rodině k tragédii, kterou neměl na svědomí nikdo jiný, než člověk. Tehdy zahnízdil labutí pár při kraji rákosiny Horního hamerského rybníku. Kolem 10. května bylo možno dalekohledem z protější hráze pozorovat rodinku se čtyřmi mláďaty, která se vyhřívala na slunci. Při další návštěvě rybníku 15. května byla tři z těchto mláďat mrtvá, ponořená do vody poblíž hnízda, čtvrté mláďe bylo živé a plavalo s dospělými. Toto mláďe pak s dospělými labutěmi odletělo. Přestože zabití mláďat labutí bylo vyšetřováno, nebyl konkrétní viník zjištěn, ačkoliv některá fakta nasvědčují tomu, že bezbranná mláďata byla bezcitně ubita žákou nebo žákem/?! místní školy. I takoví dosud žijí mezi námi.

Sýkora uhelníček

Foto: Tomáš Kašpar

PTAČÍ SLOŽKA V PŘIROZENÉ JEDLOBUČINĚ SMRADLAVÝ U KAROLINKY

KAREL PALIČKA, ZDENĚK KOPEC

V práci předkládáme výsledky sledování hnízdní avifauny ve zbytku přirozené jedlobučiny Smradlavý u Karolinky z období 1989 až 1990. Vlastní pozorování z hnízdního období jsme doplnili o údaje z mimohnízdni doby. Staré jádro lesního porostu o rozloze asi 3 ha, ve věku cca 210 let, je navrženo k ochraně jako chráněné území. Do sledované plochy jsme zahrnuli celé lesní oddělení s cca 15 ha, které je tvořeno víceméně přirozenou jedlobučinou nižšího věku. Za sdělení důležitých informací k ploše a za poskytnutí vlastních pozorování děkujeme dr. J. Pavelkovi a ing. R. Zádrapovi.

POPIS PROSTŘEDÍ

Prales Smradlavý leží v jihovýchodní části Vsetínských vrchů v nadmořské výšce 620 až 740 m a náleží do k.ú. Karolinka v okrese Vsetín. Lokalita se rozkládá převážně na JV exponovaném svahu u potoka, který je přítokem potoka v údolí Ražkov, a asi 0,8 km

JV od javorové bučiny Vachalka (Pavelka, 1993). Sledovaným územím prochází několik lesních chodníků a horní hranici na Z a SZ-S straně tvoří nově zbudovaná svážnice.

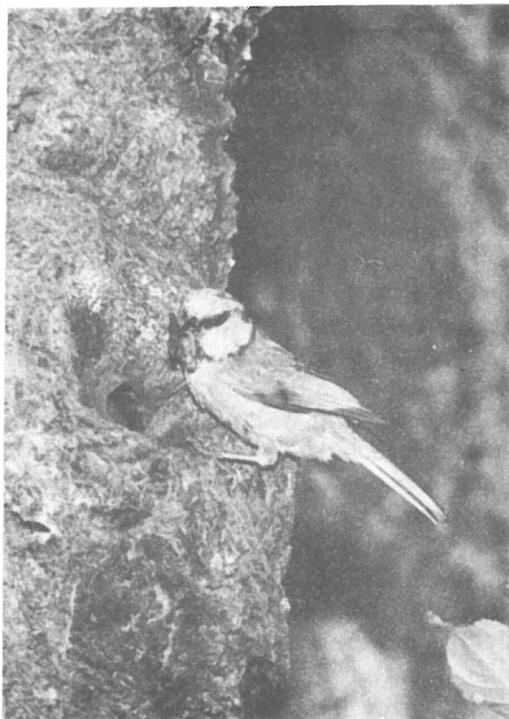
Celková rozloha sledované plochy je 14,65 ha. Typologicky se jedná o přirozenou jedlobučinu Abieto-Fagetum. Zastoupení dřevin je následující: buk 80%, jedle 19%, smrk 1%. Nejstarší část pralesa o rozloze 3,24 ha má průměrný věk 210 let. V ostatních částech pralesa se věk nejstarších stromů pohybuje mezi 100 až 170 lety. Nejvyšší etáž stromového patra tvoří řídkce roztroušené jedle dosahující výšky kolem 40 m, pod nimi je souvislá klenba korun buků, která dosahuje výšky kolem 35 m a nejvyšší buk pak měří asi 45 m (R. Zádřapa in litt.). Nižší stromové patro je tvořeno zmlazujícím se bukem ve věku 10 až 30 let o výšce 3 až 10 m. Bylinné patro je tvořeno druhy rostlin indikujícími jedlobučiny a pokrývá 20% plochy.

METODIKA A MATERIÁL

Při práci jsme použili metodu mapování hnízdních okrsků (Janda et Řepa, 1986). V každém roce jsme vykonali 8 exkurzí, což je doporučené minimum. Data návštěv: 1989: 23.4., 30.4., 20.5., 21.5., 27.5, 10.6., 11.6. a 18.6.; 1990: 31.3., 12.4., 14.4., 21.4., 9.5., 19.5., 12.6. a 26.6.. Průměrná doba strávená v terénu činila v roce 1989 2 hod. 30 min. / 10 ha a snímek, to je 15 minut ha-1. V roce 1990 2 hod. 35 min. / 10 ha a snímek, to je 15,5 min.ha-1.

VÝSLEDKY

Přehled druhů, u kterých byl podle metodiky vyhodnocen alespoň jeden hnízdní okrsek, je uveden v příložené tabulce. V roce 1989 bylo celkem zjištěno 21 hnízdních druhů v 69 párech na 14,65 ha, to je 47,4 párů / 10 ha. V roce 1990 to bylo 19 druhů v 66,5 párech / 14,65 ha, to je 45,6 párů/10 ha. Nejhojnějším druhem byla pěnkava obecná, pak sýkora uhelníček, budníček lesní, červenka obecná, brhlík lesní, lejsek malý, střízlík obecný a šoupálek dlouhoprstý. V roce 1990 hnízdil v

Sýkora modřinka

Foto: Tomáš Kašpar

mladší části porostu čáp černý. Po vyhnízdění hnízdo ještě v témže roce spadlo. V roce 1990 čáp černý na lokalitě nebyl pozorován. Přehled zjištěných druhů ptáků na lokalitě: 1989: čížek lesní 23.4. 15 ex., dlasktlustozobý 23.4. 10 ex., drozd zpěvný 23.4. 1 zpívající ex., holub hřivnáč 23.4. 1 ex, hýl obecný 23.4. 1 samec, datel černý 23.4., 30.4. a 18.6. po 1 ex., káně lesní 23.4. a 11.6. 1 ex., křivka obecná 30.4. 2 ex., linduška lesní 30.4. zpěv 2. ex., hrdlička divoká 10.6. 1 ex., strakapoud bělohřbetý 18.6. 1 pár při sběru potravy, lejsek šedý 18.6. 1 ex.. 1990: drozd zpěvný 31.3. 1 zpívající ex., 9.5. 1 zpívající ex., káně lesní 9.5. 1 ex, hrdlička divoká 19.5. 1 ex, žluna šedá 14.4. 1 samec při sběru potravy, hýl obecný 14.4. 1 samec, sojka obecná 19.5. 1 ex.. Některé z těchto druhů na ploše mohly hnízdit.

V mimohnízdni době byly při exkurzi dne 1.11.1991 zjištěny následující druhy: šoupálek dlouhoprstý 3 ex., brhlík lesní 5 ex., sýkora modřinka 3 ex., sýkora koňadra 6 ex., králíček obecný 3 ex., sýkora uhelníček 7 ex., sýkora babka 2 ex. a sýkora lužní 1 ex. (J. Pavelka in litt.).

Ze srovnání s výzkumy v jiných jedlobučinách na Vsetínsku je zřejmé, že avifauna ve Smradlavém odpovídá ptačím společenstvům v ostatních jedlobučinách dané oblasti.

Avifauna navrhovaného CHÚ Vachalka u Karolinky. Zpravodaj OVM Vsetín, v tisku

SUMMARY

The bird community in Abieto-Fagetum virgin forest Smradlavý. The results of quantitative investigation on one plot (14, 65 ha) in Abieto-Fagetum virgin forest are summarized in this paper. The plot is situated in Vsetínské vrchy Mts. (north-eastern Moravia, Czech. rep., 620 - 740 m a.s.l.). The research was carried out in the years of 1989-1990 with using of mapping method. On the observed plot 22 breeding species were found with density of 46,5 pairs / 10 ha. The most abundant species were *Fringilla coelebs*, *Parus ater*, *Phylloscopus sibilatrix* and *Erithacus rubecula*.

LITERATURA

Janda J., Řepa P., 1986: Metody kvantitativního výzkumu v ornitologii. MOS Přerov, 158 s. Pavelka J., 1993:

TABULKA: HNÍZDNÍ ORNITOCENÓZY V JEDLOBUČINĚ SMRADLAVÝ V LETECH 1989-1990
The breeding bird communities in Abieto-Fagetum virgin forest Smradlavý in the years of 1989 - 1990.

Druh	Abundance párů/14,65		Denzita párů/10 h		Dominance v procentech	
	1989	1990	1989	1990	1989	1990
<i>Fringilla coelebs</i>	14	14	9,6	9,6	20,29	21,05
<i>Parus ater</i>	6,5	7	4,4	4,8	9,42	10,53
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	7	5	4,8	3,4	10,14	7,52
<i>Erithacus rubecula</i>	6	5	4,1	3,4	8,69	7,52
<i>Sitta europaea</i>	5	5	3,4	3,4	7,24	7,52
<i>Ficedula parva</i>	4	4	2,7	2,7	5,80	6,02
<i>Troglodytes troglodytes</i>	4	4	2,7	2,7	5,80	6,02
<i>Certhia familiaris</i>	3	5	2,1	3,4	4,35	7,52
<i>Regulus regulus</i>	3	1	2,1	0,7	4,35	1,50
<i>Phylloscopus collybita</i>	3	2	2,1	1,4	4,35	3,01
<i>Regulus ignicapillus</i>	2	2,5	1,4	1,7	2,90	3,76
<i>Sylvia atricapilla</i>	2	2	1,4	1,4	2,90	3,01
<i>Turdus merula</i>	2	2	1,4	1,4	2,90	3,01
<i>Dendrocopos major</i>	1	1	0,7	0,7	1,45	1,50
<i>Ficedula albicollis</i>	1	1	0,7	0,7	1,45	1,50
<i>Columba oenas</i>	1	1	0,7	0,7	1,45	1,50
<i>Strix aluco</i>	1	+	0,7	+	1,45	+
<i>Prunella modularis</i>	1	1	0,7	0,7	1,45	1,50
<i>Parus cristatus</i>	1		0,7		1,45	
<i>Parus palustris</i>	1	+	0,7	+	1,45	+
<i>Parus montanus</i>	0,5		0,3		0,72	
<i>Parus major</i>	+	3	+	2,1	+	4,51
<i>Dryocopus martius</i>	+	1	+	0,7	+	1,50
<i>Ciconia nigra</i>	+		+		+	
Celkem :	69,0	66,5	47,4	45,6	100,00	100,00

BÍLOJETEL BYLINNÝ

(DORYCNIUM HERBACEUM VIII.)

VE VSETÍNSKÝCH VRŠÍCH

JAN PAVELKA

Bílojetel bylinný z čeledi bobovitých (Fabaceae) je teplomilná rostlina vyskytující se hojněji na některých lesostepních stanovištích. V českých zemích patří v současnosti k ohroženým druhům (Dostál, 1989). Na Moravě je známa nejsevernější lokalita z okolí Vizovic a Zlína (Dostál, 1989 a Tomášek, 1960). Mně se podařilo v letech 1989 a 1990 najít větší množství jedinců této rostliny na dvou lokalitách v jižní části Vsetínských vrchů u obce Huslenky.

První lokalita leží na strmém, k jihu exponovaném výslunném svahu s extenzivní pastvou skotu místního zemědělce. Pasínek zčásti zarůstal keří hlohu a růže šípkové. Bílojetel jsem objevil 11.7.1989, další kontroly byly 14.7. a 2.8. téhož roku. Na stanovišti rostlo 6 až 7 trsů, každý o průměru 40 - 50 cm. 14.7.1989 jsem lokalitu navštívil s ing. P. Lustykem a 2.8.1989 s dr. Š. Neuschlovou a ing. M. Kašparovou, kteří rostlinu determinovali. V roce 1990 jsem lokalitu navštívil 6.7., v roce 1991 24.7. a spolu s ing. P. Lustykem 29.7.. Na lokalitě je bylinné patro plně vyvinuté, hojněji se vyskytuje např. válečka prapořitá, jetel prostřední, jitrocel kopinatý, jetel bleďožlutý, mrkev obecná, vstavač osmahlý, řepík lékařský, dobromysl obecná, bukvice lékařská a jiné. Z teplomilnějších dřevin roste v okolí borovice černá a níže po svahu intenzivně zmlazuje dub. Nadmořská výška 510 až 520 m.

Druhá lokalita leží asi o dvě stě metrů severněji na okraji vrcholové intenzivně obhospodařované louky. Tato populace bílojetele je mnohem vitálnější. 6.7.1990 jsem

tam našel asi 28 trsů, každý o průměru 30 - 50 cm. Stanoviště leží na 2 - 3 m široké a 20 m dlouhé, k jihu exponované mezi, která byla zřejmě před několika lety odhrnuta. Bylinné patro bylo totiž dosti řídké, výraznou dominantu v něm tvořil právě bílojetel. Lokalita musela být ve srovnání s předchozí teplejší, poněvadž pokročilost ve fázi kvetení byla zřejmá, například 6.7.1990 byla plně rozvinuta asi polovina květů, přičemž na předchozí lokalitě byla téhož dne ještě většina květů nerozvinuta. Obdobná pokročilost ve fázi kvetení byla zřejmá i při kontrolách 24.7. a 29.7.1991. V roce 1991 byla rovněž pokročilejší sukcese bylinného patra, to zaujímalo souvislejší plochu s větší hustotou rostlin ve srovnání s rokem 1990. Nadmořská výška je asi o 5 m vyšší oproti předchozí lokalitě.

Nejasná je původnost bílojetele, to by vyžadovalo podrobnější šetření. I když jsem v literatuře nenalezl zprávu o výskytu bílojetele v této oblasti, byl tento druh na Vsetínsku již nalezen asi před 25 lety dr. V. Velískem, nález je uveden v jeho nepublikované práci o flóře Vsetínských vrchů (V. Velisek in verb.) - pravděpodobně se jedná o tutéž lokalitu v okolí Huslenek (P. Lustyk in verb.). U obou lokalit byla pořízena fotodokumentace.

LITERATURA

Dostál J., 1989: Nová květena ČSSR 1,2. Academia Praha. Tomášek J., 1960: Cévnaté rostliny Gottwaldovského okresu. In: Příroda Jihovýchodní Moravy - přírod. sborník 1., Kraj. nakl. Gottwaldov: 73-157

ZUSAMMENFASSUNG

Kräutiger Backenklee (Dorycnium herbaceum Vill.; Fabaceae Lindl.) im Gebirge Vsetínské vrchy (Nordmähren). Der Autor beschreibt zwei Lokalitäten der Pflanze Kräutiger Backenklee in der Umgebung von Vsetín beim Dorf Huslenky (18°05' Ö, 49°16' N), die er im Juli in den J. 1989 - 1990 gefunden hat. Das sind die nördlichsten Lokalitäten in Mähren und die einzigen in Nordmähren.

HNÍZDNÍ VÝSKYT SLAVÍKA OBEČNÉHO

(*Luscinia megarhynchos brehm*)

A SLAVÍKA TMAVÉHO

(*Luscinia luscinia l.*)

NA VSETÍNSKU

JAN PAVELKA

O hnízdním výskytu nebo hnízdění obou druhů slavíků na Vsetínsku nejsou z posledních desetiletí žádné zprávy. Teprve v roce 1992 byly oba výše zmíněné druhy slavíků v této oblasti zastíženy v době hnízdění.

Slavík tmavý (*Luscinia luscinia L.*) pravidelně protahuje údolím Bečvy. V letech 1982 až 1991 byl na území okresu Vsetín zastížen již osmkrát (Pavelka, v tisku, K.Pavelka in litt.). Na jarní tahu, většinou počátkem května, je možno jej poměrně snadno zjistit podle zvukného zpěvu s charakteristickým prvem, jímž se jednoznačně liší od příbuzného slavíka obecného. V roce 1992 jsme s M. Pavelkovou poslouchali zpívajícího samce slavíka tmavého dne 7.6. od 7.00 do 7.20 h v obci Huslenky - Bařiny. Samec zpíval v porostu vrby u příkopu s podmáčenou loukou. Při dalších kontrolách 10.6. a 13.6. v časných ranních hodinách jsem tam již slavíka neslyšel. Ze zjištěných údajů nelze usoudit, zda se jednalo pouze o náhodně zaslechnutého potulujícího se lichého samce nebo o jedince z hnízdního páru. V okolí se nachází rozptýlená venkovská zástavba se zahradami s přítomností predátorů (kočky), které mohly případně hnízdění ovlivnit. **Slavík obecný** (*Luscinia megarhynchos Brehm.*). Ve dnech 22.5., 25.5., 1.6. a

6.6. 1992 jsem registroval jednoho zpívajícího samce slavíka obecného ve Vsetíně u městského parku. Jedinec se nacházel střídavě po obou březích Bečvy u tenisového hřiště a na srázu nad Bečvou pod sídlištěm Sychrov. V uvedené době byl několikrát pozorován dalšími ornitology (K.Pavelka in verb.). I když slavík pobýval na uvedené lokalitě nepřetržitě minimálně 16 dní, nepodařilo se zjistit, zda byl z hnízdicího páru či zda se jednalo pouze o lichého jedince.

Zda se jednalo u obou druhů o výjimečné zálety nebo je to odraz vzestupného populačního trendu, to se ukáže v dalších letech.

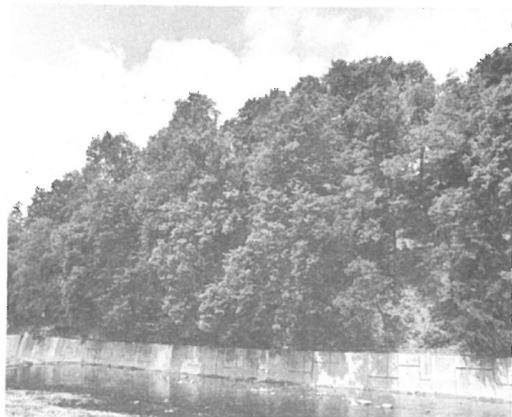
LITERATURA

Pavelka J., v tisku: Slavík tmavý (*Luscinia luscinia L.*) protahuje údolím Bečvy. Zpráva MOS, Přerov

---

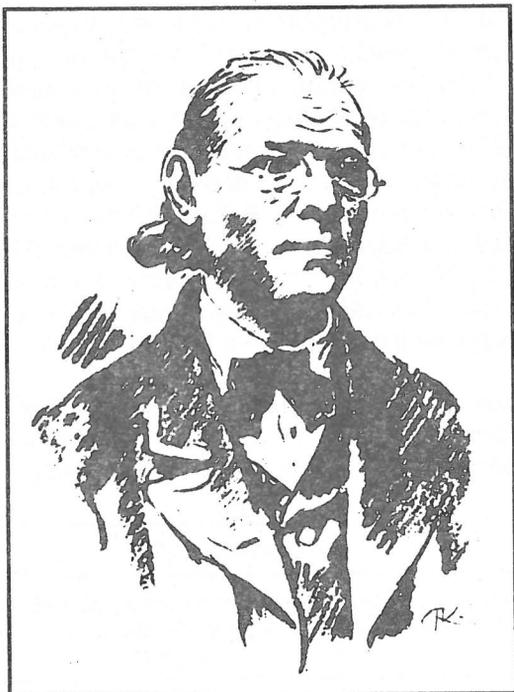
ZUSAMMENFASSUNG

Sprosser (*Luscinia luscinia L.*) und Nachtigall (*Luscinia megarhynchos Brehm.*) in der Brutzeit in Vsetíner Umgebung. Bis 1991 sind keine Beobachtungen über Brutvorkommen der Arten Sprosser und Nachtigall in der Umgebung von Vsetín. Zuerst im J. 1992 wurden hier beide Arten in der Brutzeit festgestellt (immer singendes Männchen): Sprosser am 7.6. beim Dorf Huslenky, Nachtigall in den Tagen von 22.5. bis 6.6. in Vsetín beim Stadtpark am Fluss Bečva. Es ist nicht gelungen festzustellen, ob beide Arten dieses Jahr hier nesteten.

Stráž nad Bečvou u vsetínského parku

Foto: M. Langer

Daniel Sloboda, kresba Ad. Kašpara.

**DANIEL SLOBODA
NA RADHOŠTI
ZDENĚK FIŠER**

Pozoruhodná postava česko - slovenských vztahů 19. století, evangelický pastor (1) z Rusavy Daniel Sloboda (1809-1888), byl znám nejen jako muž mnoha zájmů, ale i jako neúnavný poutník, navštěvující místa blízká i vzdálená. K četným cestám, konaným hlavně pěšky, měl vícero důvodů. Tak povinnosti pastorační jej po jeho usídlení na Rusavě (od 14. dubna 1837) zaváděly do různých míst východní Moravy, zejména (2) Vsetína, Hošťálkové, Ratiboře, Pržna, Jasenné, Liptálu, Hodslavic a Suchdolu u Nového Jičína, do bližších Prusinovic, tedy všude tam, kde existovaly evangelické či reformované náboženské obce. Rodinné

vztahy jej přiváděly zase do rodné Skalice a dalších míst na Slovensku: Myjavy, Hlbokého, Vrbovců, Brezové, Sobotiště, a k aktivním kontaktům s celou tehdejší slovenskou národně se uvědomující inteligencí, jako byl Ľ.Štúr, J.M.Hurban (Slobodův švagr), S.Jurkovič (Slobodův tchán), Janko Král, D.Lichard, M.Dohnány a další. Pravidelně navštěvoval své vlastenecké přátele v Olomouci a v Brně, např. A.V.Šemberu, J.Helceleta, J.Ohérala, L.Hansmanna či F.M.Klácela. Zájmy národní jej dále vedly k cestám na různá místa moravské historie (hrad Buchlov) či tam, kde národní dění probíhalo nejbouřlivěji, tj. do Prahy, zejména v revolučním roce 1848. Povinnosti běžného života a četná úřední jednání, jak o tom důvěrně vypovídají jeho deníky (3), jej nutily pravidelně zacházet do Bystřice pod Hostýnem, Holešova, Hulína a Kroměříže. A konečně, jeho láska k přírodě a botanické záliby (4) ho spojily úzce s prostředím Hostýnských hor a učinily z něj nejlepšího znalce celého kraje.

Nepřekvapí tedy, že cílem několika jeho cest v padesátých letech se stal i Radhošť (5), opředeny, stejně jako Slobodovi tak blízký Hostýn, řadou legend a pověstí. Návštěvu památné hory ovšem Sloboda spojoval s jistým datem, s 24. červnem, tj. církevním svátkem sv.Jana Křtitele, astronomicky připadajícím na dobu letního slunovratu. K tomuto svátku, jehož kořeny spadají ještě do předkřesťanských dob a který katolická církev převzala a překryla svou symbolikou, se vztahuje i řada pověr a zvyků (6). Jedním z nich bylo pálení ohňů v předvečer svátku, tedy 23.června. Tehdy na vysokých kopcích po celé Moravě zaplály svatojánské ohně, tehdy u některých z nich se shromáždilo množství zvědavců i těch, pro něž účast byla jakýmsi bližší nedefinovaným projevem národně českého uvědomování.

Svatojánské ohně a podívaná s tím spojená vzbuzovaly Slobodův zájem od doby jeho příchodu na Rusavu. Tak si 23.6.1841 do deníku poznamenal (7): "Jeli sme s Lanym a

Lanyčkou do Súdola, přes Mezříč, Lošnu, Starý i Nový Jičín. Téhož večera dívali sme se na ohně svatojánské. Přítomni i Kalendovi." Teprve o jedenáct let později, 23. června 1852, však Sloboda na Radhošti skutečně byl a celou událost sledoval zblízka, jak dokládá jeho deník: "Ve středu ráno včasné do Hoclavic, pak všickni na Rožnov. A odtud na Radhošť. (Senior s paní a dcerou, Pilečka Adolf, Pilečková s dvěma chlapci a Karlem Opočenským a dcerou. Frič Súdolský s 2ma dcerama, z Hochvaldu Husak)." A dále: "Ráno po snídání zpět na Rožnov a do Hoclavic k obědu." Podobného rodinného výletu na Radhošť s přáteli z řad evangelíků se Daniel Sloboda účastnil ještě jednou, 23. a 24. června 1856: "Ráno Pellár mne vyprovodil do Lhoty. Odtud šel sem vedle Zubří do Rožnova, pak na Radhošť. Přišli tam večer: p. Sepeši, Lipka, Mina, Žanka, Miloslav, Frič s dcerami, Pilečka s paní, dcerou, Gustavem, Viktorem; Adolf Pilečka, Palacký ze Zubří, Diez student." A 24. června je záznam doplněn: "Ráno zpět do Rožnova a do Zubří, kde sme u Palackého snídali. Šachoval sem s Pal. a nocoval tam." V deníkových záznamech dalších let pak již není zmínka, že by Sloboda sám Radhošť ještě navštívil. Pouze 16. září 1860 si poznamenal: "Přišli chlapci z Radhošťa", čímž míněn jeho syn Miloslav a syn Slobodova dobrého přítele, kroměřížského učitele Lorence, Viktor.

Stručné deníkové záznamy ovšem nic neřekají o průběhu celého svatojánské večera. O to cennější pak je zjištění, že Sloboda své bezprostřední poznatky a dojmy z prvního pobytu na Radhošti v roce 1852 zachytil v půvabné cestovní causerii, žánrovém obrázku, zveřejněném ve dvou pokračováních v Moravském národním listu (8). Tak byly přejmenovány dřívější Moravské noviny, v 50. letech vlastně jediné české noviny vycházející na Moravě pro česky hovořící obyvatelstvo. V jejich redakci pracovali v tu dobu dva dobří Slobodovi známí (9): František Matouš Klácel a Leopold Hansmann. Jimi řízené noviny (od r. 1853 byl Hansmann

jejich jediným redaktorem) byly v nemilosti vládních úřadů, což se nakonec projevovalo i na jejich stále opatrnějším tóně. V listu chyběly jakékoli komentáře k politické situaci; politické zprávy byly většinou přejímány z vídeňských či pražských oficiálních novin. Slobodův článek (signovaný D.S.) tak byl vítaným a ojedinělým zpestřením poměrně suchopárného obsahu těchto novin v tu dobu. Sloboda ve svém článku zachytil fakt, že svatojánský večer na Radhošti byl jakousi společenskou slavností s národním podtextem (10). Litoval jen, že se jí účastnilo příliš málo vlastenců. Nezapřel v sobě ani botanika, a v závěru stati naznačil alespoň stručně přehled rostlin, na vrcholu Radhoště rostoucích.

Popis svatojánské večera na Radhošti od Daniela Slobody svědčí o jeho hlubokém zážitku a bystrém pozorovacím talentu. Obdobných textů od dalších návštěvníků proslulé hory v různých ročních obdobích je ovšem více. Tak pár let před Slobodou uveřejnil dojmy ze své návštěvy (11) Radhoště Jan Erazim Vocel (1803-1871), český básník, buditel a archeolog. Po Slobodovi to byl zase obyvatel žirné Hané a Slobodův známý rolník František Skopalík (1822-1891) ze Záhlinic, který se na Radhošť vydal v létě roku 1861 a své cestovní dojmy zveřejnil v olomouckém časopisu Hvězda (12). Vůbec by stálo za úvahu sestavit z těchto zajímavých popisů Radhoště knižičku, která by jistě nebyla pro čtenáře bez půvabu.

POZNÁMKY

---

1) Souhrnně o něm Macůrek, J.: Z minulosti východní Moravy v 18.-19. století. Brno 1980, stran 166.

2) Sr. Burlan, B.: Toleranční kazatelé na Valašsku (1781-1861). Valašské Mezříčí 1938.

3) Dnes uloženy Okresní archiv Píerov. Sloboda si je vedl po celý život.

4) Výsledkem těchto botanických studií byl Slobodův obsáhlý (733 stran) spis "Rostlinictví, čili návod k snadnému určení a pojmenování rostlin v Čechách, Moravě a jiných zemích rakouského mocnářství domácích". Praha 1852.

5) Všeobecně o něm Četyna, B.: Radhošť. Nový Jičín 1966. Podrobněji Horečka, F.: Kniha o památném Radhošti. Frenštát p. Radh. 1931 (stran 192). Tam na s.141-143 je i popis svatojánských ohňů z 23.6.1928, jichž byl na Radhošti účasten i prezident československého státu T.G.Masaryk.

6) Psal o nich Zíbrt, Č.: Lidové zábavy, obyčaje a pověry na den sv.Jana Křtitele. Český lid, 27, 1927, s. 354-374. Zachytil je také B.M.Kulda v práci Národní pověry a obyčaje v okolí Rožnovském na Moravě. ČMM, 2, 1870, s.196-197.

7) O osobách, citovaných v deníkových záznamech, uvádím: Lany - Jan Lány ml. (1824-1878), kazatel, působící v Ratiboři, kde se v letech 1842-1877 zasloužil o výstavbu tamního evangelického chrámu, fary a školy; Kalenda - Tomáš Kalenda, nar. 1801 ve Vizovicích, v období let 1824-1866 kazatel v Hošťálkově; Karel Opočenský (1811 - 1900), od r. 1838 evangelický kazatel ve Vsetíně; Pellár - Jan Pellár (1814-1898), v období 1842-1865 kazatel v Pržně; Palacký ze Zubří - Jan Palacký, poslední bratr historiografa Františka Palackého; Pilečka Adolf - třetí syn hodslavického kazatele Jana Pilečky, pozdější představitel obce Hodslavic; Sepeší - Jan Szepessy (1797-1884), od r.1834 kazatel v Suchdolu.

8) Moravský národní list 1852, č.60 z 28.7. a č.61 z 31.7.

9) K nim např. Svátek, J.: Matouš František Klácel a Rusava. ZOMG, 1965, č.3-4, s.77-81; Kabelk, J.: Leopold Hansmann. ČMM, 31, 1907, s.30-66.

10) O něco později, začátkem let šedesátých, zasáhla i Radhošť mohutná vlna národního uvědomování, projevující se ve výletech na významná a památná místa Moravy - Buchlov, Hostýn a v neposlední řadě Radhošť, jak dokládá národní slavnost na něm z 13.8. a 3.9.1862. Více viz Okáč, A.: Národní slavnost na Radhošti v r.1862. VVM, 12, 1957, s.203-214. Přímý popis ze slavnosti pak má Opavský Besedník č.17 z 19.8.1862.

11) Radhošť navštívil v r.1839. Cestopisný obrázek "Radhošť" vyšel v r.1846 v pražském časopise Poutník (s.209-215). Znovu jej otiskl F.Táborský v Našem Valašsku, 4, 1937-1938, s.83-90, 138-143.

12) Hvězda, 3, 1861, č. 24 z 24.8. (s.398-400) a č.25 z 31.8. (s.415-417).

RADHOŠŤ O SV. JÁNĚ 1852

Ten den před sv. Janem dojeli jsme do Rožnova, byl tam právě výroční trh, na němž se barvy všech Valašských mužských i ženských krojů malebně hemžily; - je to veselé městečko, v letním čase zhusta od žinčičarů navštěvované. V hostinci, na silnici k Frenštátu vybíhající byl

shluk vozů, pryček, kolesnic a kočárů, a harfy veselé zněly v průchodu síně. V jízdárně nám především do očí a do uší padli dva skvostní mladí páni, jenž velmi zvučně maďarsky mondolovali. Byli to, jak nám řečeno patienti, co rožnovskou žinčicou zlá plíca a nechutně žaloudky sobě napraviti chtěli. Jeden z nich hostinskému pánovitě rozkazoval, co mu každodenně k jídlu chystati má, špargle, polní salát, čerstvé smrže a jiné jarní lahůdky, co já vím - bylo znát, že pochází z oné světa zony, kde nebe věčným se usmívá vesnem, také i řeč obou pánů jaksí orientálním názvukem se vyrážela. Co jsou to za páni? tážeme se po jejich odchodu pana hostinského - "to jsou židi z Vídně", odvětil, "u mne v bytu a zde na žinčici". Občerstvíme se pivem a vínem, vydali jsme se k památnému Slovanskému Radhošti, jenž nám před očima přes půl čtvrtá tisíce střeoviců do výšiny strměl - lysolebý ten velikán. Hleďa na vrch, nezdá se býti přílišně vysoký - za půl hodiny, pravím, chtěl bych na něm býti, a přece přes tři hodiny, nepostávajíce, potřebovali jsme k vystoupení, obravše sobě méně příkrou a proto delší hranu. Každých dvacet kroků nám z chrástí malí chlapi a holky valaské v ústrety vycházeli, ponoukajíce čerstvé jahody. Bylo horko nesnesitelné, které však čím výše mírnilo se, a docházející temena ovivovati počal chladný vítr Radhošťský. Konečně přece dostihli jsme vrchole. Utěšená vyhlídka od kamenného na vrchu postaveného kříže, nám krásnou byla za obtíže cesty náhradou. Celé, ne pásma nýbrž krajiny hor, vrcholů kýčerů a čecherů rozvinuly se před užaslymi zraky našimi, podivná a přerozmanitá skupení tvořice, daleko do Moravy Slezska a Slovenska se rozprostírající. Nížina pod námi poseta byla dvory a vesnicemi, městečkami a městy až do modré dálky: zde pod nohami městečko Rožnov, tam Frenštát - přes úžlabí dvou vrchů viděti bylo opodál Štramberskou tak řečenou troubu a z časů Tatarských památný Kotouč - v levo v dálce hostýnské souhoří - v pravo velikánskou Lysu, nejvyšší vrch to Moravy (4260 stf.), za námi pak Slovenské kraje a hory. Zatím se již setmívalo, tu i tam jevily se již ohně svatojanské po krajině, a v údolí ozývaly se melancholické táhlé zvuky salašské fujary - vrch přichozími

navštivovateli Radhoště vždy větší živosti nabýval - kolem naložené vatra seděli Valašky a Valaši kouřice a hovořice, zpívající a žerty tropíce. Do boud, schválně (každoročně) k slavnosti této národní postavených, scházelo se všeliké panstvo. Byly tam dvě prostranné boudy, z nichž na každé asi 12 lidí přes 2 dny bylo pracovalo, celé z brusiní sestavené, sedadly čili jedinou, taktéž z brusiní, uvnitř kolem do kola se táhnoucí pohovkou opatřené. Uprostřed na dřevěném stole stály stearinové svíce, sklenice s pivem, vínem, Luhačkovkou, rosolkami, chléb, koláče, pečeně a Bůh ví jaké všecko lahůdky. Brzo zavzněla hudba s nápěvem národní písně: "Bože živ císaře pána", a všickni vyhrnuli jsme se z boudy na prostranstvo. - Dvě ohromné pyramidy z dříví suchým listím promíšeného naložené, asi na 60 kroků od sebe vzdálené stály. Najednou vyšlehl plamen a hranice stála v ohni, posílajíc svatojanské pozdravení blízkým i dalekým končinám. Tu jste měli spatřiti divadlo, nad něž sobě nic skvělejšího, nic velebnějšího pomysliti nelze. Jakoby čarovným prutem vyvolané objevilo se zrakům našim plamenné moře ohňů po blízkém i nejdálším okolí; tisíce a tisíce plamenů plávalo noční krajinou, nebe nebylo hustěji hvězdami poseto; všecky vrchy svítily co sopky nějaké. Na vrchu Lysé v noční temnosti již ukryté skvěl se oheň, jenž mezi hvězdami zdál se planouti, a v skutku byly hvězdy kolem Lysé níže sama vatra. Celé hodiny jsme, tu chodili, tu seděli neb leželi na přirozených elastických kobercích brusnicových, pasouce oči na divadle nevidaném. Dva sbory hudební střídaly se po celou noc, tančilo se, střílelo se, zpívaly se písně "kde domov můj" a jiné národní až do svítání. Také dva požáry spatřili jsme, před půlnocí jeden, druhý po půlnoci: i těm ubohým Svatojanská noc pamětnou se stala. K úsvitu již ohně pomalu ztrácely se, a v krátce na to pozdravili jsme vycházející červenorudé slunce, an v dolinách ještě šero panovalo. Kde kdo shledával snidání, bylo tu pražení, škvaření na spáleniskách při zbytkách ohňů. Po snídání vše počalo se rozcházeti, davše sobě s Bohem do příštího shledání na přesrok. Škoda že k památné slavnosti této národní tak málo schází se

vlastenců. Mimo sousedních Valachů, nejvíce Němců, aspoň německy vzdělaných a německy mluvících Moravanů od myslivosti, úřadů a jiných stavů se tam nacházelo. Jediného známého vlastence, pana H., knížecího úředníka z H., jsme tam našli, s nímž jsme se také celou noc příjemně bavili. A také ohňové ze stran od Němců obývaných hustě pláli, k.p. z výšin Odry, Fulneku, Súdolí, Nov.Jičína atd., kdežto vrchy od Javorníka, Keleckého a Holštýna dále ku Slovensku tmavé byly. Tak se zdá, že slavení památky starobylého Bajanua, které na Radhošti a okolních vrchách, nepochybně ku cti slovanského boha Radhoště od předků našich pohanských se pářovalo, nyní od Moravanů k Němcům se stěhuje. Nejdůležitější rozdíly původ a význam ohňů Svatojanských - psalí o tom slavní spisovatelé Šafařík, Kollár, Hanuš a mnozí jiní - připomenu toliko ještě pro milovníka rostlinstva a botaniky, jakové zvláštější chová Radhošť rostliny. Každému přichozímu nápadné jest, kterak celý téměř vrch pokryt jest bujným brusiním (Brusnice borůvka, čičerjetky, *Vaccinium myrtillus*), mezi nímž, ač ne tak hojně, ukrývá se v květu jsoucí Brusnice kychanka, (*Vaccinium Vitis idaea*) an borůvka zelenými již malvicemi zasedla. Útlý bělokvětý Jednokvítek (*Trientalis europaea*) vynořuje hlavičky své z koberce tohoto, a zdá se, že nemožno aby kořínky svými v půdě vězeti mohl. Zde i tam modrá se Kakost lesní (*Geranium silvaticum*), a vysoko ční bílý Pryskyrník omějolistý (*Ranunculus aconitifolius*) a Žluřucha orlíčkolistá (*Thalictrum aquilegifolium*). Krásně se drží Mochna zlatá (*Potentilla aurea*), sem tam i plným květem se jeví. Kýchavice zelená (*Veratrum Lobelianum*) není ještě o tomto čase rozkvětlá, jakož ani Oměj šalomúnek (*Aconitum Napellus*); naproti tomu pěkný pohled působí Náprstník velekvětý (*Digitalis grandiflora*). Mezi sikovitými a travami obzvláště Bika vysoká (*Luzula maxima*), perlkvětý oves krivolaký (*Avena flexuosa*) a Lipnice krkonošská (*Poa sudetica*) se svými tupými širokými listy se vyznačují. Nebude Radhošť chudý také na jarní, podjesenní a podzimní květiny, a nepochybně mnohou by milovník rostlin na slovanském vrchu tomto naleznouti mohl vzácnost.

D. S.

JIŘÍ TŘANOVSKÝ

Poněkud ve stínu jiných slavných výročí uplynulo v loňském roce čtyři sta let od narození významného protestantského teologa, básníka a hudebníka Jiřího Třanovského, jehož dílo tvoří symbolický most mezi českou, slovenskou a polskou kulturou.

Jiří či Jiřík Třanovský, nebo také Georgius Tranoscius, se narodil v Těšíně 27. března 1592. Byl toho dne zrovna Velký pátek, což jakoby předznamenávalo jeho nelehký osud. Otec Valentin Třanovský byl váženým těšínským občanem a pocházel z Třanovic, kde byl jeho děd Adam rychtářem (odtud má také rod příjmení).

Již v jedenácti letech odešel Jiří Třanovský na studia nejprve do Gubína v Dolní Lužici, po dvou letech (1605) do Kolobřehu a v patnácti letech (v dubnu 1607) začal studovat filosofii a teologii na universitě ve Wittenbergu, kterou absolvoval v roce 1611. Pak působil jako učitel a vychovatel v Praze, Třeboni a opět v Praze, na podzim roku 1613 se stal rektorem městské školy v Holešově. Počátkem roku 1615 nastoupil na podobné místo ve Valašském Meziříčí. 26. května 1615 se oženil s Annou Polanovou z Polansdorfu, která pocházela z významného opavského protestantského rodu. Necelý rok nato, 21. dubna 1616, byl v Olešnici (v Dolním Slezsku) ordinován na evangelického kněze a stal se farářem ve Valašském Meziříčí (první mši sloužil 26. října 1616 tamtéž).

To už se však schylovalo k třicetileté válce, která výrazně ovlivnila i jeho další životní pouť. V únoru 1621 obsadilo císařské vojsko Valašské Meziříčí a mezi těmi, kdo z města

Rekonstrukce portrétu J. Třanovského

odešli, byl i Třanovský. Pobýval v rodném Těšíně, asi po třech měsících se však vrátil a vykonával opět svůj úřad. Když v listopadu následujícího roku císařští znovu obsadili město, byl Třanovský mezi těmi, které uvěznil. Byl sice zanedlouho vysvobozen, ale mnoho dobrého ho již v životě nečekalo. V srpnu 1624 vyšlo nařízení císaře Ferdinanda II., v němž se přikazovalo, aby evangeličtí duchovní přestoupili na katolictví nebo opustili Čechy a Moravu. Téhož roku navíc postihla Meziříčí morová nákaza a Třanovskému zemřely tři děti. Po příchodu císařského vojska do Meziříčí a tím i uplatnění výše zmíněného nařízení opouští koncem září 1625 se ženou a jedním synem, který zůstal naživu, definitivně Valašské Meziříčí. Krátce pobyl v rodném Těšíně a pak byl pod ochranou barona Sunegha kazatelem a brzy i městským farářem evangelického sboru v Bílsku. Spolu s Janem Suneghem odešel v roce 1627 na

jeho zámek Budatín (na Váhu) a po několika měsících přesídlil k jeho švagrovi Illésházymu na oravský zámek. Po třech letech, roku 1631, odešel do Liptovského Sv. Mikuláše, kde opět zastával úřad faráře. Tam také, po dlouhé nemoci, 29.května 1637 ve věku čtyřiceti pěti let zemřel.

Nejvýznamnějším dílem Jiřího Třanovského je nepochybně Harfa svatých, známější pod latinským názvem Cithara sanctorum, jindy také prostě pojmenovaná po autorovi Tranoscus. První vydání vydal Vavřinec Brewer v Levoči rok před autorovou smrtí, tedy roku 1636. Jazykem Cithary byla čeština, a proto byla používána nejen na Slovensku, ale i v ostatních slovanských částech Uher, ve Slezsku a zprvu tajně, po vydání tolerančního patentu i oficiálně také v Čechách a na Moravě. V publikacích, vydaných u příležitosti 300. výročí Třanovského kancionálu (1936), se připomíná, že Cithara sanctorum se běžně používala ještě ve dvacátých letech tohoto století a dočkala se asi 140 vydání. Žádná jiná kniha na Slovensku nevyšla tolikrát a v českých zemích ji předčí pouze bible.

Třanovský byl však literárně činný už od mládí - zachovaly se latinské básně z doby jeho pražského pobytu (1611, 1613). V roce 1620 vydal v Olomouci Augšpurskou konfesi, která sloužila jako agenda a modlitební knížka v evangelických sborech. V roce 1629 vyšly v Břehu (v Dolním Slezsku) latinsky jeho Odarum sacrarum sive hymnorum Georgii Tranoscii Teschinensis libri tres (Tři knihy posvátných písní či hymnů Jiřího Třanovského Těšínského) a rok před 1.vydáním Cithary vyšla u téhož Vavřince Brewera v Levoči "Phiala odoramentorum. Modlitby křesťanské." Ta se časem stala druhým dílem Cithary, často byla vydávána spolu s ní a svázána jako jedna kniha i s rytinou proti titulnímu listu, na níž je nazývána Cithara et Phiala Sanctorum. Titulní list má nejčastěji text: "Písně duchovní staré i nové, kterýchž církev křesťanská při výročních slavnostech a památkách, jakož i při

všelijakých potřebách svých obecných i obzvláštních s mnohým prospěchem užívá k obecnému církve Boží vzdělání někdy shromážděné a vydané od kněze Jiříka Třanovského, služebníka Páně při církvi Svato-Mikulášské v Liptově". Mění se jen datum nebo ještě místo a jméno vydavatele. Mnohá vzácná vydání Třanovského knih byla vystavena v zámku Kinských ve Valašském Meziříčí, ve městě, v němž Třanovský vlastně nejdéle působil. Výstava ze sbírek muzeí v Českém Těšíně, Vsetíně a Valašském Meziříčí trvala od 8.září do 18.října 1992 a přesto, že neobsahovala téměř nic jiného než různé exempláře Třanovského knih, vyvolala značný zájem a stala se vlastně nejúspěšnější meziříčskou výstavou (měla nejvyšší průměrný počet návštěvníků za den).

Tomáš Mikulaščík

JAN NEPOMUK POLÁŠEK

(Několik příspěvků k dokreslení jeho osobnosti)

Zdá se mi neuvěřitelné, že 16.dubna uplyne již 120 let od narození hudebního skladatele a sběratele valašských lidových písní Jana Nepomuka Poláška. Je ovšem pravda, že od chvíle, kdy jsem jako primán valašskomeziříčského gymnázia poslouchal vyprávění pana profesora o lidových písních, uteklo již šedesát let. Rád na jeho hodiny vzpomínám. Byl neobyčejně laskavý a shovívavý k našim nezbednostem. Byli jsme neradi, když v roce 1937 odešel na zasloužený odpočinek. Pěkně jeho hodiny popsal Karel Svoboda v Almanachu k 100.výročí gymnázia. Zachytil tam také Polášková slova o sběru lidových písní: "Nejlépe je zapisovat o svatbách, o křtinách. Lidé mají zážitky z mládí uloženy v podvědomí. Záleží na příležitostném popudu, aby se dostaly do vrchního podvědomí. Taktřeba při

svatbě se začne vzpomínat na mladé časy, pod dojmem chvíle se začne prozpěvovat, a to je nejhodnější příležitost k zápisu." Mnohokrát mne napadlo, že o J.N.Poláškově se mluví a píše dnes pouze jako o významném sběrateli lidových písní. Poláškovým význam tím omezujeme. Je samozřejmě pravda, že sběratelská činnost je jeho nejzáslušnější prací. Netroufám si odhadnout životnost Poláškovy skladatelského díla. Pravděpodobně si z jeho odkazu zaslouží nejvíce pozornosti sborové úpravy lidových písní. Tvořil velmi podstatnou část Poláškovy díla. Stačí nahlédnout do jeho pozůstalosti, která je uložena ve valašskomeziříčském muzeu. Odráží se to i v torzu Poláškovy korespondence, která se tam nachází. Zaujaly mne z ní nejvíce dopisy a pohlednice od Leoše Janáčka. Bylo jich asi kdysi více. Vždyť Polášek byl nejen Janáčkovým žákem, ale od roku 1892 mu pomáhal zapisovat písně, což se bez korespondence neobešlo. Zachovaná korespondence je různého významu a je z let 1908 až 1928. Čítá 12 kusů.

Pohlednice, datum pošt. razítka 12.5.1908

Milý příteli!

Posílejte buď na ředitelství varh. školy neb na pokladník odboru hudebního klubu přátel umění (pán Jos.Kuhl, klavírní škola, Starobrněnská ul.) příspěvky za rok 1907/8 - 6 K celkem a obdržíte ihned premii.

Vám oddaný

Leoš Janáček

Dopis

Veletěný pane!

Peníze jsem odevzdal - ale byla v tom mýlka! Není to 6 K ale 6 zl za dvě léta členský příspěvek. Račte tedy laskavě doplatit. Klavírní výtah se Vám hned zašle.

V úctě oddaný

Leoš Janáček

14/V 1908

Vizitka s obálkou, datum pošt. razítka 9.6.1916
Na vizitce Leoš Janáček, člen dopisující České akademie císaře Františka Josefa:

Děkuji Vám srdečně! Budte zdraví! Ať jste již brzo zase na svém valašském místě!

Oddaný

(bez podpisu)

Dopis

Milý příteli!

Nejete teď o nahodilé sbírání lid. písní, ale o vysbírání na jednom místě. Vyberte si tudíž na Valašsku některou osadu a zůstaňte v ní tak dlouho, až budete myslet, že jste ji vysbírali.

Podejte rychle návrh určitý, kde byste chtěl touto methodou pracovat. Návrh asi tohoto znění:

1. Místo - osada

2. Jaké přípravy vykonány. Snad seznam počátků písní, snad určité osoby - zpěváky, zpěvačky

3. Bylo tam - v té osadě sbíráno? Jsou ve sbírkách tištěných již písně z té osady

4. Jak máte v úmyslu dlouho se tam zdržet? Kdy?

5. Závazek, že nasbíraný materiál odvedete do roka Státnímu ústavu pro lid. píseň (odbočka Brno)

Vykonejte tyto přípravy hned, vyřídím záležitost rychle.

S pozdravem

Leoš Janáček

Brno, 3.června 1924

J.N.Polášek připsal tužkou k jednotlivým bodům:

1. Solanec

2. Vyhledány staré osoby, znající mnoho písní. Nalezen starý psaný zpěvník lid. písní bez not a dle textů snadno najdeme nápěv.

3. Ne

4. Od pol. srpna začnu tam pracovat a nepřestanu až osadu vyčerpám.

Dopis

Veletěný pane!

V dnešní schůzi byl jste doporučen ministerstvu školství a nár. osvěty, abyste byl pověřen sbírat lid. píseň v Solanci a v Hrubé Bystřici v srpnu 1924.

Nasbíraný materiál abyste uspořádaný dodal do roka pracovnímu výboru brněnskému. Dbejte devíti rad a dobře naslouchejte výslovnosti. Nenápadně zjistit kdy a kde se ta neb ona píseň zpívá.

S pozdravem Vám oddaný

Leoš Janáček

Brno, 24.června 1924.

Dopis s obálkou. Papír i obálka s hlavičkou: Pracovní výbor pro českou národní píseň na Moravě a ve Slezsku.

Veletěný pane!

Ministerstvo školství a národní osvěty povoluje Vám výnosem 80573/24 V ze dne 25.července

obnos 1500 K na sběrací práce v oboru písně lidové na Moravě v Solanci a v Hrubé Bystřici v srpnu 1924, s podmínkou, že odevzdáte doroka nasbíraný a uspořádaný materiál brněnskému pracovnímu výboru. Obnos Vám bude vyplacen úřadem šekovým v Praze.

Oddaný

Leoš Janáček

Brno, 2.srpna 1924

Vizitka bez textu s obálkou
Za vzpomínku srdečně děkuje

Dr. Leoš Janáček

Dopis s obálkou

Velectěný pane!

Podějte k ministerstvu osvěty žádost za podporu na sbírání písní. Vyberte si některé údolí mimo Hrubou Bystřici. Tu už máme silně vysbíranou. Vaše práce je dobrá; dobře, že jste si všimnul žňových a těch helekání. Žádost Vaši jistě dostaneme k vyřízení a budte jist, že Vás vřele doporučíme.

V úctě oddaný

Drph. Leoš Janáček

Brno, 25.května 1925

Korespondenční lístek

Velevážený!

Dostal jsem Vaši žádost k vyjádření a doporučil jsem ji vřele.

Oddaný

Drph. Leoš Janáček

Brno, 7/VII 1925

NB Rád bych do Rožnova, ale z Hukvald je to obtížné.

Dopis

Vážený pane!

Dnes 11.září, došlo mne teprve vyřízení Vaši žádosti o příspěvek na sbírání písní. Jestli jste práci vykonal, tož ji uveďte do pořádku a do 31.ledna 1926 nám ji odevzdejte.

Když byste nebyl sbírat, tak považujte příspěvek 1000 K na sběrací práce příštích prázdnin (r. 1926) a dodejte nasbíraný materiál do konce roku 1926. Výnos ministeriální zní:

Panu Josefu Poláškoví, prof. ve Val. Meziříčí
Udělují Vám na sbírání lidových písní a tanců valašského lidu, zejména na Rusavě a Zubří, státní příspěvek 1000 K a činím zároveň opatření, aby Vám tato částka byla prostřednictvím poštovního úřadu šekového v Praze po srážce

kolikového hotově vyplacena. Přijetím tohoto příspěvku zavazujete se podat zdejšímu úřadu zprávu nejpozději do 31.ledna 1926 a sebraný materiál odevzdati v úplnosti pracovnímu výboru pro lidovou píseň na Moravě a ve Slezsku v Brně, který o tom zároveň opísem tohoto usnesení uvědomuji.

Za ministra

Wirth

S pozdravem oddaný

Drph. Leoš Janáček

Brno, 12.září 1925.

Dopis

Vážený příteli!

Není jiné cesty, než podat ministerstvu školství žádost. Přejde odtud k nám k vyjádření; můžete si být jist, že vřele budete doporučen. Čas a místo sběratelské pevně určit v žádosti. Dovolené nedostal ani prof. Váša, který pracuje na vydání díla.

V úctě oddaný

Drph. Leoš Janáček

Brno, 15.května 1926

Dopis

Milý příteli!

Doslova vše, nač si stěžujete uznávám.

1. Je nejvyšší čas, aby se píseň vysbírala, sice ta pravá, dobrá vymře.

2. Vy dobře umíte zapisovat lid. písně; mohu Vaši práci jen chválit - ale není v mé moci, abych Vám pomohl.

Adresujte svou žádost na jednatele Ústředí státního vědeckého ústavu pro lid. píseň: Dr. Jiří Horák, univ. prof. Kr. Vinohrady, U Riegrových sadů 4

Pozdravuji Vás

Drph. Leoš Janáček

t.č. Praha, 23.února 1928

K Poláškově korespondenci s Leošem Janáčkem patří také torzo korespondence Janáčka s rodinou jeho bratra Karla, který byl řídicím učitelem v Krásně nad Bečvou. Zajímavý je jen dopis bratrovi z doby, kdy Janáček pracoval na třech významnějších skladbách: Zápisník zmizelého (1919), Balada blanická (1920), Káťa Kabanová (1919-20).

Korespondence s vdovou po Karlovi Janáčkovi je soukromá, ale dokresluje vzájemné vztahy.

Dopis s obálkou

Milý bratře!

Děkuji Ti a Anně za vzpomínku. Dokončuji své životní dílo - ač přece ne tak vypadá, jak bych si přál. Snad tímto rokem ještě to lépe uzraje - a pak z toho pole odejdu.

Nezapomenu Ti poslat Huk. poezii atd. - jen jak přijdu na chvíli k oddechu.

Chtěl jsem se trochu vytrhnout odskokem na včera a dnes do Bratislavy a přece to nebylo možno. Lito je mi slunka dnes na nebi, když člověk při tom nemůže užít přírody a na chvíli i sebe.

Budte zdraví! S pozdravem

Leoš

Brno, 5. října 1919

Vizitka bez textu

Milá Anno!

Zdenka sama je po těžké operaci; je to druhý týden, co na smrt byla řezána. Na poradu máš blíž čtyřikrát do Mor. Ostravy. Píši to Zdence.

S pozdravem

Leoš

Pod Hukvaldy 13/VII 1927

Dopis

Milá Anno!

Na Tvůj dopis je nejlepší odpovědí list Zdenčin. Ona po těžké operaci potřebuje doma klidu, já v návalu velké práce nemám slova pro nikoho, prof. Slavík má prázdniny, není v Brně.

Z toho všeho uznáš, že na poradu je lépe jet do nemocnice v Mor. Ostravě; kteráž nemocnice požívá zvukného jména.

S pozdravem

Leoš Janáček

Pod Hukvaldy 17/VII 1927

Pohlednice podle razítka z Luhačovic

Velectěná paní Anna Janáčková, Valaš. Meziříčí, Vrbenská ul.

Není tak zle.

S pozdravem

Drph. Leoš Janáček

6. července 1928

Z další korespondence, která je v pozůstalosti J.N. Poláška, mne zaujalo 6 dopisů, které psal slovenský vlastenec Karol Salva (1849-1913). Osudy Salvovy byly pohnuté. Po studích se stal učitelem. Za vlastenecké články byl Maďary pronásledován. Vyučil se sazečem a zřídil si v Ružomberku knihtiskárnu a nakladatelství. Byl literárně činný. Pronásledování však pokračovalo a Salva odešel do Ameriky, kde pracoval jako redaktor a evangelický farář. Zemřel v Clevelandu. S J.N. Poláškem korespondoval v letech 1903-1908.

V prvním dopisu Salva žádá Poláška, aby prohlédl svazek slovenských trávnic, které zapsal a harmonizoval cikán Šándor Piťo. Byl tedy Polášek již i na Slovensku známý svou prací s lidovou písní. Polášek obratem odpověděl, že písně jsou dobré, a slíbil je upravit. Salva mu slibuje za práci 50 výtisků. V nedatovaném dopise vysvětluje Salva, jak zápisy trávnic vznikly. Hrával je cikán Josef Piťo, jak je poznal na slovenských vesnicích ještě před rokem 1848. Starý Piťo patřil ve své době k nejoblíbenějším hudebníkům na Slovensku, ale neznal noty. Zápis pořídil jeho syn Šándor a ač neměl hudební vzdělání, pokusil se trávnice harmonizovat pro klavír. 21. ledna 1904 děkuje Salva Poláškovu za poslání upravených 12 písní. "Prehral som takmer všetky na harmoniume už teraz vo Vašej úprave, ale vyznávam s radosťou, že sú to teraz piesne krásne." 26. srpna 1905 poslal Salva Poláškovu prvých deset výtisků trávnic.

Poslední dopis je z 16. 10. 1908. Nejzajímavější je v něm vyprávění o trpkém osudu slovenského nakladatele: "...chodím z dediny na dedinu a predávam knihy... Od tých čias, ako sme nedali znať o sebe, zažili sme premnoho trápenia. Prácu nám odobrali všetku. Ešte i tých Slováčikov prenásledovali, ktorí u mňa niečo tlačili dali. Nemohol som dlžoby splácať, ani úroky; nebolo ani chleba dedťom, ani soli. Vyše 60 exekúcií sme prežili. Dosiaľ však trváme z milosti Božej. Dostávam prácu tu i tu z Moravy, z Čiech a tak

zápasíme. Na pokyn priateľov budem cestovať po Morave i po Čechách a budem hľadať prácu. Budem spolkom nabídzal moje knihy, aby kúpily ich v sériach. Týmto by som si niečo spomohol. A keby som z Maďarie mohol uniknúť, to by bolo najlepšie. Mne už tu nedajú žiť."

Jan N. Polášek po studiu varhanickej školy u Leoše Janáčka a po složení štátnych zkoušek z klavíru, varhan a houslí prišiel v únore roku 1896 do Valašského Meziříčí. Měl tu svoju hudobnú školu a od r. 1902 učil zpevu na reálnom gymnázii a od roku 1903 paralelne také na učiteľskom ústave až do roku 1937. Po celou tu dobu sa podieľal na kultúrnom živote mesta a okolí. V pamätníku sokolského ochotníckeho divadla píše, že od roku 1897 vedl zpev a hudbu v Sokole. Komponoval hudbu ke dvaciatim divadelným hrám, složil mnoho ďalších hudobných vložek. Téměř všetky skladby sa zpeváky a hudobníci nacvičili, klavírny doprovod obstaral sám. Navázal tu na práci svých předchůdců v Sokole, skladatelů Hippolita Hoppa a Aloise Růčky.

Polášek kladl neobyčejný dôraz na význam zpevu v živote človeka a celej spoločnosti. Byl sám výborným zpevákom. Vzpomínám, že mne jako studentika udivoval veľký rozsah hlasu pana profesora. Jan Rychtr v druhém pamätníku sokolského divadla vzpomíná na činnosť pěveckého okteta, ktoré založil prof. Opočenský. Po jeho odchode z mesta v roce 1896 ho vystřídala J.N.Polášek. Zpívali často jeho úpravy valašských a slováckých lidových písní. "Nejvýznamnější byl zájezd na oslavy stoletých narodenin otce vlasti Františka Palackého do Olomouce-Litovle, kde na večerní akademii účinkoval pražský Hlahol a naše okteto. Bouřlivá pochvala po každém čísle našeho okteta nebrala konce a vděčné obecenstvo svým jástom si vynutilo přídavky."

Je nesmírná škoda, že většina notového materiálu k divadelním hrám, akademiím, sborovému zpevu, které Polášek vytvořil pro valašskomeziříčský Sokol, shořela na

sokolském cvičišti, když Němci ničili divadelní knihovnu.

Podle záznamů by se zdálo, že Polášková spolupráce se sokolskými ochotníky končí ve třicátých letech. Nebylo tomu tak. Kdykoliv bylo třeba pomoci nějakou hudobní drobností, obraceli se na bratra Poláška. Bylo to na sklonku první republiky, když Miloš Kašík potřeboval pro nějakou inscenaci v loutkovém divadle zahrát na harmoniu několik národních písní. Hrát měl můj otec a obrátil se na prof. Poláška, aby písně pro harmonium upravil. Během několika dnů se u nás objevil zelený notový sešit s vyžádanou harmonizací.

Podobně byl Polášek činný také v pěveckém odboru Měšťanské Besedy. Již měsíc po příchodu do Valašského Meziříčí doprovázel na klavír pěvecká čísla na večeru Svatopluka Čecha. Byl sbormistrem Besedy v letech 1889 až 1909, byl předsedou sboru a jeho prvním čestným členem. Pomáhal především vždy, když sbor procházel krizí. Besednímu sboru také věnoval řadu svých skladeb. Z pozdních sem patří mužský sbor na slova Michala Skalíka "Okolo Radhoště" (1946) a mužský sbor "Tempora mutantur". J.N.Polášek také zprostředkoval styk Besedy s Jaroslavem Kříčkou, který pak sboru věnoval dva své sbory. Proto se Kříčka obrátil na Besedu, když Polášek oslavoval své osmdesátiny, a svěřil jí provedení pěvecké gratulace pro mužský sbor na vlastní slova: "Janku Polášku, dobrý ty Valášku, nenech písničky nám zmiráť, vydrž, choď jich dalej sbírať. S Tebú chtěl bych dalej chodiť, krajem rozmilým sa brodiť, u Loučky tam u potoka dušu družně osvobodíť. Janku Nepomuku, hore!"

Když se budeme probírat programy nejruznějších kulturních akcí ve Valašském Meziříčí v první půli 20. věku, setkáme se velice často s Poláškovým jménem. Pořádal koncerty své hudobní školy. Nacvičoval sbory s Besedou, s žáky z gymnázia i učiteľského ústavy, doprovázel na klavír pěvecká vystoupení pro akademie školní i veřejné. Pomáhal všude, kde ho bylo potřeba.

Bohatá je také publikační činnost Jana N. Poláška. Pozoruhodné jsou jeho Stručné základy hudební teorie (Valašské Meziříčí 1898), Praktická cvičení artikulační a přednesová pro zpěváky a řečníky (Brno, 1922), Studium výslovnosti (Brno 1923). Jeho články o hudbě a zejména o lidové písni najdeme v mnoha časopisech, v Našem Valašsku, Valašsku, Dolině Urgatině, v sokolských památkách, katalogích krajinských výstav. Pozornost věnoval také svému koníčku - rybnářství.

Méně je známo, že Jan N. Polášek se pokoušel i v jiném literárním oboru. Přispíval do silvestrovského valašskomeziříčského časopisu sokolských ochotníků, který se jmenoval Křen. Byl nejednou terčem humoru:

*Bolest strašná v hrudi
k slzám skoro pudí.
V oku slza,
hudba vrzá.
"To že mé je dílo?
aby uhodilo
do nich tisíc hromů!"
A ráno - šel domů...*

Autor skrytý pod šifrou G byl Jaroslav Malík. Poláškovy texty jsou podepsány šifrou Pšk. Autor v nich projevil velký smysl pro humor, který je u něho založen na deformaci smyslu slov nebo na záměrně falešné etymologii slov. S dobromyslným úsměvem útočí na své přátele a také na sebe, jak ukazuje závěr fejetonu "Studie o nosu" (1907):

Nos umí také projevit svou náladu, svoji radost i svůj bol. Ejhle nos pijáka, jak září rozkoš nad plným džbánkem jako mudrci hledaný a nikdy nenalezený karfunkl!

Naproti tomu všimněme si nosu, když přepadne jej nejúhlavnější nepřítel jeho - rýma, katarrhus narium, rhinitis. Tu chudáček oteče, nabude chorobného lesku a na znamení velkého smutku visí mu na špičce neustále kříšťálová kapička, slza to nezměrného bolu.

A pak slyšíme časté jeho srdcervoucí

-Pšk-

V "Silvestrovském Meziakti" z roku 1923 měl Polášek dva příspěvky:

ÚVAHA PONĚKUD PŘÍRODOPISNÁ

Po městech naší milé republiky skoro v každém druhém domě bydlí "nálevník", a proto je u nás tak málo "vodomilů".

Za času černožlutých bylo u nás mnoho "chocholoušů", dnes není již jediného k spatření, leda občas nějaká ta "trásořitka", zato "hejlů" zde máme spousty.

Od těch dob, co jsou u nás "porodní asistentky", nemáme "vran" a "čápů", ale zato hodně "strak".

Veliké spousty jsou "sokolů" a "orlů", kteří se často slétají v ohromné houfy, a s podivem je, že po těchto letech objevuje se hojně "slavíků" a "špačků".

Kde se hrají karty, bývá mnoho "komárů".

"Švábi" se opět rozmáhají a počínají se roztahovati. "Pijavice" a "hrobařiči" vysáli a pochovali tak mnohou banku.

"Salamandr" a "chameleon" vyskytují se dosti hojně, zejména co týče se politického převědčení, a kde jsou "chameleoni" a "salamandři", bývá též mnoho "šplhavců". V této společnosti rád prodlévá "had" i "úhoř".

V politickém životě, na schůzích politických, v parlamentě atd. bývá mnoho "křikavců" a "krocánů". V letech válečných bývalo velmi mnoho "křečků", "syslů", "lišek" a "krtků".

Máme též u nás množství "opic" zvláště po silvestru, ale "vřešťanů" je nejvíce.

"Magot bezocasý" je u nás velmi řídkým zjevem. Velmi houfně vyskytuje se "lenochod pětiprstý", živící se hlavně podporou v nezaměstnanosti.

Sem tam objevuje se "velbloud" procházející uchem jehly.

"Koňů", "slonů" a hlavně "jelenů" je všude dosti. (U nás je též jeden. Poznámka sazeče.)

"Ještěrky", "volavky", "noční mýry" a "súvy" žijí ve velkém množství. "Žab" a "skokanů" je nespočetně.

-Pšk-

Druhý silvestrovský příspěvek Poláškův má dedikaci: Věnováno mistru Fr. Palátovi. (František Palát byl mistr obuvnický a také zkušený taneční mistr, obětavý choreograf sokolského ochotnického divadla).

MODERNÍ TANCE - STARÉ TANCE?

Že se s exotickými, tak zvanými moderními tanci děje ve světě úžasný podvod, chci vám tuto dokázat.

Že tanec "šimy" jest původu moravského, že jest to vlastně náš starý lidový tanec, o tom svědčí mnohá osobní jména, jako Šimek, Šimčík, Šimáček, Šimíček, Šimurda, Šimšal, Šimsa, Šimáně, Šimák, kteří v dávných dobách tancovali tanec tento a od něj jméno své obdrželi, anebo po nich tanec ten své jméno vzal. Vždyť nemůžeme vědět, zdali již Šimon Lomnický z Budče, anebo dokonce bibliický Šimon Petr netančili "šimy"? Konečně v otčenáši od pradávna modlí se všichni tanečníci: "jako šimy odpouštíme".

Podezřelé je též, že náš národní obuvník moravský, věhlasný Tomáš Baťa, nazval výrobky své "šímy"; a tu si ještě troufá poslanec Mlčoch Baťovi dokazovat, že nemá výučního listu?

A co jsou ostatní tance, jako onstep, tustep, boston a fokstrot? Jen a jen samé moravské národní tance, které se už v šeré dávnověkosti po vlastech našich tančily.

On (tanečník) - stoup (tanečníci na kuří oko) a tu-stoup, tam stoup, nevidíte jasně původ těchto tanců? Jakmile u muziky zazněl první tón, tu Jura, Franta, Honza, třeba bos pustil se chutě v rej; odtud název "boston". Pohledte na čistě hanácký tanec "Fokstrot"; Hanák se v hospodě u muziky posmívá hudci trubači, že falešně foukl: "fóks" "trót". Moderní tance? - podvod, pustý podvod.

Pšk.

Jan N. Polášek psal také někdy texty pro své vlastní skladby. Když chtěl v roce 1941 vyjádřit svůj vztah k valašské lidové písni skladbou pro mužský sbor, napsal si text, který je nejen holdem písni, ale i osobním vyznáním:

*Valašská písnička - květek je něžný,
rodící v poli se, na luhu, v háji.
V jedli jí zpívá drozd a skřivan v modru,
písničku tu pěli andělé v ráji.
Písnička odleskem duše je lidu.
Ať vzniknout dala jí radost neb tíseň,
je kraje obrazem, z kterého vzešla.
Koho Bůh miloval,
tomu dal píseň.
Kronikou píseň je minulých časů,
zkazkou i vzpomínkou na sta let zpátky.
Zpívá nám o lásce, kráse a pravdě
a o tom, jak je život náš krátký.*

Emil Dlask napsal o Janu Nepomuku Poláškovu drobnou monografii, František Hanus natočil s vydatnou pomocí vzpomínání dr. Arnošta Kubešio "písničkovém profesoru" jeden z Úsměvů Valašského Slavína (1985). Každý z jiného pohledu ukázal, že Poláškovu sběratelské a skladatelské dílo je jeho odkazem budoucnosti. Pro své současníky byl však pan profesor pilným spoluvůrcem kulturního života svých spoluobčanů.

Jiří Demel

František Podešva

FRANTIŠEK PODEŠVA

(1893 - 1979)

Každé výročí je příležitostí k zamyšlení a bilancování. Tím spíše, když se jedná o takovéto jubileum. 2. července uplyne sto let od chvíle, kdy se v Sokolnicích u Brna narodil František Podešva, malíř, který se tak významně zapsal do historie českého výtvarného umění a jehož tvorba je zcela samozřejmě spojována s Valašskem, ačkoliv mu věnoval až druhou polovinu svého početně dlouhého, tvůrčí práci naplněného života.

Nic nenasvědčovalo tomu, že chlapec, který vyrůstal v rušném městě, si ve zralém věku zvolí dobrovolně samotu v horách, že s tím bude souhlasit i jeho žena, že zkrátka celá rodina opustí pohodlí velkoměsta a usadí se v chalupě, k níž nevede cesta (a tehdy ani

František Podešva: Muž s ovečkou, olej

elektřina). Ale už první návštěva u tetičky na Hutisku mu zůstala hluboko v paměti a nutila ho znovu se vracet do kraje, z něhož pocházel jeho otec.

Nedlouho po Františkově narození se rodina přestěhovala do Brna. Tam také chodil do školy a později se vyučil houslařem u Josefa Lídla. V roce 1911 úspěšně složil přijímací zkoušky na Akademii výtvarných umění v Praze a byl přijat rovnou do druhého ročníku. Studia však dokončil až po válce. V roce 1915 narukoval do Haliče, následujícího roku byl raněn a po vyléčení byl odvezen do Albánie. V roce 1921 absolvoval a usadil se opět v Brně, kde si založil malířskou školu. Rok předtím, při vpadstatě léčebném pobytu na Valašsku, vytvořil svá první monumentální díla - sgrafito na škole v Rožnově a fresku v kostele na Hutisku: vítězný oblouk a strop kněžiště. Do kostela se vrátil ještě o třicet let později (1950). Tehdy vyzdobil stěny apsidy rozsáhlou barevnou freskou po obou stranách hlavního oltáře.

V první polovině dvacátých let se intenzivně účastnil brněnského uměleckého života. V mnoha směrech byl pro něj významný rok 1925. Získal stipendium ke studijnímu pobytu u prof. F. Kupky v Paříži; zúčastnil se tam také výstavy dekorativního umění. Téhož roku se oženil, přesídlil do Prahy a stal se vedoucím redaktorem noblesní společenské revue *Salon*, která jeho zásluhou měla kvalitní výtvarnou úroveň.

Když děti trochu povyroستly, rázně opustil čilý společenský život a roku 1938 se usadil v místě zvaném Na rováčkách na úbočí Soláně. Bylo mu 45 let a zdálo by se, že by měl spíše bilancovat než začínat. Byl úspěšným redaktorem a uznávaným malířem a mohl už jen sbírat plody své práce, mít svou jistotu a své přátele kolem sebe.

Na Soláni získal klid pro tvůrčí práci (i zde však byli manželé Podešvovi přívětivými hostiteli a čilý společenský ruch je našel i v tomto ústraní), získal nové náměty, novou inspiraci a postupně se proměnila i jeho tvorba. Začaly být pro ni charakteristické robustní tvary, pastózní malba zemítmými tóny, které se postupně projasňovaly až do svítivých barev, které používal od šedesátých let až do konce svého života.

František Podešva zemřel 28. října 1979 v Rožnově pod Radhoštěm a je pohřben na Valašském Slavíně u kostela v rožnovském muzeu.

Retrospektivní výstava Podešvových obrazů a kreseb v jeho jubilejním roce přináší průřez umělcovou tvorbou od počátků ještě z doby před 1. světovou válkou až po díla z let sedmdesátých. Po premiéře na zámku ve Vsetíně ji uvidí ještě návštěvníci muzea ve Velkých Karlovicích a Domu kultury v Rožnově pod Radhoštěm.

Tomáš Mikulaščík

KAREL TONDL

(1893 - 1980)

Shodou okolností se i tento umělec, jehož jubileum si připomínáme, narodil stejného dne jako jubilant předešlý. František Podešva na něj vzpomíná: "Nad albem se starými fotografiemi se mi znovu vybavují podoby i povahy kamarádů: skromného a málomluvného Vojtěcha Sedláčka,

GRATULUJEME

KAREL LANGER

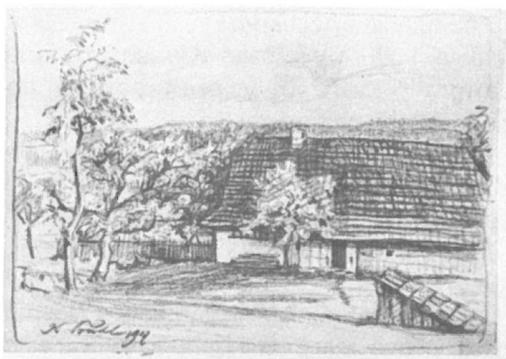
A VSETÍNSKÉ MUZEUM

zachmuřeného a věčně v problémech bádajícího Vlastimila Rady, výborného klarinetisty Kuřila a houslového virtuóza Karla Tondla, který je na den tak stár jako já. Vášnivě recitoval Bezruč, až si nakonec vysloužil přízvisko Kantor Halfar."

Významný český grafik, ale také malíř a výtvarný teoretik PhDr. Karel Tondl se narodil 2. července 1893 v Krásně nad Bečvou. Byl dychtivý po vědomostech, absolvoval dvě vysoké školy - Akademii výtvarných umění v Praze u profesorů J. Preislera a M. Švabinského a filosofickou fakultu Karlovy university, kde získal doktorát v oborech dějiny umění a estetika. Studoval i na české technice (anatomii, matematiku, geometrii a perspektivu) a krátce též na pařížské Sorbonně. Maloval, kreslil, psal referáty do výtvarných časopisů, přednášel o umění, vyučoval (byl profesorem Státní grafické školy v Praze), ale především se věnoval grafice. Z ní obzvláště vynikl v monotypu, který stojí na půl cesty mezi malířskými a grafickými technikami.

Ve sbírkách našeho muzea ve Valašském Meziříčí jsou na čtyři desítky Tondlových prací, které představíme našim návštěvníkům na komorní výstavě ke stému výročí umělceva narození.

Tomáš Mikulaščík

Karel Tondl: Venkovské stavení, kresba tužkou, 1919.

K devadesátinám prof. Karla Langra jistě bude napsána řada článků hodnotících celoživotní dílo tohoto dodnes aktivního výtvarníka, bývalého pedagoga, autora článků a publikací.¹⁾ Článek tedy bude zaměřen jen na spolupráci K. Langra se vsetínským muzeem.

Vztah je to velmi dlouholetý. Karel Langer spolu s Antonínem Strnadlem vlastně stáli u samých počátků činnosti vsetínského muzea, u zrodu jeho první expozice, vytvořené v r. 1932 v 1. poschodí tehdejší Hospodářské školy, původně Horního šenku na vsetínském Horním náměstí.²⁾

To už měli oba - ještě jako studenti Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze - za sebou celou sérii dokumentárních kreseb, které vznikaly během studijní cesty podniknuté v rámci stipendia, získaného K. Langrem od V. V. Štecha v r. 1929 a určeného ke kresebné dokumentaci z Valašska pro Národopisné muzeum v Praze.³⁾ Z cesty se do muzejních sbírek dostalo menší množství autorských kopií a fotografií. Brzy na to se oba výtvarníci zúčastnili svými kresbami výstavy "Valašsko v díle výtvarných umělců", pořádané při národopisných slavnostech na Vsetíně 5.-13. července 1930. Z Památníku vydaného k těmto slavnostem jsou tři z ilustrací K. Langra ve sbírkách muzea, dvě z nich byly získány teprve v minulém roce.⁴⁾ Tehdy už stály před oběma umělci dva důležité úkoly: realizace muzejní expozice, která k trojrozměrným exponátům vyžadovala výtvarné a fotografické doplňky, a spolu s dalšími valašskými umělci vytváření obrazové a kresebné dokumentace k lidové kultuře Moravské Valašsko. Oba úkoly se vlastně

K. Langer u Karlovského muzea

prolínaly, přitom první z nich se uskutečnil, druhý se dodnes nedočkal svého splnění. Časopis Naše Valašsko, který byl k shromažďování materiálu pro monografii založen, otiskl už v 1.ročníku kresby K.Langra jako ilustraci k článkům J.Országa Vraneckého a k vlastnímu Langrovu článku o valašském nářadí orném.⁹⁾ Část z nich je dnes uložena v muzeu, orné nářadí v jiném provedení. Expozice byla doplněna soubornými kresbami výrobních postupů a lidové architektury, formátu 80x60 cm, na nichž se podíleli oba výtvarníci. Od K.Langra pocházejí kresby s názvy: Lidová architektura na Valašsku, Tři typy usedlostí, Vnitřky obytných stavení, Podkroví obytných stavení, Výměna základních trámů - "podešví", Valašský nábytek, Valašské nářadí orné, Saně a jejich ustrojení, Domácí mlýnce na obilí z Nového Hrozenkova, Děláním dřevěného ohně a struhání světidel, Soukenictví. Po zrušení expozice v r.1935 zůstaly tyto

kresby ve sbírkách muzea. Kromě nich je ve sbírce dokumentárních kreseb uloženo na padesát prací K.Langra provedených většinou perem tuší.

Můžeme je rozřadit do čtyř tematických okruhů:

- 1) portréty občanů z Nového Hrozenkova (8) a z Halenkova(1)
- 2) kroje a krojové součásti (18), a to z Horního Vsacka, Závrší (Nedašov,Návojná) a ze západoslovenských obcí při moravské hranici (Horní Mariková, Papradno, Hoštíné)
- 3) lidová architektura (21): roubené chalupy, hospodářské budovy i interiéry z Horního Vsacka, Nedašovy Lhoty a Papradna, jednotlivé objekty z Jasenné a Valašské Bystřice
- 4) zvlášť vynikající je Langrova dokumentace výrobního a zemědělského nářadí⁷⁾

V muzeu je uloženo také 14 ilustračních kreseb K.Langra pro publikaci A.Ševčíka: Portáši, vydanou u příležitosti vsetínských slavností v r. 1930.

V pozdějších letech vyšel ve sborníku Valašsko, vydávaném tehdy vsetínským muzeem, Langrův článek Josef Ország Vranecký starší.⁸⁾

Po odchodu z Uměleckoprůmyslové školy v Brně, kde působil v letech 1940 - 1963, navázal K.Langer úzký kontakt s Valašským muzeem v přírodě v době, kdy tu byl ředitelem ing.J.Bečák. Činnost vsetínského muzea však nepřestal sledovat.

V r. 1978 uspořádalo muzeum k 75.narozeninám K.Langra výstavu s názvem "Lidová kultura Valašska v kresbách Karla Langra", která byly přenesena i do Karlovského muzea.

Z uvedených údajů tedy vyplývá, že Karel Langer, ačkoliv sám z Valašska nepocházel, věnoval mu celoživotní neutuchající zájem, který přetrvává dodnes, soustředěný teď hlavně na Památník Ant. Strnadla v Novém Hrozenkově, který vznikl jeho zásluhou a na jehož expozicích má vsetínské muzeum také nějaký podíl.

Přejeme panu profesorovi Langrovi, aby mu dobré zdraví umožnilo splnění všech úkolů, které zamýšlí uskutečnit.

Eva Urbachová

POZNÁMKY

1) K. Langer se narodil 31. 10. 1903 v Pruggu nad Litavou. Reálku a abiturentský kurs pro učitele absolvoval v Hradci Králové. V letech 1923-1925 učil v Novém Hrozenkově, pak v Opavě, Fryštáku a v Jičíně v Čechách. V letech 1928-1932 studoval na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, pak učil jako středoškolský profesor na školách v Bratislavě a Hradci Králové. Nejdéle působil na Umělecko-průmyslové škole v Brně. (1940-1963).

2) Škola stála na místě dnešního Okresního úřadu.

3) Tato studijní cesta směřující z Horního Vsacku na jižní Valašsko, jak ji popsal K. Langer v dopise z r. 1990, byla zaznamenána v článku Dokumentární kresby Ant. Strnadla ve vsetínském muzeu. Zpravodaj OVM Vsetín 1990, s. 23-25.

4) Památník národopisných slavností, Vsetín 1930, 78 s.

5) Joža Ország Vranecký: Novohrozenkovské čepice a klobúky. Naše Valašsko I, 1929-30, s. 126-130

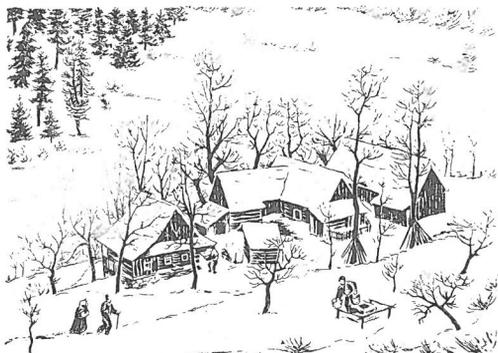
týž: Novohrozenkovské úbory ženské hlavy. Naše Valašsko I, 1929-30, s. 164-170

Karel Langer: Valašské náradí orné, Naše Valašsko I, 1929-30, s. 85-88.

6) ...ukázalo se, že nejhodnějším způsobem, jak návštěvníkům sdělit účel vystavených předmětů, budou kresby výrobních a pracovních postupů. Hojně bylo použito autorských kopií z fondu z cest po jižním Valašsku a prací vytvořených mezitím do r. 1932 na Horním Vsacku. (dopis K. Langra z 21. 2. 1990)

7) Kresby K. Langra jsou dnes uloženy ve sbírkách národopisných oddělení muzeí v Praze, Brně, Olomouci a Rožnově.

8) Karel Langer: Josef Ország Vranecký starší. Valašsko 10, 1966, s. 115-118

Karel Langer: U Václavíků v Novém Hrozenkově - Vrančí, litografie 1931.

Tetička Vilma Volková

K DEVADESÁTINÁM

VILMY VOLKOVÉ

Na 19. srpen připadne životní jubileum - neuvěřitelné devadesátiny Vilmy Volkové, neúnavné účastnice všech valašských národopisných akcí, vernisáží výstav valašských umělců, spolupracovnice na akcích Valašského muzea v přírodě, zakladatelky dětského souboru Soláněk, autorky povídek a her ve valašském dialektu - dala by se vyjmenovat ještě celá řada jejich dalších zájmů. Pro náš Zpravodaj napsala pět drobných příspěvků: Z národopisné činnosti v Hutisku a Solanci (1985), Sté výročí narození Pavly Kříčkové (1986), O jedné krásné lípě (1987), Památce Cyrila Macha (1988), Vzpomínka na řezbáře Jiřího Malinu (1989).

Fotografie z Rožnovských slavností v r. 1985 nejlépe dokládá, jak i ve svém vysokém věku se dovede Vilma Volková radovat ze života. Tak ať jí tento elán a hlavně dobré zdraví ještě dlouho vydrží.

Ur

Z NAŠICH KRONIK

KOLKOVÁNÍ RAKOUSKÝCH BANKOVEK

NA VSETÍNĚ

Prvý týden v únoru (1919) na Vsetíně vypukla nakupovací horečka. Přicházelo mnoho lidí i z venkova, obchody však byly poloprázdné a lidé skupovali i nepotřebné věci, aby se zbavili papírových peněz. Měli jich mnoho hlavně sedláci na venkově. Kovové peníze najednou zmizely z oběhu. Příčinou poplachu byly nejasné zprávy, že dosavadní rakouské peníze přestanou u nás platit. Od 3. do 8. března konalo se na Vsetíně (a v celé ČSR) kolkování rakouských bankovek, které byly stále jedinými penězi ve státech z rozpadlého Rakousko-Uherska. Tiskla je rakouská banka ve Vídni již docela neomezeně (inflation) a byly ve velkém pašovány do ČSR, kde měly největší kupní sílu. Proto čs. ministerstvo financí (dr. Al. Rašín) nařídilo počátkem března okolkování rakouských bankovek v ČSR zvláštním červeným kolkem se znakem ČSR, přičemž polovina obhájících bankovek byla zadržena, druhá polovina v hodnotě 600 milionů korun okolkována a propuštěna do oběhu jako jediné přípustné platidlo v ČSR. Bankovky bez kolku nebyly více u nás přijímány.

Kolkování papírových peněz se na Vsetíně provádělo v několika místnostech a byly k němu v určitém pořadí volány všechny obce v okrese. Každý občan předložil komisi své bankovky (mimo papírové 1K a 2K), načež dostal polovinu bankovek okolkovaných, druhá polovina mu byla na potvrzení na určitou dobu zadržena. Za kolkování se sráželo 1% předložené částky.

Hranice ČSR byly po celý týden uzavřeny a pošty zastavily peněžní zásilky. V poslední den kolkovali živnostníci. Při kolkování se ukázalo, že venkovští sedláci měli značné částky papírových peněz, které v menších obcích dosahovaly úhrnem přes 100.000 K, v Hovězí 500.000 K, v Karlovicích 600.000 K. V českých zemích bylo okolkováno bankovek za 8 miliard korun.

Dne 11. března byl zatčen krejčí M. Kašpířk, který si zřídil tajnou kolkovací kancelář. Vyšetřováním se zjistilo, že kolky dodali žid Ad. Mandl a panský lesmistr Ed. Nickmann (Němec), kteří byli hned zatčeni. Ad. Mandl byl na doporučení lékaře MUDr. Prágra převezen z vězení do nemocnice, ale dělníci se dostavili na hejtmanství s tvrzením, že Mandl je zdravý a patří do vězení. Když se hejtmán zdráhal vyhovět, šli dělníci a legionáři sami do nemocnice a Mandla v průvodu městem odvedli do věznice. Dne 14. března byli zatčeni dodání ke krajskému soudu v Novém Jičíně.

Brzy se však objevilo v oběhu mnoho bankovek s padělanými kolky různé výroby, čímž při placení v obchodech, na poště a dráze vznikaly velké potíže.

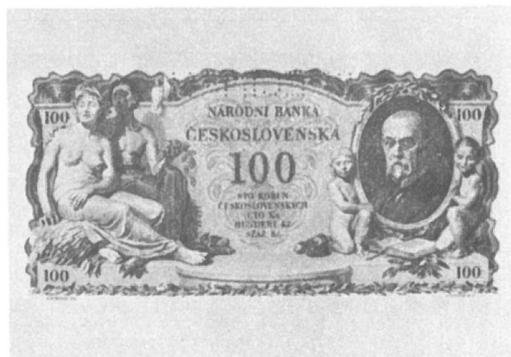
Rub stokoruny z r. 1912 s kolkem

Dokonalé padělky kolků byly sem pašovány z Maďarska. Proto se čs. vláda snažila o rychlé vydání nových papírových peněz československých. Již dne 1. října byly dány do oběhu čs. papírové 1K a 5K, do konce října byly stáhnuty rakouské kolkované stokoruny. Nekolkované rakouské 1K a 5K pozbyly u nás platnost dne 15. října.

*V kronice města Vsetína
zapsal Richard Pavlík*

Stokoruna z r. 1931 - avers

Stokoruna z r. 1931 - revers

POMÍSTNÍ JMÉNA V OBCI ZDĚCHOV

Následující příspěvek je vybranou částí úvodu z rozsáhlejší 129 stránkové práce kronikářky obce Zděchov vypracované v roce 1983 jako samostatná dokumentační příloha obecní kroniky.

Pro další pokolení jsou zaznamenána tato pomístní jména, protože jejich oprávnění mizí tím, že se parcely zcelují do větších a velkých celků, dostávají názvy honů a zajímavá pomístní jména se vytrácejí z paměti starších osob a pamětníků.

Pomístní jména jsou jednak vyjádřením členitosti terénu, charakteristikou přírodního porostu, vycházejí z pojmenování vodních toků, studánek, využívání daného pozemku místním obyvatelstvem nebo jsou historicky spojena se jmény původních majitelů pozemků či jejich pronajímatelů a podobně.

Některé názvy jsou těžko vysvětlitelné (např. "U opačič"), poněvadž ani majitel neseďil jeho předchůdce význam tohoto slova, které bylo přijato automaticky.

Z některých zajímavějších pojmenování:

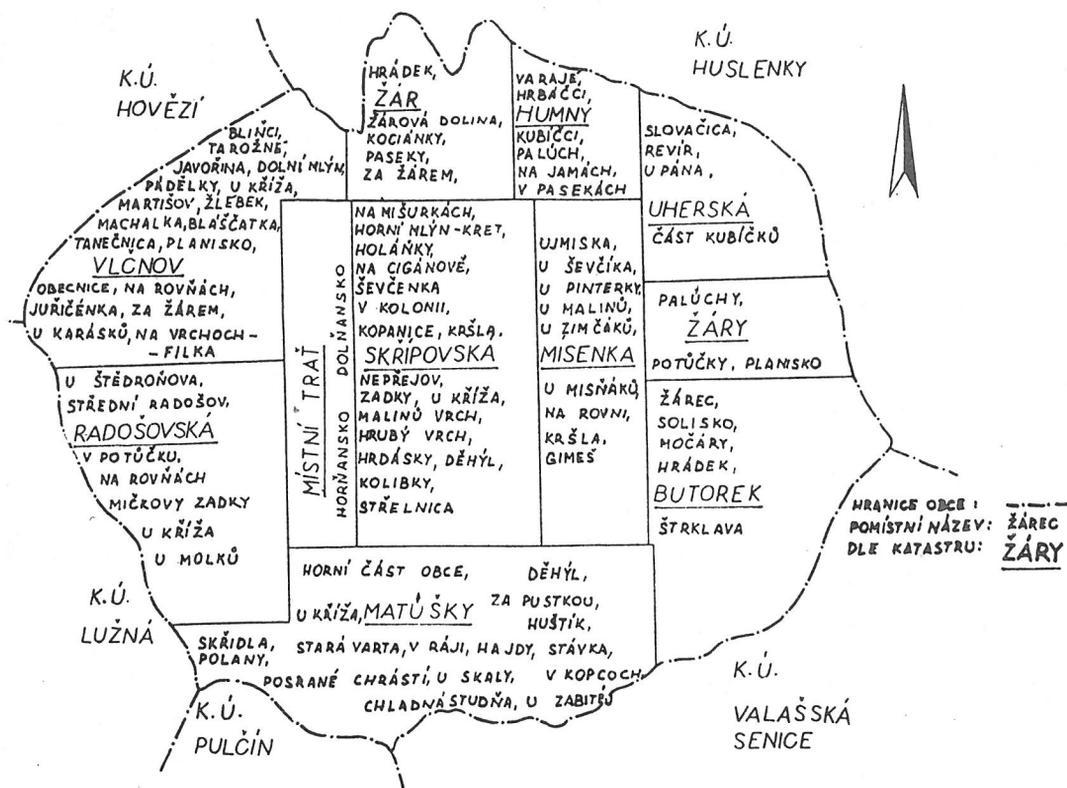
Na Staré varě - místo, kde hřídali vesničané v době nájездů Tatarů, Kumánů a kuruců a kde jich také několik padlo.

Chladná studňa - prameniště Skřípovského potoka, voda se stejnoměrou teplotou v zimě i v létě. Též se jí říkalo "Zlatá kačena" podle tvaru kamene, který visel nad výtokem pramene vody. Tuto vzácnost devastovaly Státní lesy Vsetín při stavbě účelové a strategické komunikace vedoucí nad osadou Hajdy.

Druhým velkým devastátorem krajiny je další socialistická organizace - Jednotné zemědělské družstvo, které zničilo řadu studánek, stromů, remízků, znečišťuje okolí fekáliemi, znehodnocuje vodní toky. Podánilo se jim už i vytrávit pstruhy ve pstruhovém Skřípovském potoce.

U Jána - jde o místo, kde byl ženami zabit kuruc Joagan, který je napadl a ony jej v sebeobraně zabily.

Na zabitěj (U zabitěj) - místo, které sice leží na území Valašské Senice, je však blízko naší katastrální hranice a má vztah ke Zděchovu. Ve Zděchově učil nadučitel Janiček. Když se mu vyskytlo výnosnější místo na Pulčínách, prodal čp.74 a přestěhoval se. Jeho manželka střihala vlasy, vykupovala je a dále prodávala vlásenkářům. Po jedné pochůzce se nevrátila domů a teprve až zjara, po sejítí sněhu našli pulčínští pasáci její mrtvolu blízko Pulčínské Polany. Vrah, který se obohatil o její peníze utřené za ostříhané vlasy, se nenašel, a tak případ nebyl uzavřen. Dodnes se však tomu místu říká "Na zabitěj".

MUZEJNÍ STRÍPKY

Posrané chrástí - říká se tak místu na hranici mezi Pulčínem a Zděchovem, kde odjakživa rostlo všelijaké chrástí. Pulčínané, když prý šli na jarmak na Hovězí, tak za chrastím vykonali velkou potřebu a když se z jarmaku vraceli, tak učinili taktéž. Bylo to tam tak pohojené, že se tomu začalo říkat jak uvedeno. Tento název byl všeobecně znám v celé dědině. Potvrdil Jan Krajča, čp.53, nar. 30.8.1900.

Rašeliniště u kříža - močál, kde se utopil forman s naloženou fúrou dříví. Koně se splašili a v tomto rašeliništi se utopili. Dodnes je tam plocha kolem 100 m², která se houpá, i když je porostlá vrstvou drnu, stále je však nebezpečná. V blízkosti postavili navrátilci z Ameriky jako dík za bezpečný návrat kříž.

Solisko - zde se měla překládat sůl pašovaná z Uher, zde má být rovněž zakopán kotel peněz, který se pokoušeli vytáhnout Martin a Jura. Už už jej měli venku, když vtom na ně někdo zavolal, oni se otočili, kotel spadl zpět a již se nikomu nepodařilo jej vytáhnout.

Žár (Žáry) - na kopcích tohoto jména se zapalovaly vatry - ohně, které hlásily, že se blíží nepřítel.

Tanečnica - zde se upalovaly na svátek Jana Husa čarodějnice - zapalovaly se staré metly a vyhazovaly do povětří.

Hrádek - měly to být malé tvrže, které sloužily jako hlídací body proti Uhrům. Platila domněnka, že Zděchov jest již v Uhrách za cestou zvanou Uherská.

Slovačica - místo, které bývalo prý již částí Slovenska.

Ujmiska - jde o pozemky, které byly vykáceny, vyklučeny, zbaveny lesního porostu a zabezpečeny pro zemědělskou výrobu. Znamená to tedy, že byly "ujaty" (uzmuty) lesům.

U pána - revír - sídlo hájovny, hospodářské budovy a správní budovy, ve které sídlil panský revírník, služebník Thoneta a jeho společníků. Thonet vyráběl ve Vsetíně nábytek. Hospodářské budovy měly ještě čp.164 a název Velkostatek Vsetín. Po parcelaci statku bylo toto číslo zrušeno a předáno nově postavenému rodinnému a zemědělskému domu na Skřípově.

K revíru patříla ještě panská hájovna v Palúchoch a měla čp.172.

Další názvy pozemků byly ovlivněny paseckým osídlením: Hrbáčkovy paseky, Kubíčkovy paseky, osada Hajdy a další osaměle postavená hospodářství na okrajích katastru obce Zděchov.

*ing.arch. Renata Hrbáčková,
kronikářka obce Zděchov*

Peníze, peníze...

Ve sbírkách OVM Vsetín jsou mj. uloženy i návrhy, jimiž se akademický malíř František Hlavica účastnil anonymní soutěže na čs. platidla (1920). Zachovaný návrh desetikoruny, odeslaný pod značkou "Na prahu nové doby", má v aversu v levém dolním rohu v kruhovém medailonu portrét TGM z profilu; v poli běží dvojice bojovníků s okrouhlými štíty v rukou; první, klopýtající únavou, odhazuje zlomený meč, druhý zdvihá planoucí pochodně. V pravém horním rohu je hodnotové číslo "10", v levém okraji třířádkové slovní vyznačení hodnoty šestijazyčně. V dolním okraji je nápis REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ.

Revers nese slovní označení hodnoty, vpravo je obrázek muže učícího chodit malé dítě. Podtisk A i R tvoří stylisované antické ornamenty. Barevnost je střídma - siena + ultramarin. Postavy jsou útlé, kánon 1 : 10, akty. Celek nezapře helénistickou inspiraci.

Revers návrhu desetikoruny

Avers návrhu desetikoruny od Fr. Hlavici

Návrh stokoruny je opatřen značkou "Do práce". Avers s ústřední postavou poloobnaženého muže s perlíkem má v horním, dolním a pravém okraji ornamentální výplň s vkomponovaným číslem "100", po pravé straně postavy je šestiřádkové vyznačení hodnoty slovy v šesti jazycích, vlevo pak autor předjal problém, který vykrytalizoval o 70 let později - třířádkový domicil zní: REPUBLIKA
ČESKO-
SLOVENSKÁ

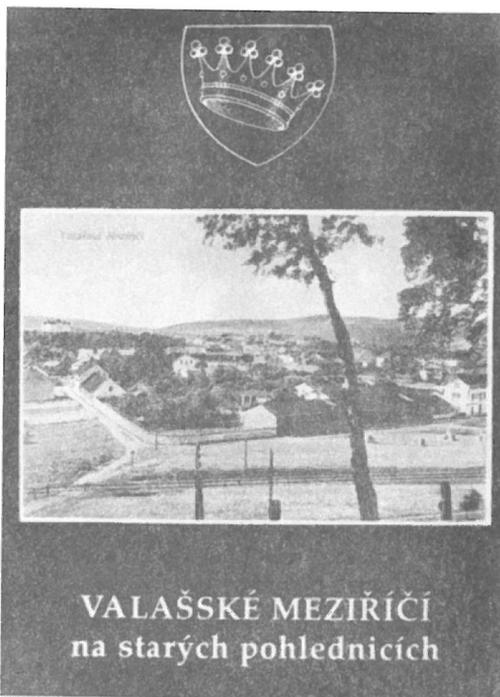
Barva: modrá, růžová, podtisk žlutý.
Revers je dochován ve dvoji variantě. Odeslaný návrh má ornamentální rámeček v rozích doplněný kruhovými medailony se zemskými znaky (lev, trojvrší s křížem, moravská orlice). Nahá ústřední postava héraa si váže pásku kolem paže, u nohou leží přilba a meč. Vlevo je "100" a pohrůžka, vpravo vyznačení hodnoty slovy. Barva: zlatý okr, umbra, růžová, podtisk irisující, s čísly "100" stoupajícími v šikmých řádcích.

Jiná (patrně předchozí) varianta uplatňuje gilošový ornament kolem číselného vyznačení hodnoty, domicil se slovním vyznačením hodnoty je uveden v obdélném rámci vpravo, ústřední postava oděná bederní rouškou šlape po odhozené zbroji.

VK

Valašské Meziříčí na starých pohlednicích je název útlé, tiskařsky velmi zdařilé publikace vydané Městským úřadem ve Valašském Meziříčí v polovině loňského roku. Jejím autorem je Jindřich Janoušek - člověk s důvěrným vztahem k Valašskému Meziříčí, bývalý tiskař a nadšený sběratel historických pohlednic města.

Publikace představuje reprezentační výběr ze sedmi desítek nejstarších barevných pohlednic Valašského Meziříčí a Krásna. Tito "malí obrázkoví poštovní poslové", jak svou sbírku důvěrně nazývá sám autor, jsou dokladem stavební podoby města z přelomu 19. a 20. století. Většinu z ulic, městských zákoutí a budov navždy zachycených objektivem fotoaparátu či rukou malíře už dnes nenajdeme ve stejné podobě jako na dochovaných pohlednicích. Proto zde nechybí ani stručné průvodní popisky, které uvádějí původní i současné místní názvy, ale i rok vydání a jméno vydavatele pohlednice. Pro

úplnost je zde zařazena i stručná úvodní informace o historii města, vývoji tisku místních pohlednic a jejich charakteru.

Svým obsahem zajímavá a svým vydáním líbivá knížečka sešitového formátu potěší nejen všechny sběratele, valašskomeziříčské pamětníky a zájemce o regionální historii, ale poslouží rovněž všem návštěvníkům Valašska jako kvalitní upomínka jejich pobytu u nás.

HJ

Z výstavy *Dravci a jejich ochrana*

VÝSTAVY V ROCE 1992

TOMÁŠ MIKULAŠTÍK

Uplynulý rok byl bohatý na různá výročí, a to jak regionálního, tak i širšího dosahu. I první výstava, kterou jsme po Novém roce otevřeli, byla motivována stým výročím narození malíře a grafika **Jožky Barucha**. Uskutečnila se v zámku Kinských ve Valašském Meziříčí od 12.1. do 23.2. a shromažďovala průřez dílem meziříčského rodáka, který ač prakticky celý svůj tvůrčí život strávil v Praze, nikdy nezapomněl na svůj původ a trvale z něj čerpal inspiraci pro svou výtvarnou i literární tvorbu.

Výstava *Dravci a jejich ochrana* (8.3.-26.4.) přinesla nejen poučení o dané tématice, ale upozornila i na závažný problém ekologické

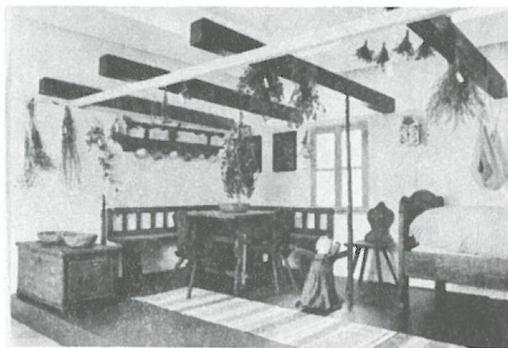
rovnováhy: ochranu živočichů, kteří jsou z tradičního pohledu pokládáni spíše za škůdce, avšak mají v přírodě mimořádně důležitou roli.

Stým výročím byly inspirovány i další valašskomeziříčské výstavy: 1. června 1892 byl zahájen provoz na železniční trati Krásno nad Bečvou - Rožnov pod Radhoštěm. V rámci oslav jsme od 3.5. do 21.6. uspořádali vlastně tři výstavy - v prvním patře mohli návštěvníci uvidět výběr z tvorby **Jiřího Boudy**, která je převážně inspirována dopravou, zejména železniční. V chodbě v přízemí představil svou sbírku známek se železniční tematikou ing. M. Holouš a v přednáškovém sále vystavovali modeláři. Bylo tu několik kolejišť, z nich dvě byla v provozu, řada modelů a modelářských pomůcek, a navíc několik dokladů z historie železnic.

Svět pohádek přiblížilo našim návštěvníkům Muzeum loutkářských kultur z Chrudimi na výstavě historických i současných loutek (30.6.-4.10.). Ve stejnou dobu probíhala v sále v přízemí zámku Kinských prodejní výstava keramiky a stejně jako ta loutkářská se setkala s velkým zájmem návštěvníků.

Autogram, prosím... - tak se jmenovala výstava podpisů slavných osobností ze sbírky ostravského sběratele Jiřího Hanibala (7.7.-21.8.). Každý z podpisů byl doplněn fotografií, novinovými výstřižky, životopisem či ukázkou z díla podepsaného, často i s povídáním o tom, jak byl autogram získán.

Ke čtyřstému výročí narození Jiřího Třanovského jsme ve spolupráci s Muzeem Těšínska připravili vzpomínkovou výstavu (8.9.-25.10.), která, jak jsme s potěšením zaznamenali, byla hojně navštívena studenty středních škol.

Výstava s vůní sušených bylin Foto: M. Langer

Zájem místních a udivenou pozornost přespolních návštěvníků muzea vyvolala výstava **Valašské Meziříčí štětcem a objektivem** (11.10.-29.11.), na níž byly vystaveny obrazy, kresby a grafické listy s podobou města zachycenou různými umělci v průběhu asi sto padesáti uplynulých let. Spolu s výtvarnými díly byly vystaveny i pohlednice ze sbírky pana Jindřicha Janouška.

Poslední výstava ve Valašském Meziříčí v roce 1992 měla název **Byliny babky kořenářky** a zabývala se historií současnosti používání léčivých rostlin (7.12.-10.1.1993). Příjemným překvapením pro návštěvníky byla možnost ochutnat několik druhů bylinkových čajů, které připravovaly průvodkyně z rostlin, jež obětavě nasbírali naši přírodovědci - autoři výstavy- v průběhu předchozího léta.

Rovněž výstavy ve vsetínském zámku byly často motivovány slavnými výročími roku, i když ne vždy to měly i v názvu.

Výstava starých map, plánů, atlasů, vedut a zeměměřičských přístrojů pod názvem **Mapy - obrazy představ a skutečnosti** (21.1.-29.3.) spojila regionální hledisko se světovým a připomenula nejvyzvedanější výročí roku - 500 let od plavby Kryštofa Kolumba ke břehům Ameriky. Potěšující bylo, že náročnost její přípravy byla odměněna zvidavým zájmem návštěvníků.

Ex libris J. Třanovského z r. 1628

Výstava na počest J. A. Komenského

Souznění s přírodou na výstavě bonsají

Škola dříve a dnes, výstava připravená tak trochu navíc po dohodě se školami, připomněla v době svého trvání (24.3.-10.5.) nejen čtyřsté výročí narození významného moravského pedagoga Jana Ámose Komenského, ale starším návštěvníkům také oživila vzpomínky na školní léta. Nynější žáky pak přilákala jednak ukázkami nových učebních pomůcek, jednak možností zahrát si na instalovaných počítačích některou ze zajímavých her. A tak není divu, že patřila mezi naše nejúspěšnější akce.

Vysokou návštěvností se mohla chlubit také výstava díla vsetínské rodačky **Kornelie Němečkové** (12.4.-31.5.). Její tvorba je sice směřována spíše dětem, dokázala však oslovit i dospělé.

Koncem května otevřel malíř Jaroslav Králík přátelským a zasvěceným úvodním slovem

výstavu z tvorby světově uznávaného českého sochaře **Olbrama Zoubka** (24.5.-30.8.). Přesto, že se jedná o díla náročná a nepřístupná jednoduchým explikacím, byla i tato výstava poměrně hojně navštívena.

Při přípravě na Národopisnou výstavu československou, která se uskutečnila v roce 1895 v Praze, byl velmi aktivní vsetínský odbor valašského přípravného výboru, který v srpnu 1892 uspořádal **Uměleckou a valašskou národopisnou výstavu na Vsetíně**. Tato výstava, jedna z prvních, se setkala s nadšeným zájmem a pro nás bylo ctí, že jsme ji po stu letech mohli mnohými autentickými sbírkovými předměty připomenout (14.6.-13.9.). Vsetínské kulturní středisko ve spolupráci s námi a mnohými dalšími uspořádalo v průběhu výstavy (11.7.) národopisnou slavnost, které se zúčastnilo více než 2000 osob.

Říká se, že neplánované akce bývají nejlepší. Taková byla i výstava **bonsají** ze sbírky ing. Miroslava Franka, CSc., která proměnila zámecké nádvoří v tichou japonskou zahradu (11.9.-4.10.), po níž se denně prošlo více než 130 lidí.

Poslední třetina roku patřila z větší části fotografiím. Pod názvem **Apollon a půlměsíc** vystavil (20.9.-18.10.) své umělecké snímky známý olomoucký fotograf Miloslav Stibor. Závěr roku pak patřil již 17. bienále fotoklubů z Evropy, Asie a Latinské Ameriky - **Interfotoklub** (13.12.-31.1.1993).

Mezi těmito dvěma fotografickými výstavami představili svou tvorbu z poslední doby malíř **Miroslav Adámek** a sochař **Pavel Drda** (1.11.-6.12.), mladí umělci, kteří už neodmyslitelně patří k tomuto regionu. Poetické vize M. Adámka doplněné o zemitě robustně cítěnou formu Drdových soch prokázaly svou životnost právě v kontrastu s noblesním historickým prostředím, mezi klenbami výstavních sálů vsetínského zámku.

Tomáš Mikulaščík

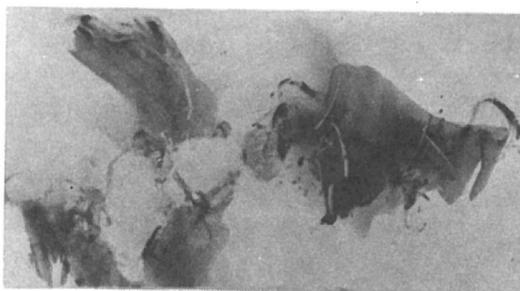
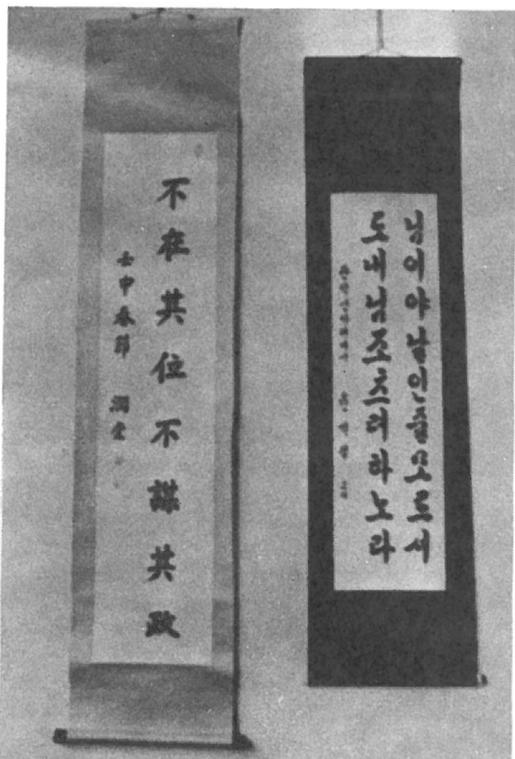
Vernisáž výstavy - přivítání autora

Záběr z Instalace

Na závěr vernisáže zazpíval pater Kim korejskou lidovou píseň

Kim en Joong, Bez názvu, olej na plátně

KIM EN JOONG

Od 17.ledna do 28.února 1993 vystavoval ve Valašském Meziříčí své obrazy korejský dominikán Kim en Joong (* 1940), který žije v klášteře Zvěstování v Paříži.

Dar Kim en Joonga muzeu ve Valašském Meziříčí
a) KIM YONG DUK (*1917) (otec Kim en Joonga)
"Řekni vše do očí."

kaligrafie čínskými znaky, 1992

b) YOON SUK CHUL (*1952)

"Navzdory všemu budu věrný své víře."

kaligrafie korejskými znaky, 1993

Obě kaligrafie byly vytvořeny na prosbu Kim en Joonga pro meziříčské muzeum.

